JAMES O. FINCKENAUER

ELIN J. WARING

AZ OROSZ MAFFIA AMERIKÁBAN

BEVÁNDORLÁS,

KULTÚRA,

BŰNÖZÉS

A mű eredeti címe:
Russian Mafia in America

Fordította:
Frigyik László

Szerkesztette:
Walter Béla

Főszerkesztő:
Laux József

Felelős kiadó: JOKEREX Kiadó, 2001

ISBN: 965 858 988 4

Készült a debreceni Kinizsi Nyomdában
Felelős vezető: Bördős János

TARTALOM

ELŐSZÓ

Könyvünk megírásának az volt a célja, hogy vizsgálat tárgyává tegyük az Egyesült Államokban is megtalálható, szervezett orosz bűnözést. E feladat teljesítését hosszú és szerteágazó kutatási folyamat előzte meg. Tanulmányunk elkészítésének gondolata még 1990-ben született, amikor Finckenauer orosz kollégáival a szervezett bűnözésről folytatott eszmecserét a Szovjet Tudományos Akadémián, Moszkvában. Igaz, ötletünkkel nem sok mindent kezdhettünk egészen 1993-ig, amikor is Lois Felson Mock kivételes erőfeszítéseinek köszönhetően a Nemzeti Igazságügyi Intézet (National Institute of Justice) vállalta, hogy finanszírozni fogja az Egyesült Államokba betelepült szovjet emigránsok bűntényeire vonatkozó kutatásainkat. Miss Mock pártfogásán ki-

vül még két további tényező mozdította elő munkánkat: együttműködés a szovjet emigránsok szervezett bűnözését vizsgáló, három államot (New Yorkot, New Jerseyt és Pennsylvaniát) érintő projekttel; és egy viszonylag új elemző eszköz, az úgynevezett *hálózati analízis* használata.

A „hármas projektet" a New York Állami Szervezett Bűnözést Vizsgáló Különleges Csoport, a New York és New Jersey Állami Nyomozóbizottság és a Pennsylvaniai Bűnüldözési Bizottság hozta létre. Feladata az volt, hogy az említett államokban vizsgálatokat folytasson a szovjet emigránsok bűntetteivel kapcsolatban. Négy évig dolgoztunk együtt. Az adott időszakban hozzáférhettünk minden információdarabkához, dokumentumhoz, jelentéshez, melyet a projekt összegyűjtött. Természetesen tarthattuk a kapcsolatot a csoportnak dolgozó ügyészekkel, nyomozókkal és információelemzőkkel is. Az együttműködés felbecsülhetetlenül értékes adatokhoz juttatott minket.

Emellett szerte az országban végigjártunk több mint négyszáz ügyvédi irodát, elemeztük az orosz elkövetők eseteit leíró vádiratokat, bírósági jegyzőkönyveket, és gyakorlatilag minden olyan cikket, riportot, könyvet összegyűjtöttünk, mely a témát taglalta. És még további információkhoz jutottunk a különböző személyekkel készített mélyinterjúink során. Ügyvédeket, újságírókat, írókat kérdeztünk ki mind az Egyesült Államokban, mind Moszkvában. Az igazságszolgáltatásban dolgozó hivatalnokokat hallgattunk meg Oroszországban és Grúziában (TbiliszIben). Olyan emigránsokkal beszélgettünk, akik a volt szovjet köztársaságokból érkeztek, és jelenleg az Egyesült Államokban élnek. Hiszünk benne, hogy munkánk eredménye az egyik legteljesebb kép, melyet eddig alkottak az orosz emigránsok bűntetteiről.

A leírás, az összehasonlítás és a magyarázat elvét alkalmazzuk. Először leírjuk az Egyesült Államokba emigrált oroszok körében tapasztalt bűnözés jellegét, azután összevetjük más időben és más helyen fellelt jelenségekkel azért, hogy történelmi összefüggéseket találjunk. Nézeteinket szembeállítjuk a szervezett bűnözésről alkotott általánosan elfogadott fogalmakkal. Végül kifejtjük, milyen eredményre jutottunk vizsgálódásaink közben.

Az 1. fejezet rövid bevezetője után a 2. fejezetben áttekintjük a szervezett bűnözés és a maffia kérdéseit általában. Mi a szervezett bűnözés, és mi a maffia? Mivel foglalkoznak? Miért léteznek? Miben különböznek? A különféle teóriák között, melyek arról szólnak, vajon miért választják egyesek a szervezett bűnözés kereteit, ott van a tézis, mely szerint világnézetük, rögeszméjük vonzza őket a szervezett bűnözés útjára. A „nem egyenes út" hipotézis mellett

megvizsgáljuk az amerikai szervezett bűnözés etnikai dimenzióit, a bűnözés és az emigránsok kapcsolatát is. Az oroszok vizsgálata mellett áttekintjük az olaszok, az írek, a kínaiak, a kolumbiaiak és mások bűnözési hagyományait is. Az általános hasonlatosságokon túl, amelyek az Egyesült Államok különböző etnikumú emigránsaiban egyaránt előfordulhatnak, megnézzük azokat a speciális hatásokat, melyeket az idegen körülmények gerjesztenek, a volt Szovjetunióra jellemzőek – azokat a viszonyokat, melyek növelik a hajlamot a bűnözésre. Megvitatjuk, hogy az élősdi mentalitás különösen jellemző azokra, akiket a szovjet rendszer termelt ki – őket Homo sovieticusnak nevezik.

A 3. fejezetben a korábban – főleg New Yorkba – betelepült orosz zsidó emigránsokkal foglalkozunk. A történelemből merítünk, hogy megérthessük, mi történik ma. Egyes korai emigránsok esetében a bűnözés egygenerációs jelenség volt (XIX. század vége, XX. század eleje), míg másoknak a bűnözés a gazdagsághoz és a hatalomhoz vezető utat jelentette. A 4. fejezet folytatja történetüket napjainkig, és kapcsolatot keres a szovjetunióbeli élet és azoknak az embereknek a motivációi között, akik vonzódnak a szervezett és a fehérgalléros bűnözéshez, a korrupcióhoz.

Az 5. és a 6. fejezetben magát Oroszországot teszszük a vizsgálat tárgyává. Az 5. fejezetben leírjuk a

volt Szovjetunió szervezett bűnözésének egyedi eseteit – a régi szovjet maffiát, az úgynevezett „vorokat" (vori v zakonye), a feketepiacot, az árnyék- és a második gazdaságot, a domináns korrupciót, mindazt, ami a szovjet életet jellemezte. A 6. fejezetben a jelenlegi oroszországi szervezett bűnözésre, az üzleti és a politikai életre összpontosítunk. Rávilágítunk az orosz szervezett bűnözés embercsempészetben vállalt szerepére is.

A 7., 8. és 9. fejezetben visszatérünk az Egyesült Államokba. Bemutatjuk, milyen nehézségekkel és veszélyekkel kell szembenézniük a bűnüldözőknek, és általában azoknak, akik a bűnesetek etnikai dimenzióit vizsgálják. Vizsgálataink eredményeit a 7. és a 8. fejezet részletezi. Egyik következtetésünk, hogy az Amerikában élő oroszok esetében kimutatható a szervezett bűnözés és a megszervezett bűnözés különbsége. Példákkal igazoljuk a különbség következményeit is.

A 8. fejezetben azokat az eseteket részletezzük, melyeket megszerveztek.

A 9. fejezet az Amerikában élő oroszok szemével tekinti át az orosz maffiát. Átlagemberek mondják el, mit gondolnak az Egyesült Államokban folyó orosz szervezett bűnözésről. Elmondják, kik keverednek bele, kik válnak áldozataivá és nekik milyen tapasztalataik vannak a szervezett bűnözéssel kapcsolatban.

1. FEJEZET

BEVEZETÉS

Történetünk az orosz bűnözésről és az orosz bűnözőkről szól. Színhelye legfőképpen a mai Egyesült Államok, azon belül pedig főleg Brooklyn Brighton Beach-i része, valamint New Jersey és Philadelphia, ezen kívül California és Florida.

Hogy igazán megértsük az Amerikába települt oroszokat – régieket és újakat, bűnözőket és becsületeseket –, vetnünk kell egy pillantást arra is, hogy kik ők és honnan érkeztek. Gyökereik a cári Oroszországba, a volt Szovjetunióba és napjaink Oroszországába vezetnek vissza. A legfontosabb lecke, melyet a bevándorlóknak meg kellett tanulniuk: hogyan tegyék túl magukat a szovjet rendszer nehéz körülményein. Minden oroszra jellemző, hogy rendkívül alkalmazkodó és képes a megújulásra. Csakhogy ez

sokak számára az erkölcsök, a törvényesség elvetésével járt együtt, és az ilyen szemléletmód – melyet a képmutatás és a moralitás kettős jelenléte jellemez – szinte minden Amerikába települt szovjet-orosz gondolkodásában és viselkedésében megjelenik valamilyen szinten és formában. Ez különösen a legújabb betelepülőkre jellemző – őket „új oroszokként" szokták emlegetni –, akik világnézetét a lassan széteső Szovjetunió korrupciója és dekadenciája formálta.

Történetünk részben visszavezet Oroszország börtöneihez, különösképpen a szovjet *gulágként* ismert hírhedt börtöntáborokhoz. Ezek a börtönök „segítették" a könyörtelen, professzionális bűnözők egyik osztályának megszületését. Közülük sokan az Egyesült Államokban kerestek menedéket. Könyvünkben ők játsszák az egyik főszerepet.

Más szálak abba a környezetbe vezetnek, ahol az oroszok letelepültek, miután az Egyesült Államokba érkeztek, kezdve az orosz zsidó bevándorlókkal, akik a XIX. század végén, a XX. század elején találták meg lakóhelyüket New York Cityben. A menekültek második hulláma az első, a harmadik pedig a második világháborút követően áramlott Amerikába. Az orosz bevándorlás negyedik hullámát körülbelül 1970 ás 1990 közé tehetjük. Az ötödik hullám a Szovjetunió összeomlása után,

1991-ben érkezett az Egyesült Államokba. Minden bevándorló csoportnak megkülönböztető jegyeik vannak, annak ellenére, hogy közös nyelv és közös eredet köti össze őket.

Miért érdekelne valakit is ez a történet? Nem jelent még meg elég könyv és újságcikk a szervezett bűnözésről? A téma iránt komolyan érdeklődő egyetemi hallgató temérdek kiadvány között válogathat, és nem is győzi kijegyzetelni őket. De a regényeken és az alacsonyabb évfolyamon tanuló hallgatóknak szánt jegyzeteken kívül igen kevés könyvterjedelmű írás jelent meg a szervezett bűnözésről. És ha „kipipáljuk" az amerikai-olasz szervezett bűnözésről írt munkákat, listánk jelentősen megrövidül. Nagyon keveset – bizonyos esetekben semmit sem – tudunk azokról a nem olasz csoportokról, melyek a szervezett bűntettek fő elkövetői.

Csupán néhány írás foglalkozik az oroszok bűntetteivel és az orosz szervezett bűnözéssel még akkor is, ha az orosz bevándorlók bűntettei (általában *orosz maffiának* hívják őket) meglehetősen gyakran szerepelnek a sajtóban. Valójában mindössze egyetlen könyv vizsgálja, Lydia S. Rosner tollából az Egyesült Államokba bevándorolt szovjetek bűntetteit. „riási változásoknak lehettünk tanúi azóta, hogy az a könyv megjelent több mint tíz évvel ezelőtt.

Megérkezett például az orosz bevándorlók ötödik hulláma.

Az amerikaiak számára több ez, mint egy újabb történet a szervezett bűntettek sorában, melyeket újabb etnikai csoport tagjai követnek el. Oroszország és az Egyesült Államok kapcsolatai mindig egyedülállóak voltak: a Szovjetunió összeomlása előtt és azután is. Fél évszázadon át úgy tekintettek rá, mint az USA ádáz ellenségére, szuperhatalmú riválisára. Gazdasági, politikai és szociális rendszere nagymértékben különbözött az Egyesült Államokétól, és nemzetközi befolyását, nukleáris arzenálját, űrprogramját tekintve egyedül vetélkedett az Egyesült Államokkal. Bár 1991 óta Amerika alapvető célja lett az orosz demokrácia segítése, de ezt a törekvését akadályozza és veszélyezteti a szervezett bűnözés és a korrupció.

A szervezett bűnözés sehol a világon nem hatolt be annyira a legfelsőbb állami vezetésbe, mint napjaink Oroszországában. Hatalma és befolyása Oroszországban messze felülmúlja azt az ellenőrzést, melyet a kábítószerkartellek gyakorolnak olyan országokban, mint például Kolumbia. Az orosz szervezett bűnözés túlmutat saját országa határain, és globális problémát jelent. Fegyverkereskedelem, embercsempészet, pénzmosás, üzérkedés olajjal, nukleáris berendezésekkel – mind ott szerepel az

orosz bűnszövetkezetek listáján, méghozzá nemzetközi méretekben.

Az etnikai hovatartozás (esetünkben orosz, de beszélhetnénk a kínaiakról, írekről vagy olaszokról is) kérdése nagy szerepet játszik történetünkben. Nem könnyű eldönteni, ki orosz azok közül, akik a cári Oroszországból, a volt Szovjetunióból vagy a mai Oroszországból érkeztek. Valójában különböző területekről származnak (mint például Ukrajna, Üzbegisztán, Örményország, Belorusszia) és más-más vallási csoporthoz tartoznak. Az eltérések ellenére, azoknak az embereknek, akik a Szovjetunió területén éltek, vannak bizonyos közös ismertetőjegyeik, melyek között a legfontosabb az, hogy szovjet állampolgárok voltak és mindannyian beszélik az orosz nyelvet. Az etnikai hovatartozást és a bűnözést vizsgálva világossá válik, hogy nincs bűnöző etnikai csoport, és valójában legtöbbjük (beleértve az oroszokat is) nem bűnöző.

Egyáltalán mit jelent az, hogy valaki orosz? A mi érdeklődésünk középpontjában a szovjet-oroszok állnak, mert az valamelyest speciális kategória. Különböznek-e az 1990-es évek szovjet-oroszai azoktól az elődeiktől, akik egy évszázaddal, fél évszázaddal vagy egy generációval ezelőtt vándoroltak be Amerikába? Vajon a különbségek megmutatkoznak amerikai életükben? És ami a legfontosabb: van-e

közük ezeknek a különbségeknek az orosz bűnözéshez?

Az olasz *maffia* szónak közismertsége ellenére sincs általános, egyetemesen elfogadott jelentése. Alapvető célunk az, hogy megértsük, hogyan és miért kapcsolták össze ezt a terminust az orosz bűnözőkkel Amerikában és Oroszországban is. Azért, hogy ezt elérhessük, vetünk egy pillantást a maffiákra, a maffiózókra – és a maffia-mítosz szerepére is –, mert mindez összefügg az orosz bűnözők körében kialakult bűnszervezetekkel és magával a szervezett bűnözéssel.

Bármi mást idéz fel bennünk a szó, a maffia szükségszerű velejárója a szervezett bűnözésnek, és ez elvezethet minket magának a szervezett bűnözés fogalmának a tisztázásához. Meg kell vizsgálnunk azt is, miben különbözik másféle bűnözési formáktól. Például a szervezett bűnözés egyik eleme a konspiráció – amikor kettő vagy annál több ember megtervez és kivitelez valamilyen bűncselekményt. A *konspirációt* szélesebb értelemben is használhatjuk olyan, másként megmagyarázhatatlan jelenségek frappáns indokaként, amikor látszólag rosszakaratú erők egyesülnek egymással. Az oroszok, a maffiák, a szervezett bűnözés vonzó téma lehet azok számára, akik hajlamosak a konspirációs teóriák terjesztésére.

Az etnikai vonatkozások, az oroszok, a maffiák és a szervezett bűnözés mellett ötödik fő fogalmunk, mely prominens szerepet játszik fejtegetésünkben: a hálózatok. A *hálózat* szót nyomozók és újságírók használják a szervezett bűnözésbe bekapcsolódott bűnszövetkezetek leírására. Az általunk használt hálózat terminus egyének, szervezetek és egyéb egységek közötti kapcsolatokat takar. Ezek a hálózatok egymás támogatásával vihetnek véghez kölcsönösen előnyös akciókat; lehetnek összetettek vagy viszonylag egyszerűek, kiterjedtek vagy egészen kicsik. A bizalom általában fontos eleme a hálózatok működésének. Mi a New York-i, New Jersey-i és pennsylvaniai oroszok hálózatait fogjuk elemezni, hiszen kutatásainkat elsődlegesen ezeken a területeken végeztük, és főként azok a hálózati tevékenységek érdekelnek bennünket, melyeket a bűnözés terén fejtenek ki.

Szólnunk kell néhány szót a meghatározott földrajzi területre koncentrálódott kutatásainkról. A szervezett bűnözést tanulmányozni nem könnyű és nem veszélytelen. Nem közelíthetünk úgy a témához, mint ahogy azt az ifjúsági bűnözés vagy más bűntettek esetében tehetnénk. A kriminológus tipikus eszközei – megfigyelés, szemle, interjúk, adatfelvétel, kérdőívek – szinte teljesen használhatatlanok a szervezett bűnözés tanulmányozásánál.

Az említett akadályokat ismerve szerencsések voltunk, amikor csatlakozhattunk a szovjet emigránsok szervezett bűnözését vizsgáló, három államot tömörítő projekthez – egy közösen végzett információgyűjtő, nyomozati munkához, melyet a New York Állami Szervezett Bűnözést Vizsgáló Különleges Csoport, a New York Állami Nyomozóbizottság, a New Jersey Állami Nyomozóbizottság és a Pennsylvaniai Bűnüldözési Bizottság szervezett. A projekt célja az volt, hogy meghatározzák az orosz emigránsok bűntetteinek természetét és kiterjedtségét New York, New Jersey és Pennsylvania állam területén a bűnüldözési szervek megsegítése érdekében. A projekt négy éven át (1992 és 1995 között) gyűjtötte és elemezte az elkövetett bűntettekkel kapcsolatos információkat, és tekintélyes adatbázist hozott létre.

A csapat tagjai – nyomozók, ügyészek, az együttműködő ügynökségek elemzői – szinte minden hagyományos eszközt felhasználtak munkájuk során, beleértve megfigyelést, besúgók alkalmazását, titkos nyomozást, telefonlehallgatást, titkosszolgálati jelentéseket, valamint olyan nyilvános dokumentumokat, mint bírósági jegyzőkönyvek, újságcikkek. Minthogy tartottuk a kapcsolatot a hármas projekttel, olyan információkhoz is hozzáfértünk, melyek egyébként titkosak lettek volna, ezzel egyedülálló lehetőséget

kaptunk az orosz bevándorlók bűncselekményeinek tanulmányozására.

Igaz, felmerülhet a szavahihetőség és az érvényesség problémája, mint minden olyan kutatásnál, mely másodlagos adatforrásoktól függ. Mi a projekttől szerzett adatokon kívül felhasználtuk saját megfigyeléseink, interjúink eredményeit is, és e kettő kombinációjából alakítottuk ki véleményünket. Bízunk abban, hogy eredményeink igazolják erőfeszítéseinket, bár módszereinket maguknak az olvasóknak kell megítélniük.

Kutatásainkat nem akartuk csupán az említett három államra korlátozni, ezért további információkat gyűjtöttünk újságíróktól, szakértőktől, igazságügyi hivatalnokoktól. Amikor az igazságszolgáltatás dolgozóit kerestük fel, általában a következő kérdést tettük fel elsőként: „Tudomása szerint az utóbbi öt évben hivatala folytatott-e nyomozást, indított-e eljárást vagy más módon kapcsolatba került-e olyan bűnelkövetővel vagy gyanúsítottal, aki a volt Szovjetunióból származik?" Természetesen, az igenlő válasz sokféle kapcsolatot és sokféle bűntettet is jelenthetett, mindenesetre a kérdés hasznos kiindulópontnak bizonyult. Egyébként a válaszadók egyharmada jelzett valamiféle kapcsolatot az említett bűnözőkkel vagy gyanúsítottakkal.

Az alábbi tételek vagy alátámasztották, vagy cáfolták kutatásainkat:

❑ Az *orosz maffia* téves elnevezés, sőt valóságos oximoron. Az orosz maffia nem orosz és nem is maffia. Nincs maffia – se orosz se más – sem az Egyesült Államokban, sem Oroszországban.

❑ Az Amerikában létrejött orosz maffia jórészt a média és az igazságszolgáltatás műve. A *maffia* terminushoz kapcsolódó jelképrendszer és eltúlzás – amiért az igazságszolgáltatás látszik felelősnek – érzékeny fülekre talált az Egyesült Államokban, de kevés valós alapja van.

❑ Bár az egyedileg elkövetett bűntettek, melyeket oroszok követnek el, igen jól szervezettek, mégsem beszélhetünk orosz szervezett bűnözésről az Egyesült Államokban.

❑ Másrészt pedig Oroszországban annyira kiterjedt a szervezett bűnözés, hogy olyat még nem tapasztaltak Amerikában.

❑ A szervezett bűnözés megteremthette „a társadalmi mobilitás nem egyenes útját" azon orosz zsidók számára, akik egy évszázaddal ezelőtt minden igyekezetükkel be akartak jutni a középosztályba, de napjaink orosz bevándorlóira ez nem érvényes.

❑ A bűnözés – a jól szervezett és összetett fajta – csak igen kevés orosz bevándorlónak nyújt választási

lehetőséget. A választást sok tényező befolyásolja, többek között azok az attitűdök, melyeket a szovjet tapasztalataik formáltak.

Ezek a provokatív állítások képezik az elkövetkező fejezetek tartalmát. Minthogy minden fő kérdésünk egy téma körül csoportosul, a következő fejezetet a szervezett bűnözés fogalmával indítjuk.

2. FEJEZET

SZERVEZETT BŰNÖZÉS: MAFFIÁK, MÍTOSZOK, ETNIKAI VONATKOZÁSOK

Sokan – köztük kormánytisztviselők, igazságügyi szakértők, akadémikusok – próbálkoztak már a *szervezett bűnözés* definiálásával. Erőfeszítéseik ellenére nincs világos, egyszerű meghatározás, mely általánosan elfogadott lenne, ez pedig azt árulja el nekünk, hogy a tárgy homályos és túlságosan összetett. Az egyetemes megállapodás hiánya miatt nem könnyű megértenünk, mire gondolnak a rendőrök, az újságírók vagy a tudósok, amikor a *szervezett bűnözés* kifejezést használják egy bűnhálózat leírására. Ugyanez mondható el a *maffia* szóról is. Ennélfogva azzal kezdjük, mi hogyan értelmezzük a fenti terminusokat ebben a könyvben.

Mi a szervezett bűnözés?

Ahogy Thorsten Sellin kriminológus hangsúlyozta több mint harminc évvel ezelőtt, a *szervezett bűnözés* definiálásánál nem a *bűnözés* résszel, hanem a *szervezett* jelzővel van a baj. Mi nem bocsátkozunk szükségtelen teoretikus fejtegetésbe arról, hogy mi a szervezett bűnözés, inkább arra a gyakorlatias kérdésre összpontosítunk, hogy mit művel a szervezett bűnözés. Úgy gondoljuk, ez sokkal hasznosabb lesz az orosz bűnözés megértéséhez. Először is röviden összefoglaljuk, mit gondolunk a bűnszövetkezetekről.

A bűnszövetkezetek

Bűntetteket elkövethetnek egyedül vagy másokkal együtt tevékenykedő egyének. Amikor kettő vagy több személy fog össze bűncselekmény elkövetésére, akkor már hálózatot alkotnak. Ezek a hálózatok általában kicsik, bizalmas légkörűek és rövid életűek. Bár sok esetben számunkra jól ismert hivatalos szervezetekhez hasonlítanak, mint például hivatali közösségek, üzleti csoportok, szakszervezetek vagy katonai egységek. Ami közös bennük, az a hatalom hierarchiája, a munkamegosztás és a folytonosság. Az olyan bűnhálózatokat, melyekben megvannak az említett ismertetőjegyek, *bűnszövetkezeteknek* hívjuk.

A bűncselekmény természete, a szituáció sajátosságai és a bűntársak elérhetősége határozza meg, hogy adott esetben az egyén egyedül vagy egy hálózat tagjaként követi-e el tettét. A különbségek bemutatására vegyünk példaként egy betöréses lopást. Betöréses lopást egyetlen egyedül cselekvő személy is elkövethet, de képzeljük el a következőket. Három munkanélküli fiatalember együtt múlatja az időt. Azt kutatják, hogyan juthatnának pénzhez. Egyiküknek sikerül alkalmi kézbesítőként elhelyezkednie. Egyszer csomagot visz egy idős, megrendült egészségű házaspár otthonába, és felfedi sebezhetőségüket, továbbá azt is, hogy sok értékes tárgy található a házban. Ők hárman megszervezik a betörést és a tárgyak eltulajdonítását. Abban a pillanatban bűnhálózatban tevékenykednek, kihasználják az alkalmat a bűncselekmény elkövetésére, de nem alkotnak bűnszövetkezetet. Nem azért fogtak össze, hogy professzionális, tolvajlási láncot hozzanak létre. Nem állnak rá bűncselekmények elkövetésére, és nem tagjai egyetlen bűnszövetkezetnek sem. Bűnhálózatukból mind az időt, mind a bűncselekmények számát tekintve hiányzik a folytonosság, ami bűnszövetkezetté tehetné őket.

A legtöbb bűnszövetkezet fő célja a pénzszerzés, de a nyerészkedésen kívül számos más járulékos funkcióval is tagjai rendelkezésére áll. Például meg-

osztja velük információit a megfelelő célpontokról, új problémákról, új technikákról; segít nekik a hasonszőrűekkel való kapcsolattartásban (az utóbbit McIntosh „kongeniális szociábilitás”-nak nevezi); segíti őket a lopott vagy más bűnös úton szerzett áruk eladásában; megvédi őket az igazságszolgáltatástól; átsegíti tagjait a nehéz időkön.

A bűnszövetkezetek sokféle formában és kiterjedésben léteznek, és magukban foglalják a betörő és autótolvaj láncokat, utcai bandákat, a törvényen kívüli motoros bandákat, a kábítószer-elosztókat, a nemzetközi kábítószerkartelleket és az olyan csoportosulásokat, amelyek a Cosa Nostrát alkotják. Felsorakoztathatjuk őket attól függően, hogy az alábbi meghatározó ismertetőjegyek közül melyekkel rendelkeznek:

- *Bűnözési kifinomultság.* A kifinomultságot meghatározhatja a bűncselekmények elkövetéséhez szükséges tervezés mértéke, mennyi ideig tart egy bűntett kivitelezése és milyen tudás, ügyesség szükséges a feladat végrehajtásához.
- *Struktúra.* A munkamegosztás, a világosan meghatározott szerepkörök és a vezetés, a stabilitás időben és az egyes bűncselekmények elkövetésénél a jól felépített bűnszövetkezet jellemzői. A *munkamegosztás* a szervezet tagjai számára kijelölt feladatokat jelenti, mint például a szervezés, autóvezetés, páncélszekrény feltörése. A szervezetekben szigorúan vett hierarchia uralkodik, van akinek több, van akinek kevesebb hatalma van. A *stabilitás* azt jelenti, hogy a szervezet nem csak egy bűncselekmény elkövetésére fog össze, hanem tevékenységét megszakítás nélkül folytatja.
- *Önazonosítás.* Az önazonosítás azt jelenti, hogy a résztvevők egy meghatározott szervezethez tartózóknak vallják magukat. A bűnszövetkezetek gyakran úgy fejezik ki a tagok közötti kötelékeket, hogy különleges színű ruházatot viseltetnek velük, vagy beavatási szertartásokat rendeznek számukra. Ez leginkább a motoros vagy utcai bandákra jellemző.
- *A hírnév hatalma.* Csak egy bizonyos idő elteltével lehet elérni azt, hogy valakit – legyen az bűnöző vagy sem – közvetlen fizikai erőszak alkalmazása nélkül arra kényszerítsenek, amit a szervezet akar. A hírnév önmagában is félelmet kelt, és a szervezet hatékonyabban működhet, ha nem kell folytonosan erőszakot alkalmaznia.

Ezek az ismertetőjegyek szorosan összefüggnek egymással, és eltérő szinteken jelennek meg a különböző hálózatokban. Egyes bűnhálózatokban szinte alig fedezhetőek fel az említett jellemzők, azaz bűncselekményeiket spontán módon követik el, kevés a résztvevőjük, szerkezetük torz vagy homályos, nincs

hírnevük, vagy ha van, az akkor sem számottevő. A kifinomultabb, nagyobb hálózatok az igazi bűnszövetkezetek. Összetett bűnelkövető vállalatokba tömörülnek, és olyan tagjaik vannak, akik mindenben alávetik magukat a hírhedt csoportosulás érdekeinek.

A kevésbé formális és egyszerűbb bűnhálózatok nem feltétlenül fejlődnek formálisabb és összetettebb bűnszövetkezetekké. Ameddig az egyszerűbb szervezeti formák is megfelelnek a feladatnak, és nem változtatják meg fő tevékenységi körüket, az egyszerű keret is érintetlen marad.

Egy bűnhálózat jellegét meghatározza az a társadalmi közeg, amelyben működik, és ennek az összefüggésnek is számos eleme van. Egyik közülük a fogyasztó, aki különleges árut vagy szolgáltatást kér, mint a kábítószer vagy a prostitúció. A szervezetnek képesnek kell lennie arra, hogy elfogadható áron, akkor teljesítse a megrendelést, amikor akarják. A megnövekedett rendőri aktivitás – egy másik elem a sorban – megkövetelheti, hogy meghúzzák magukat, váltogassák a helyszíneket, az árut vagy a szolgáltatástt, és fokozott óvatossággal járjanak el. Az új emberek toborzása, azzal együtt a szervezet életképességének növelése a harmadik elem, és attól függ, mennyire talpraesettek, keményeк a potenciális újoncok, és hajlandóak-e vállalni a kockázatot. Az új

tagok vonzása azon múlik, hogy a bűnszövetkezet milyen hírnevet szerzett magának a közösségben. Végül pedig az, hogy hogyan néz ki a szervezet, hogyan funkcionál, azt a többi bűnszövetkezettel folytatott versengés is alakítja.

A szervezett bűnözés okozta tényleges és potenciális károk

Azok a bűntettek, melyeket bűnszövetkezetek követnek el, több kárt okoznak, mint azok, amelyeket egyénileg vagy átmeneti csoportokban hajtanak végre. Ez nem azt jelenti, hogy az egyénileg vagy kis csoportban elkövetett bűntettek nem válnak az áldozat kárára, de összességében és hosszú távon a bűnszövetkezetek sokkal nagyobb károkat okoznak.

Minthogy a bűnszövetkezeteket megkülönbözteti kiterjedtségük, kifinomultságuk, szerkezetük, önazonosulásuk, folytonosságuk és hírnevük, ezért mások a károkozásra alkalmas képességeik is. Ily módon a bűnszövetkezetek osztályozásának egy másik ismérve: ártalmasságuk mértéke. Ez a képességük valójában a többi ismertetőjegyből eredő funkciójuk is.

A bűntettek különféle formákban és területeken – gazdasági, fizikai, lelki, szociális – fejtenek ki káros

hatást. A gazdasági károkozás magában foglalja az áldozatok pénzveszteségeit, a bűnözők törvénytelenül szerzett nyereségét és azokat a káros következményeket, melyeket a bűnszövetkezetek működése hoz magával egy adott piacon. Az utóbbira egy példa: bizonyos iparágak és szervezetek (az építőipar, építőipari szakszervezetek, fuvarozóipar) fölött gyakorolt ellenőrzésük. Ezen ellenőrzés miatt a normális üzleti gyakorlat – úgy, mint egy építési megbízás megszerzése pályázat útján – eltorzul, megmerevedik, és a megbízóknak is magasabb árat kell fizetniük az építésért, a szállításért, a törmelékeltakarításért és egyéb szolgáltatásokért.

Fizikai erőszakot akkor alkalmaznak, ha monopolellenőrzést akarnak megszerezni és megtartani bűnös ügyleteikhez. Az áldozatot megfenyegetik, megzsarolják vagy megölik. A bűnszövetkezetek hírét nagymértékben növeli az erőszak ilyenfajta demonstrálása.

A bűntettek a rettegés légkörének és a megfélemlítettség megteremtésével okoznak lelki sérüléseket, és azt az érzetet keltik, hogy a bűnszövetkezetek tagjai elkerülhetik az igazságszolgáltatást, a letartóztatást. A károkozás ezen alattomos formája elretteni az embereket attól, hogy feljelentést tegyenek a rendőrségen, eltántorítja őket attól, hogy esküdtszéki szolgálatot vállaljanak vagy más módon mű-

ködjenek együtt a hatóságokkal. A jogi és a politikai rendszer körül kialakított cinikus atmoszférát azután a törvények megszegésének racionalizálásaként használják fel.

A bűnözés aláaknázza a társadalom politikai és jogrendszerét, veszélyezteti a politikai folyamatokat, korrumpálja az igazságszolgáltatást és más intézményeket. Egyes bűnszövetkezetek törvénytelenül szerzett roppant gazdagságukkal megvásárolhatják a rendőrséget, az ügyészeket, a bírákat, a választott képviselőket (pénzzel vagy nagy értékű ajándékokkal). Szélsőséges esetben ezek a korrupciós praktikák odáig vezetnek, hogy de facto bűnszövetkezetek irányítják a kormányt, a törvényes szabályozást felváltják a dzsungel törvényei.

A valóságos vagy potenciális kár mértékét az határozza meg, milyen ismertetőjegyekkel rendelkezik az adott bűnszövetkezet. A legkifinomultabb bűnszövetkezetek illegális árukat és szolgáltatásokat terjesztenek, ezáltal bomlasztják a politikai rendszert, amely törvényen kívül helyezte őket, emellett illegális termékeikkel táplálják a fogyasztók szenvedélyeit és rossz szokásait. Mások legális árukkal és szolgáltatásokkal látják el a fogyasztókat, de illegális keretek között. Az utóbbiak megtorpedózzák az engedélyeztetési rendszert, kikerülik az előírásokat, az adóhatóságokat, melyeket a kormány hozott létre meg-

határozott árufélességek és szolgáltatások kínálatának és elosztásának szabályozására.

Azokra a károkra, melyeket a legösszetettebb bűnszövetkezetek okozhatnak, az Egyesült Államokban legjobb például szolgálnak a Cosa Nostrát alkotó családi csoportosulások. Számos gyakorló jogász és tudós az amerikai szervezett bűnözés összegzésének tartja őket. Jelentős véleménykülönbség alakult ki azzal kapcsolatban, hogy a Cosa Nostra nemzeti méretben szervezett bűnmonolit-e, de azt nem igazán vitatják, hogy óriási károkat képes okozni az amerikai társadalomban. Az adott károk adják a legjobb alapot arra, hogy felbecsüljük a bűnszövetkezetek befolyását, hogy összehasonlítsuk, szembeállítsuk egymással a Cosa Nostrát és az orosz emigránsok bűnszövetkezeteit.

Ehhez először is meg kell néznünk bizonyos kulcsfontosságú ismertetőjegyeket az oroszok bűnszövetkezeteiben. Az oroszoknál is fellelhető-e az a szerkezet, melyet tudatosan a profit maximalizálására terveztek, mint ahogy Cressey szerint a Cosa Nostra teszi? Az ilyen típusú szerkezet megléte feltételezi a keménykezű irányítást, a tiszteletre és a tekintélyre fektetett hangsúlyt, a toborzási procedúrákat és beavatási szertartásokat, központosított hatalmat és a vezetés hierarchiáját, a döntéshozatal meghatározott folyamatát, a célterületek és feladatok felosztását.

Mindenekelőtt a Cosa Nostrának megvolt, és kisebb kiterjedtségben most is megvan az a képessége, hogy monopolizálja bűnös vállalkozásait, és ezen túlmenően gyakorolja a hatalmat nagyjából az egész alvilág fölött.

Monopólium

Ahogy a piacra éhes monopólium létezik a törvényes gazdasági életben, ugyanúgy megtalálható a törvénytelen gazdaságban is, és ugyanaz a cél vezérli – a profit optimalizálása. A monopolellenőrzés a versenytársak elrettentésével és kiszorításával valósul meg. A törvényes piacon ezt általában csúcsminőségű termékekkel, jobb reklámtevékenységgel és alacsonyabb árakkal teszik, bár az árképzés gyakran spekulatív. A bűnszövetkezetek fenyegetés, erőszak alkalmazásával és a politikai és a jogrendszer megvesztegetésével monopolizálják a piacot. Az utóbbi esetben lefizetik a rendőrséget annak érdekében, hogy engedélyezzék számukra bűnös vállalkozásaik működését, miközben versenytársaikat kiszorítják az üzleti életből. A törvénytelen monopóliumok funkcionális korrupciója lehetőséget teremt a gazdagságuk és a hatalmuk halmozódására, befolyásuk megszilárdítja a bűnszövetkezetek helyzetét. Érdekeiket a politikai rendszerrel

fenntartott szimbiotikus viszonyukon keresztül védik.

Előfordul, hogy az egyszeri monopolizálás nem jár elsőbbségekkel, főként akkor, amikor nagy az igény meghatározott termékek vagy szolgáltatások iránt, vagy folytonosan növekszik a fogyasztók száma, így mindenki profitálhat a piacból. Ez a kábítószerpiacok esetében lehet igaz kivételként, nem pedig szabályként.

Erőszak

A kifinomult bűnszövetkezetek esetében az erőszak tervezett és szisztematikus alkalmazásának számos funkciója van. A szervezeten belül a fegyelem kikényszerítésének eszköze. Törvénytelen tevékenységük során piacuk védelmét és kiterjesztését, valamint az ellenszegülő kuncsaft megtartását szolgálja. Felhasználják még hírnevük megalapozására, a potenciális versenytársak elrettentésére, a kliensek megfélemlítésére, nehogy elmulasszanak fizetni vagy egyéb módon nem megfelelni az elvárásaiknak. Ahogy már jeleztük, a monopolellenőrzés megteremtésének egyik fő módszere az erőszak alkalmazása vagy az azzal való fenyegetés, mely önmagában is kártékony. A károkozás egy finomabb formája a rettegés és a megfélemlítettség, melyeket a kívülál-

lók körében keltenek, abban a közösségben, ahol bűnös tevékenységüket folytatják. Ekkor az érintett személyek nem tesznek feljelentést vagy nem mernek tanúskodni ellenük.

Korrupció

A bűnszövetkezetek a korrupcióval okozzák a legnagyobb kárt a társadalomnak. Akár az erőszak, úgy a korrupció is különféle formákban szolgálja a bűnszövetkezetek céljait. A korrupció jelenti számukra a biztosítékot a letartóztatás, a vádemelés és a büntető ítélet ellen; segíti őket a piac fölötti monopolellenőrzés gyakorlásában oly módon, hogy a hatóságok asszisztálásával szorítják ki vagy akadályozzák versenytársaikat. Minél nagyobb egy törvénytelen ügylet, annál védtelenebbé válnak, ezáltal megnő a kockázat is, ily módon annál nagyobb biztosítékra van szükségük. Minél nagyobb tőkét fektetnek mocskos üzleteikbe, annál több a vesztenivalójuk, így még nagyobb biztosítékra van szükségük. Minél hosszabb ideig tart egy adott ügylet, annál kockázatosabbá válik, ez szintén azt eredményezi, nagyobb biztosítékot igényelnek.

Hasonló módon a megvesztegetés összege is a bűnös vállalkozás méretéhez igazodik. A kisebb vagy egyszeri bűncselekmények nem, vagy csak kismérté-

kű biztosítékot (vesztegetést) igényelnek: a helyi rendőrség lefizetése elégséges az alacsony szintű műveletek védelméhez. A nagyobb akcióknál jelentősebb összegekkel kell lefizetniük magas rangú embereket, különösen nemzeti méretű vagy nemzetközi bűncselekmények esetében.

A korrupcióból származó károk a politikai és jogrendszer integritását is veszélyeztethetik. Az igazságszolgáltatás eltorzul, a törvényesség megrendül, és az állampolgárok elvesztik a rendszerbe vetett hitüket, nem támogatják azt többé, ha felfedik a korrupciós folyamatokat. Ha az emberek megbizonyosodnak arról, hogy a hatalom képviselőit megvesztegették, nem működnek együtt a hatóságokkal, ily módon előmozdítják a bűnözési aktivitást.

A maffia és az orosz maffia

Az egyetemesen elfogadott *maffia* terminus a szervezett bűnözés szinonimájává vált, és olykor olyan cselekvő személyekhez és tevékenységekhez kapcsolódik, melyeknek semmi köze eredeti jelentéséhez, úgy, mint az *ingatlanmaffia* és a *Soho maffia,* ahogy Servadio említette őket. A *maffia* szó találó, mindenre ráhúzható elnevezés, melyet újságírók, filmrendezők és népszerű regényírók használnak azért,

hogy olyan képeket vetítsenek az olvasók vagy a nézők elé, melyek feleslegessé teszik számukra a fejtörést. Minthogy a *maffia* szóval rendszeresen különféle dolgokra utalnak, és idegen vagy kétes kontextusban használják, gyakran inkább összezavarják, semmint felvilágosítják vele az embereket.

A rendőrök és az ügyészek a *maffiát* ismérveinek együttesével úgy definiálják, hogy kifejezze, milyen roppant erőfeszítéseket kell tenni azért, hogy ellenőrzésük alatt tarthassák. Az igazságszolgáltatás részéről komoly következményekhez vezethet, ha a bűnszövetkezeteket maffiának nevezik. Például olyan hibás feltevést indukálhat, hogy a bűnszövetkezeteknek olyan ismérveik vannak, amilyenek valójában nincsenek, vagy a bűnszövetkezetek nem a szervezett bűnözés problematikájához tartoznak, mert nem úgy néznek ki, mint a maffia-sablon.

Mindkét hibás feltevésnek bizonyos politikai vonatkozásai vannak. Sok időt és pénzt lehetne arra pazarolni hogy nem létező „keresztapák", kápók, katonák, titkos kódok és beavatási szertartások után kutassanak. Vagy az óriási késztetés maffiatagok – különösen keresztapák – elfogására ahhoz vezetne, hogy az igazságszolgáltatás végül létrehozná a magáét: elfognának valami banditát, aki lehet, hogy alvilági vezéralak, de lehet, hogy nem, mégis keresztapává koronáznák. Minthogy maffiózókat elfogni izgalmas

és különleges profilú feladat, a csábító akciók révén az igazságszolgáltatás és a média téves információkkal, félremagyarázásokkal etetné egymást, vagy szelektív módon értelmezné a hozzáférhető adatokat. Ha ilyesmi megtörténne, félreinformálnák, félrevezetnék a nyilvánosságot, és ez megfontolatlan politikára vallana.

Mit jelent ez a zavar egy olyan könyvben, amely az *orosz maffiáról* szól? Rendet kell teremtenünk a káoszban, másként hogyan tudhatnánk, van-e egyáltalán orosz maffia? A *maffia* elnevezésnek nem csak annak a ténykedésnek a megértésében van jelentősége, amelyhez kapcsolódik, hanem álláspontunk kialakításában is. Csak a maffia fogalmának tisztázása után foglalkozhatunk olyan kérdéssel, van-e orosz maffia, és megfelelő elnevezést használunk-e, ha az orosz bűnhálózatokról beszélünk.

Legtöbb ismeretünk még mind az eredeti szicíliai maffiához kapcsolódik, mely ma már (mind szó szerint, mind képletesen) a kínai, a nigériai és az albán maffiával konkurál, és olyan „rokonaival", mint a Camorra, a 'Ndrangheta és a Cosa Nostra. Mindegyikük bűnszövetkezet, és megfelel a korábban felsorolt ismérveknek, de hogy valóban maffiák-e, az már más kérdés. Céljaink érdekében visszatérünk az eredeti modellhez, mert az a legjobb módszer a közhasználatú verziók megértéséhez.

Ehhez tennünk kell egy rövid utazást Szicíliába, a maffia szülőhazájába.

A szicíliai maffia

A szakértők nem értenek egyet azzal, hogy valaha is volt egyetlen szervezet Szicíliában, melyet helyénvalóan „a Maffiának" nevezhetünk. Ugyanakkor nem vitatják, hogy létezik olyan jelenség, melyet maffiának hívunk, és kétségtelenül vannak szicíliai *maffiózók,* ahogy a maffia tagjaira hivatkozunk. E maffia hagyományos, domináns sajátossága a meg nem engedett, magántermészetű, azaz a kormányon kívül működő erőszak alkalmazása. A magántermészetű erőszak ellentétes azzal az elvvel, hogy az állam az egyetlen törvényes hatóság, mely erőt vethet be céljai megvalósítására – legyen az bűnözők letartóztatása vagy háborúzás.

Gambetta vitatja, hogy a szicíliai maffia szigorú értelemben véve benne lenne a védelmi üzletben. Maffiózók nyújtanak személyi és érdekvédelmet bizonyos ügyletek lebonyolításánál egy vagy több fél számára. Úgy járnak el, mint egyfajta polgári bíróság vagy „üzlettámogató iroda", hogy biztosítékot szolgáltassanak ingatag üzletkötéseknél, ahol a bizalom elégtelen és törékeny. Ily módon a maffiózó a bizalom kereskedője. A maffiózó tisztelete abból a hír-

névből származik, melyet hitelt érdemlő védelmi tevékenysége során szerzett.

A maffiózók történelmileg olyan emberek voltak, akik a közélet területein a magántermészetű erőszak szisztematikus használatával gyakorolták a hatalmat. A maffia szimbiotikus kapcsolatot tart fenn a hivatalos hatalommal. Semmibe veszi a törvényeket, az igazságszolgáltatás és a kormány apparátusát céljai elérése érdekében, ugyanakkor a hatóságok is szemet hunynak tettei fölött. Így a maffia különös módon kormányon kívüli és azon belüli is egy és ugyanazon időben. Azt is mondták már, hogy a szicíliai maffia inkább viselkedési forma, gondolkodásmód, a hatalom egyik fajtája, mintsem formális szervezet vagy titokban szervezett társaság. (Ez utóbbi a legnépszerűbb, maffiáról alkotott kép.) Azt is emlegették, hogy életmód, melynek szabályai a szicíliai hagyományokon és szokásokon alapulnak. – Mit jelent „a maffia szabályai szerint viselkedni"? – tette fel a kérdést Pino Arlacchi, maffiaszakértő. – Azt jelenti – válaszolta –, valaki kikényszeríti, hogy mások tiszteljék, valaki igen kényes a becsületére, készen áll a megtorlásra, ha bármilyen sérelem éri személyét és készen áll arra, hogy maga szolgáltasson igazságot ellenségeivel szemben.

A *becsület* és a *tisztelet* kérdése kritikus pont a maffia definiálásánál. Catanzaro azt hangoztatta,

hogy a legjobb meghatározás szerint a maffiózó „tiszteletreméltó ember", „becsületes férfi." Ezek a tiszteletteljes címek azt jelentik, az illető megtartja adott szavát, a tettek embere, vita esetén rögtön a lényegre tapint, ha úgy látja egyetlen szóval véget vet a szóváltásnak, senkitől sem fél, nem tűri a sértéseket, erőszakosan reagál rájuk. Gyors felfogású és csökönyös. Gyakran folyamodik erőszakhoz és fizikai erejével uralkodik másokon. E nézet szerint a fenti ismérvek képezik a tisztelet alapját. Ez a fajta tisztelet és megbecsülés a hatóság nyelvére fordítva a következő: „a maffiózó státusza úgy változik, hogy bűnözőből a helyi elit tiszteletreméltó tagjává válik, akit elismer és legitimál a törvényes hatalom." Tiszteletükből származó helyzetük, széleskörű társadalmi támogatottságuk, legitimitásuk és viszonyuk a politika intézményeihez a maffiózót élesen megkülönbözteti a többi bűnözőtől, beleértve a törvénytelen vállalkozások fenntartóit és azokat, akik a szervezett bűnözés általánosabb formáit választják.

A maffia ragaszkodása bizonyos fundamentális meggyőződésekhez, melyek a feudális szicíliai kultúrából nőttek ki – tisztelet, becsület és az *omerta* (a hallgatás szabálya) – állandóak, és nem transzferálhatóak másra a szicíliai társadalmon kívül. Úgy tűnik, más bűnszövetkezeteket csak akkor nevezhetünk helyénvalóan *maffiának*, ha a terminust kiszé-

lesítjük, újrafogalmazzuk és kiemeljük egyedi szicíliai eredetéből és jellegéből. És akkor talán a szicíliai maffiát egyszerűen „minden maffiák anyjának" tekinthetjük.

Anderson megpróbálta elmozdítani a *maffia* jelentését e tágabb szemlélet felé, és azzal a premisszával kezdte, mely szerint a *maffia* nem egyszerűen „bűnös aktivitás, mely történetesen még szervezett is." Azzal érvel, hogy a maffiák ott léteznek, ahol a kormányzati funkciókat nem a kormányhoz tartozó személyek látják el, különösen ott, ahol a törvényes rendszer vonakodik (vagy képtelen) gyakorolni a hatalmat. Ekkor a maffiózók a kormány helyett cselekszenek és szerződésbe foglalt intézkedéseket kényszerítenek ki: „a maffia alapvető jellemzője, amely megkülönbözteti más erőszakos vagy egyéb bűnös tevékenységet folytató csoportoktól, a korrupció vagy a legitim kormány legalább néhány képviselőjére vagy hivatalára gyakorolt erőteljes befolyás." Ez azt jelenti, hogy az állam nincs monopolhelyzetben az erő alkalmazását illetően. Az ilyen helyzet akkor következik be, amikor a kormány gyenge vagy teljesen korrupt. A maffiózók és a kormányapparátus szimbiózisa az, ami megkülönbözteti őket a törvényen kívüliektől és a banditáktól.

Három feltétel jelenléte mozdíthatja elő a maffiák fejlődését – a gyenge vagy korrupt kormány, amely

nem hajlandó vagy képtelen biztosítani a mindennapos intézkedéseket; a bőséges bűnözési lehetőségek; a bürokrácia túlzott hatalma, a kormányhatóságok közti diszkréció és a homályos kormányhatározatok, melyeket nehéz ellenőrizni. Annak ellenére, hogy a kormány nem intézkedik, mégis rendkívül tolakodó módon ellenőrizheti és szabályozhatja az emberek életét. A legtipikusabb példa erre a formalitások és az adminisztráció eltúlzása. Emellett a kormány hivatalnokai titoktartásuknak köszönhetően szinte ellenőrizhetetlenül gyakorolják az említett ellenőrzést. És mindezek tetejébe, ha rosszul fizetik meg a tisztviselőket, minden adott ahhoz, hogy szélesre tárt ajtó fogadja a korrupciót.

A maffia növekedését biztosító, meghatározó jegyek és feltételek keretül szolgálnak nekünk, amikor utánanézünk az orosz maffiának. Lehet, hogy megtaláljuk a feltételeket, de nem akadunk rá a maffiára vagy maffiákra, mert a feltételek nem elégségesek a fejlődésükhöz. Mindenesetre ezt a keretet használjuk paramétereink számára, amint felkutatjuk az orosz maffiákat az Egyesült Államokban és Oroszországban.

Etnikai vonatkozások

Most, hogy van némi fogalmunk a szervezett bűnözés és a maffia fogalmának összefüggéseiről és

különbségeiről, nézzük meg az ilyesfajta tettekbe keveredett bűnözőket. A szervezett bűnözés egyik alapvető eleme a bűnözők együttműködése – amikor az emberek együtt követnek el bűncselekményeket. A jog ezt konspirációnak hívja. A bűnös konspiráció nem feltétlenül jelent szervezett bűnözést, de fordítva nem igaz az állítás. A konspiráció jogi meghatározása szerint különféle személyek fognak össze, megvitatják, megtervezik, végül elkövetik a bűncselekményt. Ha ezek a konspirátorok egy olyan bűnszövetkezethez tartoznak, mely nagy károkozásra képes, megpróbálnak monopolhelyzetbe kerülni, akár erőszak alkalmazásával. Nem meglepő, hogy a konspiráció nagy bizalmat követel. Mindenkinek tartania kell a száját, ha elfognak közülük valakit, nem adhatja fel a többieket, és az összeesküvőknek mindig azt kell tenniük, amiben előre megállapodtak. Az üzlet törvényes világában, az oktatásban, a politikában is alapvető a kollégák közötti bizalom, melyet referenciák ellenőrzéséből, lenyomozásból nyernek, vagy amely régi iskolai kötelékeken, közös múltbéli élményeken alapul.

Hogyan bízhatnak egymásban a bűnözők világában, ahol nagyon nehéz megalapozni a bizalmat? Alig hihető, hogy a bűnözők megbízhatóak, szavahihetőek vagy együttműködésre hajlandóak. A törvényesen vagy hivatalosan biztosított garanciák hiánya

miatt a bűnszövetkezetek sokkal nagyobb mértékben rá vannak utalva a bizalomra, mint a normális üzleti világban.

A bűnözők hálózataikat is felhasználják potenciális partnereik szavahihetőségének ellenőrzésére. Csak úgy mint a törvényes világban, a szavahihetőség megállapításánál itt is sokat számít a közös nevelkedés, a családi kapcsolatok, az azonos nemzeti hovatartozás. De a kötelékek bűnözéshez kapcsolódó élményekből is adódhatnak, például az érintettek egy börtönben töltötték le büntetésüket. A bevándorlók környezetében fontos kötelékeket képez az azonos etnikai háttér, a rokonság és a nyelv. A konspirátor bűnözők leggyakrabban azokhoz fordulnak segítségért, akik olyanok, mint ők maguk, a bevándorlók is azokat keresik meg, akikkel egy országból érkeztek. Ez az egyszerű képlet magyarázza, miért lényeges az etnikai hovatartozás egy bűnszövetkezet esetében, ily módon a szervezett bűnözés rendszerében.

Ezeken az alapvető kapcsolódásokon túl, melyek bárhol léteznek, ahol bevándorlókat találunk, a szervezett bűnözésnek az Egyesült Államokban mindig is voltak etnikai vetületei, melyek úgy mozdultak el, ahogy a bevándorlás sémái változtak. Ez a dimenzió vitatott, mert merev sztereotípiák, megbélyegzés és bűnbakállítás társul hozzá. Nincs olyan értelmes ember, beleértve magunkat is, aki azt állítaná, hogy

a bűnözői magatartást etnikai hovatartozással lehet magyarázni; ha lehetne, akkor egy adott etnikai csoport minden egyes tagja bűnöző lenne. De ha semmibe vennénk az etnikai vonatkozásokat, akkor kihagynánk egy fontos ismertetőjegyet az összefüggésből, melyben a szervezett bűnözés mutatkozik. Például, a különböző időkben lezajlott bevándorlási hullámoknak megvoltak a domináns etnikai csoportjai, és az új bevándorlók gyakran abban a környezetben telepedtek le, ahol volt honfitársaik élnek.

Az Egyesült Államok szervezett bűnözésének etnikai jegyére utal az ENSZ egyik nemrégen kiadott, a bevándorlásról és a bűnözésről szóló dokumentuma:

A bevándorlók szerepe lényegbe vágó az Egyesült Államok szervezett bűnözésében... Ha visszatekintünk a bevándorlás történetére a huszadik század elejéig, láthatjuk, hogy az emigránsok különböző hullámai – írek, olaszok – speciális, bűnözéssel kapcsolatos problémákat hoztak magukkal. Néhány esetben ezek a problémák felszívódtak, míg másokban (lásd: az olasz Cosa Nostra esete) évtizedekig fennmaradtak annak ellenére, hogy a legtöbb újonnan érkező sikeresen integrálódik az amerikai társadalomba. A bevándorlók etnikai hovatartozása meghatározó a bandák megalakulásában, mert a közös eredet és a közös anyanyelv természetes korlátját képezi a rendőrség nyomozómunkájának. Ugyanakkor az etnikai tényező eszköz is a bűnszövetkezetek függetlenségének fenntartására... A közös eredetből származó kötelékeket, a kulturális, szociális rítusokat és értékeket a szervezett bűnözés úgy aknázza ki, hogy újra létrehozza ugyanazt a hierarchiát, összejátszást, kohéziót, amelyhez a bevándorlók hozzászoktak a szülőhazájukban.

A bevándorlók első hullámaiban írek és zsidók érkeztek, a következőben olaszok, szicíliaiak, majd legújabban kínaiak, kubaiak, dominikaiak, jamaicaiak, nigériaiak, japánok, vietnamiak és oroszok. Minden csoport speciális bűnözési problémát hozott magával. És ma már nem csak az Egyesült Államokban létezik ez az összefüggés. Például Xhudo a Balkán bűnszövetkezeteiről írva megjegyzi, mennyire fontosak az etnikai elvárások azon országok bűnszövetkezeteinek megalakításánál.

Azok, akik szülőhazájukban is rendelkeztek bűnözői háttérrel, nyilvánvalóan a szervezett bűnözés felé fognak hajlani a fogadó országban is. Például az egyik jelenlegi, globális probléma az illegális embercsempészés, beleértve az ismert bűnözők – valamint prostituáltak, verőemberek és mások – exportálását, akiknek menekült státusza bűncselekményeik fedezésére szolgál. Az Egyesült Államok Bevám-

dorlási és Honosítási Szolgálata azt jelentette, hogy a volt Szovjetunió bűnbandáinak vezérei legális bevándorlókra „ráakaszkodva" próbálnak meg bejutni az Egyesült Államokba. Egyesek az igazságszolgáltatás elől szöknek, mások pedig bérgyilkosok. Izraelben 2500-ra becsülik az orosz prostituáltak számát, és akkor még nem beszéltünk a különféle bűnözőkről, akiket becsempésztek az országba.

Joggal feltételezhető, hogy egyes bevándorlók importálják a korábban kialakított bűnözési praktikákat – de legalább is a bűnözést elősegítő értékrendet és világnézetet – a fogadó társadalomba. Hasonló lehetett a helyzet a szicíliaiak esetében, akik maffiózók voltak már azelőtt is, hogy az Egyesült Államokba érkeztek volna az 1900-as évek elején. És ez vonatkozik néhány mostanában bevándorolt oroszra is.

Az etnikai hovatartozás nem oka a szervezett bűnözésnek, de ha tagadnánk vagy semmibe vennénk a kettő közötti összefüggést, azzal becsapnánk önmagunkat. Sokkal célravezetőbbnek látszik, ha egy tényezőnek tekintjük a többi mellett, melyek egymással együtt működnek, első pillantásra zavaros kombinációban. Népszerű elmélet az Egyesült Államokban, hogy a bűnözés jelenti az egyik alternatív útvonalat az anyagi érvényesülés felé azon bevándorlók számára, akik az amerikai társadalmi létra legalján kezdik.

Etnikai váltakozás a nem egyenes úton

Az etnikai identitást a szervezett bűnözéssel társító legismertebb amerikai érvelés szerint az újonnan érkezett etnikai csoportokkal változnak a bűnözés sémái. Különböző csoportok váltják egymást a bűnös üzletek vezetésében, de mindegyikük bűncselekmények révén éri el céljait. Azok, akik osztják ezt a véleményt, a bűnözést általában – de különösen a szervezett bűnözést – tekintik a bevándorlók egyik boldogulási lehetőségének.

A szervezett bűnözésről és annak etnikai vonatkozásairól írva ötven évvel ezelőtt Daniel Bellnek sikerült meglehetősen velősen megfogalmaznia a kettő közötti történelmi kapcsolat lényegét. Azt írja: „a városi sötét ügyletek – inkább a folytonosan áramló profitért szervezett törvénytelen tevékenység, s nem az egyéni, illegális akciók – a társadalmi mobilitás bizarr útja az amerikai életben." Továbbá: „az amerikai, szervezett bűnözés kérdését nem lehet megérteni, hacsak (egyéb tényezők mellett) nem fogadjuk el a különféle bevándorló csoportok speciális szerepét, minthogy szépen egymás után bekapcsolódtak a kétes üzletekbe és a bűnözésbe."

Ianni is magáévá tette Bell elgondolását az etnikai egymásutániságról. Arra következtet, hogy a különböző etnikai csoportok egymás helyére lépnek a mo-

bilitás különös útján, és a megelőző csoport elindul a társadalmi megbecsülés felé. Ez megmagyarázza, hogyan váltották fel a zsidók az íreket, az olaszok a zsidókat és így tovább. Legutóbb O'Kane korszerűsítette és finomította Bell és Janni téziseit. O'Kane egyetért abban, hogy különféle etnikai csoportok használták a szervezett bűnözés adta lehetőségeket, de megjegyzi, a szervezett bűnözés csak egy sáv a társadalmi mobilitás útján. O'Kane megnevez további sávokat is – segédmunka, betanított munka, kiskereskedés, szakmunkák, hivatalok, szórakoztatás és városgazdálkodás –, melyeket végigjárva a bevándorlók is bekerülhetnek a középosztályba.

Az etnikai környezet, ahol a bevándorlók először telepednek le, miután megérkeztek az Egyesült Államokba, tele van bűnözési lehetőségekkel és bűnözői magatartásmodellekkel, ami a populáció átmeneti és labilis természetéből, a hivatalos és nem hivatalos társadalmi ellenőrzés relatív hiányából, a fiatalok (akik sokkal hajlamosabbak a bűnözésre, mint az idősebbek) nagy számából adódik. Továbbá az emigrálás magában is kockázatvállalást jelent. Azok, akik elhagyják hazájukat, sokkal inkább vállalkozó szelleműek és kalandvágyók, mint azok, akik otthon maradnak.

Bármely bevándorló populációban vannak olyanok, akik gyorsan pénzhez akarnak jutni, mások pedig könnyedén elnyomhatóak. Szinte minden csoportosulásban megvan az utánpótlása bűncselekmények elkövetéséhez. A „nem egyenes út" megfogalmazással összhangban Arlacchi azt mondja, az utánpótlást a bevándorlással együttjáró társadalmi-gazdasági nehézségek termelik ki. Bármilyen státusza is volt otthon, a bevándorló a társadalmi-gazdasági létra legalján találja magát, amikor áttelepül. A legutóbb bevándorolt etnikai csoportok köréből különösen a fiatal férfiak „hajlamosak arra, hogy törvénytelen módon törjék át a gazdasági előrehaladás blokádjait", és folyamatos utánpótlást jelentenek a szervezett bűnözés számára.

A „nem egyenes út" tézis azonban nem sokat árul el arról, hogy bizonyos etnikai csoportok tagjai miért a bűnözés eszközét választják a társadalmi-gazdasági előretöréshez. Miért nem hatnak a fent említett nehézségek minden etnikai csoportra? És miért csak viszonylag kevesen válnak bűnözővé a bűnözésre látszólag hajlamosabb csoportokban is? Az általános „nem egyenes út" elméletből hiányzik valami: Bell és követői nem válaszolták meg a fenti kérdéseket. Azzal érvelnek, hogy a szervezett bűnözés szociális eredetű, és az egyén személyiségétől, motívumaitól függ. Mi elutasítjuk ezt a feltételezést. Ehelyett úgy gondoljuk, hogy az etnikai hovatartozás a személyiséggel és a hajtóerőkkel egymásra hatva befolyásol-

ja, hogy adott etnikai csoportok adott tagjai kapcsolatba kerülnek-e a szervezett bűnözéssel vagy nem. Ez a megközelítés sokkal összetettebb, mint az etnikai egymásutániság vagy a „nem egyenes út" magyarázat.

A bevándorlók életét befolyásoló, szórványos törvényes és a bőséges törvénytelen lehetőségek kombinációja, úgy tűnik, csak egyetlen tényező a bűnözés és a becsületesség közötti választásban. A további tényezőket illusztrálja az alábbi leírás. Bemutatja azokat a korlátokat és kockázatokat, melyekkel az Amerikába bevándorolt olasz és szicíliai gyerekeknek kellett szembenézniük a XIX. század végén.

Akár dél-olaszországi viskóban, akár amerikai bérkaszárnyában születtek a gyerekek, belenőttek abba a korba, amikor az oktatás kezdett rendkívül fontossá válni azoknak a képzettségeknek a megszerzéséhez, melyek a közszolgálati vagy a magánszférában betölthető állásokhoz voltak szükségesek. De társadalmi megbecsülés híján és azért, mert gyakran nem beszélték vagy nem értették a középosztály használta angol nyelvet, a gyerekek közül sokan idegennek és félelmetesnek találták a parancsolgatással, középosztálybeli tanárokkal és hagyományokkal teli iskolát... Az iskola hangsúlyozta számukra, hogy vágyaik, ambícióik kielégítését jó hosszú időre el kell halasztaniuk, ez a hozzáállás viszont irreálisnak tűnt a bevándorló gyerekek bérkaszárnyás világában, ahol minden lehetőséget azonnal meg kellett ragadni... A szegénynegyedek fiataljait – mint Salvatore Lucania (Charles „Lucky" Luciano), John Torrio és Alphonse Caponi (Al Capone) – az izgalom és a gazdasági felemelkedés odakint az utcákon, nem pedig az osztályteremben várta.

Luciano, Capone és mások számára az azonnali gazdasági felemelkedést az utcákon csak a bűnözés jelenthette. A törvényes lehetőségek – még ha várni is kellett rájuk – korlátozottak voltak. Mind a lehetőségeket, mind a szocializációs mintákat a társadalmi-gazdasági létra legalján álló, újonnan érkezett, olasz bevándorlók etnikai környezete határozta meg.

Luciano és mások az első alkalmat megragadva, tizennégy éves korukban kimaradtak az iskolából, utcai bandákba tömörültek, és a felnőttek bűnszövetkezeteinek kezdtek segédkezni. Ezek a fiatalok talpraesettek, ambiciózusak voltak, hajlandóak voltak vállalni a kockázatot, és mindent megtettek azért, hogy beválasszák őket a nagyok közé. Ily módon az utcai bandákat és utcai bűnözést az etnikai hovatartozás formálta, és megnyitotta nekik a nem egyenes utat a társadalmi-gazdasági felemelkedéshez.

Voltak más olasz és szicíliai fiatalok is, akik ugyanolyan talpraesettek voltak, mint Luciano vagy Capone, de ők nem maradtak ki az iskolából, nem csatlakoztak az utcai bandákhoz és a szervezett bűnözéshez. Ők mást választottak. Itt van a „nem egyenes út" elmélet hibája. Például O'Kane elmulasztotta megvizsgálni, miért választották egyesek a törvényes utat, és mások pedig miért váltak bűnözőkké. Azt mondta, ez a kérdés túlmutatott analízise terén. Egyetértünk vele abban, hogy a választás kérdését nehéz megmagyarázni, különösen a szervezett bűnözők esetében, de nincs olyan kérdés, melyet teljesen lehetetlen lenne megmagyarázni. Reméljük, hogy az új, orosz bevándorlók profilja sokkal tisztább képet ad a szervezett bűnözésről.

Csak a tökfilkók dolgoznak

Peter Lupsha nem ért egyet Bell és Janni teóriájával, melyet arról alkottak, hogyan fejlődik a szervezett bűnözés az amerikai társadalomban. Azt mondja, azok, akik a nem egyenes utat választják, nem azért teszik, mert frusztrálja őket a meggazdagodáshoz (de legalább is a középosztálybeli státuszhoz) vezető törvényes út, amely nyitva áll előttük, hanem azért, mert úgy látják, a bűn útja könnyű, izgalmas és romantikus. Azok a bevándorlók, akik a bűnözés felé fordulnak, „nem a frusztráció miatt teszik, vagy azért, mert kizárták őket a politikai életből, vagy mert elbarikádozták előttük az előrehaladás bejáratát. Azért adják át magukat a bűnözésnek, mert úgy érzik, a lehetőségek törvényes rendszere a balekoké." Egyes fiatal bevándorlók, mondja Lupsha, eldöntik, hogy őket nem ejti csapdába a közönséges munka aprópénzes világa. Ez az attitűd természetesen nem korlátozható csak a fiatalokra és csak a bevándorlókra. A fehérgalléros bűnözőkről készített tanulmányukban Waring és kollégái azonosítottak egy csoportot, melyet „lehetőség-keresőknek" neveztek el. Az érintettek tökéletesen alkalmasak voltak törvényes keretek között dolgozni, és esetenként meg is tették, ha a munka megfelelt nekik. Mindamellett mindig is „hajlamosak voltak az illegális magatartásra", és elvetették a törvényes eszközöket, ha azok nem szolgálták a céljaikat.

Még a szervezett bűnözés – egyébként gazdasági és társadalmi feltételekre összpontosító – szakértői is hitelt adtak ennek az elgondolásnak. Arlacchi azt mondja, hogy a maffia „kitűnő lehetőséget kínál a szociális felemelkedésre a kereskedő kapitalizmus rendszerében, ahol a kockázat, a csalás és a lelkiismeretfurdalás hiánya a siker nélkülözhetetlen tényezői." Hasonlóképpen Janni is úgy vélekedik a szervezett bűnözésről, mint „a siker individualista, raga-

dozó filozófiájának eredményéről." Sajnálatos módon egyikük sem szolgált határozott bizonyítékokkal arra nézve, hogy a gengszterek vagy más bűnözők valóban így gondolkodnak.

Sok évvel ezelőtt Barnes és Teeters kriminológiai tankönyvükben leírták azt, amit „nyereségkényszernek" neveztek. Azt mondták, hogy a „valamit a semmiért" szemlélet különösen jellemző a szervezett bűnözésre, a gengszterségre, a korrupcióra és a fehérgalléros bűnözésre. Kifejezetten a bevándorlókra vonatkoztatva Barnes és Teeters úgy következtetett, sokan közülük úgy gondolják, szerencséjüket csak lerövidített eljárással csinálhatják meg. Sikert csak azok érhetnek el, akik „kifejlesztik magukban a fondorlatosságot, az éleslátást és a kifinomultságot, és nem azok, akik keményen dolgoznak." Ennek eredményeképpen a hangsúly „nem az önuralmon van, hanem a mohóságon, a kényelmességen és a kapzsiságon." A „nyereségkényszer" nem idegen tőlünk és nem atípusos: mindannyian szeretjük a pénzt és azokat a dolgokat, melyeket megvehetünk rajta, de nem mindnyájan vagyunk kapzsik. Nem mindnyájan fordulunk a bűnözéshez, a korrupcióhoz és a gengszterséghez vágyaink megvalósítása érdekében. Bizonyos tényezők elnyomják bennünk, más tényezők pedig kihozzák belőlünk a kapzsiságot.

Az egyik meggyőződés, mely törvénytelen cselekedetekre ösztönözheti az embert, ha az illető a domináns értékrendszeren kívül helyezkedik el. A kinnrekedtek között, legalább is kezdetben, ott találjuk az újonnan érkezett bevándorlókat is. Ha ezek a bevándorlók hisznek a kemény munkában és a takarékosságban, ahogy sokan teszik, akkor valószínűleg elfogadják az egyenes, de keskeny utat, mely remélhetőleg felfelé vezet. Ha viszont elutasítják ezeket az értékeket vagy soha nem is hittek bennük, a rövid utat választják, hogy bármi módon meggazdagodjanak. A legfőbb értékek elutasítása vagy közömbösítése nem új gondolat a bűnözéshez vezető magatartás magyarázatára. Az elutasítás részben cinikus szemléletmódot feltételez, amikor a törvényes világot szemlélik és racionalizálják azt, hogy – Lupsha szavaival – „a balekok és a becsületesek születetten korruptak, tisztességtelenek és képmutatóak."

Folyamatos munkát végezni, tanfolyamokon részt venni, megtanulni egy új nyelvet, gyakran nehéz, sőt unalmas. Ezek a földi tevékenységek önfegyelmet és áldozatokat követelnek. Időben ott kell lenni egy bizonyos helyen, az esetek többségében kora reggel, ott kell lenni egész nap, és csak későn lehet hazaérni. A bűnözés azonban nem időhöz kötött. Izgalmas és veszélyes. Kalandnak is felfogható. És azonnali eredményekkel kecsegtet pénzügyi téren és az elismerés tekintetében. Minthogy az illető hajlandó vállalni a

kockázatot – az a kaland része –, a bűnözés kifizető-dő. Feltehetőleg vonzó út lehet a bevándorlók számára, akik azt gondolják, a törvényes világ a balekoké.

Néhány pontot még tisztáznunk kell azelőtt, hogy e gondolatok alapján véleményt alkotnánk az oroszokról. Mindenekelőtt ha azt feltételezzük, hogy néhány orosz hasonlóképpen gondolkodik (és ez még bizonyításra vár), mi lehet az alapja az ilyen felfogásnak? Ha feltesszük, hogy mindnyájan tapasztalataink produktumai vagyunk, az oroszoknak milyen tapasztalataik lehetnek, melyek ilyen attitűdöket és racionalizálásokat eredményeznek? Ha minden orosz hasonló hátérrel rendelkezik, de csak kis számuk vált bűnözővé, akkor lennie kell valamilyen járulékos, kiválasztódási mechanizmusnak. Mi az?

A bűnözés választása egyéni elhatározás kérdése, jóllehet valakit megerősíthetnek döntésében társai, tapasztalatai vagy uralkodási hajlamai. Azokat, akik a bűnös utat választják, nem frusztrálja jobban tehetetlenségük, amikor nem tudnak állást szerezni, vagy nem nyomják el őket jobban (relatíve vagy abszolúte), mint azokat a bevándorló társaikat, akik a becsületes életmódot választják és a törvényes utat követik. Lupsha nemrégiben újra elismételte ezen gondolatait a szervezett bűnözéssel kapcsolatban:

„A profi szervezett bűnözőknek külön kultúrájuk, világnézetük, megrögzött gondolkodásuk van, mindez növeli fölényüket (a szervezett bűnözés versenyképes előnyei). A törvényes világ kapitalistáit „dolgozó tökfilkóknak”, „egyenesutasoknak” és „balekoknak” tekintik. Csak ők, „az okos fickók” látják tisztán a világot. Az pedig farkasokat marcangoló farkasok univerzuma, melyet hazugságokkal, korrupcióval és képmutatással takargatnak, és ahol csak a gyilkosok és az erősek élhetnek meg.”

Ez a teória azt sugallja, hogy a hasonló helyzetű, a társadalmi-gazdasági létra alsó fokán állók között vannak olyanok, akik készek a bűnözést választani, mert azt a cinikus nézetet fejlesztik magukban, mely szerint a világ a hazugok, a csalók és a tolvajok dzsungelja. Ennek megfelelően addig kell megszerezned mindent, amíg megszerezheted, és azelőtt kell elkapnod másokat, míg ők el nem kapnak téged. Meggyőződésük, hogy mindenki így csinálja. Akik pedig nem, azok balekok, akik megérdemlik, hogy kihasználják őket.

Stephen Fox is körülbelül hasonló következtetésre jutott e gondolkodásmódot és az amerikai szervezett bűnözés etnikai vonatkozásait vizsgálva:

„A huszadik század folyamán, az etnikai hovatartozás konzervatív módokon segítette az alvilág stabili-

tásának védelmét, és távol tartotta az új gengsztereket a felfelé törekvő etnikai csoportoktól. Kezdetben, az 1920-as években, különböző etnikai és gazdasági tényezők kombinációja juttatta az ír, zsidó és olasz bűnözőket az alvilágba. Ezen csoportok relatíve alacsony státusza miatt abban a történelmi helyzetben úgy látszott, hogy a bűnözés indokolt, sőt elkerülhetetlen útja a ki- illetve feltörésnek..."

Az etnikai hovatartozás hangsúlyozásával azonban elterelnék a figyelmet az individuális gengszterekről és választási lehetőségeikről. Ezt nem lehet eléggé hangsúlyozni: az etnikai csoportoknak csak igen csekély hányada vált bűnözővé. A legújabban Amerikába érkezettek tiszta játékot játszottak, nem követtek el bűncselekményeket, felemelkedésükért törvényes erőfeszítéseket tettek. A gengszterek nem azért döntöttek úgy, hogy megélhetésükért ölni és lopni fognak, mert írek, zsidók és olaszok, hanem azért, mert egyszerűen rossz emberek voltak. A szervezett bűnözés kevésbé ered szociális körülményekből, nehéz gyerekkorból vagy balszerencsék sorozatából, mint sokkal inkább az állandóan kísértő emberi feltételből: az önző, kapzsi, türelmetlen, gátlástalan ambíciók sötét húzóerejéből. Az alvilág története megköveteli az ilyen morális ítéleteket. Bűnözők – emberi lények – hozták létre a szervezett bűnözést. Mint emberi lények felelősségre vonhatóak választásukért és az általuk okozott károkért.

Ennek a szemléletmódnak a gyökerei bizonyos etnikai csoportok tapasztalataiban megvoltak már azelőtt is, hogy emigráltak volna. Ez pedig az adott kultúra és a tanult túlélési módok produktuma lehet. Horner például azt a következtetést vonja le, hogy egyes etnikai csoportok hajlamosabbak és fogékonyabbak a szervezett bűnözésre, mint mások. Azt mondja, az Amerikába bevándoroltak körében ez a jelenség kapcsolatban állhat a bizalmatlanság, a félelem érzésével és az amerikai szokások tiszteletben tartásának hiányával. Azok az emberek, akik korábbi tapasztalataikra alapozva ellenségesen viszonyulnak a kormányhoz, általában könnyebben keverednek a szervezett bűnözés keretei közé. És ha az ilyenfajta, negatív érzelmek mellett vonzódnak a gyanús ügyletekhez, a szürke vagy a fekete piachoz és a korrupcióhoz, akkor a csatlakozás lehetősége megnövekszik.

Az orosz bevándorlók bűnözésének elemzésénél felhasználjuk az etnikai hovatartozás és a szervezett bűnözés kapcsolatát, és az egyén attitűdjeinek és tapasztalatainak befolyását. Ezt a kombinációt korábban még nem alkalmazták. Lupsha elgondolásának magyarázatánál Rupert Wilkinson megjegyzi: „Lupsha esszéjének (1992) fő fogyatékossága az, hogy nem beszél az etnikai vonatkozásokról. Semmit sem mond arról a tényről, hogy a legtöbb általa

megemlített mai bűnözőnek olasz neve van." Bírálja Lupshát, amiért „bagatellizálja az etnikai tényezőket", majd így folytatja: „Bármi is az álláspontja az etnikai faktort illetően, Lupshának nyíltabban kellett volna a kérdést fejtegetnie, és többet kellett volna mondania napjaink más etnikai csoporthoz tartozó bűnözőiről." Mi vállaljuk ezt a kihívást.

A kicsi, de figyelemre méltó orosz kisebbség – a Szovjetunió korábbi polgárai – különösen hajlamos a cinizmus szélsőséges formájára és arra a filozófiára, mely szerint „túl kell tenned magad rajta, hogy előbbre juss." Ugyanakkor úgy gondoljuk, hogy a bevándorlók bármely etnikai csoportjából, melyek érdekszövetségekbe tömörültek – és ahonnan újabb tagokat verbuválnak a bűnszövetkezetek –, valószínűleg azokat vonzza a szervezett bűnözés, akik a fent leírt módon gondolkodnak. Utóbbi meggyőződésünk igazolására ki kell derítenünk, hogy ez a jellegzetesség valóban kapcsolódik-e a szervezett bűnözőkhöz. Ennek érdekében maffiamemoárokat fogunk átnézni, melyekben ex-gengszterek részletezik a szervezett bűnözésben töltött pályafutásukat.

Thomas Firestone tizenhárom könyvet vizsgált át – többségük önéletrajzi jellegű –, melyeket volt olasz, „frakkos betörők" írtak. Vannak köztük „főnökök" és jelentéktelen huligánok is. Semmi tudományos nincs az írásokban, egyetlen értékük tisztán és egyszerűen az, hogy első kézből tudhatjuk meg, hogyan és miért csatlakoztak bizonyos gengszterek a szervezett bűnözéshez. A tizenhárom esetből Firestone azt a következtetést vonja le, hogy „egyikük sem állította, azért választotta a bűnözést, mert megtagadták tőle a boldogulás törvényes útját. Egyszerűen jobban tetszett nekik a bűnözők élete." Egy példa Nick Caramandié, aki olasz-amerikai környezetben született és nevelkedett, Philadelphia déli részén:

Caramandi olyan emberek között nőtt fel, mint ő maga... Olyan férfiak és nők vették körül, akik egyszerű ambícióikkal hittek a kemény munkában és saját dolgukkal törődtek... Szoros családi kötelékek és az „világ értékrendje tartotta össze őket...

Nick Caramandinak nem volt esélye arra, hogy orvos, ügyvéd vagy tanár váljon belőle. Azt mondja, ez nem mentegetőzés, hanem egyszerű tény. Saját bevallása szerint született svindler és szélhámos volt. És a gengszterség volt az egyetlen „intézmény", ahol kamatoztathatta tehetségét. Torzult értékrendű közösségben élt...

... Caramandi tizenötéves korában maradt ki az iskolából és nála idősebb tizenévesek csoportjával lófrált. Kábítószerekről, pénzről és lányokról beszélgettek. A hősöket azok a fickók jelentették számukra környe-

zetükben, akiknek voltak kapcsolataik és volt „léjük" – bukmékerek, szerencsejátékosok, uzsorások, akik mind Angelo Bruno bűnszövetkezetének dolgoztak.

Caramandi figyelt és tanult.

Aztán ott volt Vincent Teresa, a New England-i gengsztertársadalom tagja. Ő írja le egyik gengszter barátját, akivel együtt nőtt fel a massachusettsi Medfordban. Teresa a megszokott jó srácok kifejezést használja, amikor azokra a fiatal huligánokra utal, aki a szervezett bűnözésben keresték a boldogulás útját.

Butch és én egy környéken nőttünk fel Medfordban... Amennyire vissza tudok emlékezni, olyan „okostojás" típusú gyerek volt. Mindig a jó srácok körül akart sündörögni. Nem mintha szüksége lett volna rá. A családja nem volt szegény vagy ilyesmi... Nem kellett a rossz utat választania. Sok mindenben hasonlított rám. Ugyanazokat a baklövéseket követtük el, és mindketten odavoltunk a gengszterekért. Tetszett az, ahogy éltek, öltözködtek, tetszett a szabadosságuk, még a veszélyek is, melyekkel szembesülniük kellett. Mindenképpen jó srácok akartunk lenni.

Már gyerekkorában is úgy öltözködött és játszott, mint a jó srácok, később pedig kockajátékot és kártyajátékokat hozott össze azoknak, akik szerették az ilyesmit.

A harmadik, talán a legjobb illusztrációja annak az attitűdnek, amely a gengsztereket jellemzi Henry Hill, Firestone *Jó srácok* című könyvének központi figurája. Tipikus nézeteket vall. Igaz nem futhatott be, mert nem volt olasz, mégis sok éven át erősen kötődött a Lucchese család bűnszövetkezetéhez New Yorkban. Hill és társai „a törvényes életpályát lehangolónak találták, azokat pedig, akik törvényesen dolgoztak, balekoknak tartották."

Henrynek és jó srác barátainak aranyéletük volt. Minden adott volt hozzá. Környezetükben dúlt a bűnözés, és azt, aki nem vett részt benne, egyszerűen áldozatnak tekintették. Úgy gondolták, hülyeség másképpen élni. Megvetették azokat, akik fizetett munkáért álltak sorba. Akik ezt megtették, azaz követték a törvényes utat, csak rosszul fizetett állásokat kaphattak, állandóan a számlák miatt aggódtak, nevetséges összegeket tettek félre a rosszabb időkre, igyekezték megtartani helyüket, és konyhai naptáraikban úgy pipálták ki a munkanapokat, mint a szabadulásra váró elítéltek. Az ilyeneket csak hülyéknek lehetett tartani. Gyáva, törvénytisztelő, nyugdíjra számító teremtmények voltak, akiket nemtelenné tett a szolgá-

latkészség, és akik csak a halálra vártak. A jó srácok számára a „dolgozó fickók" amúgy is halottak voltak. Henry és társai régen felhagytak a biztonság és a viszonylagos nyugalom gondolatával, ami a törvény betartásával járt volna. Élvezték, ha megszeghették a szabályokat. Életüket biztonsági háló nélkül élték. Pénzt, hatalmat akartak, és hajlandóak voltak megtenni bármit, hogy elérjék a céljaikat.

A tizenhárom visszaemlékezés bővelkedik a legváltozatosabb fondorlatokban, valamint erőszakban, ivászatban, kábítószerezésben, szerencsejátékokban és minden elképzelhető bűncselekményben – a piti lopásoktól egészen a gyilkosságig. Minden szereplő kimaradt az iskolából. Kora ifjúságuk óta hasonszőrű társaikkal együtt az utcákat róttak. Kalandot és izgalmat kerestek, könnyen szerzett pénzt és hatalmat akartak. Soha nem mutattak szánalmat vagy empátiát áldozataik iránt. Úgy tűnik, ezek a szükséges követelmények ahhoz, hogy azok az egyének, akik összefognak, bűnszövetkezetet alkossanak.

Firestone következtetése szerint ezek a memoárok azt jelzik, hogy az amerikai-olasz szervezett bűnözésnek sokkal inkább kulturális, mint társadalmi-gazdasági okai vannak: „többségük nem azért vált bűnözővé, mert hiányoztak más lehetőségek vagy

mert megfosztották őket a fejlődés esélyeitől, hanem inkább azért, mert olyan közösségben nőttek fel, ahol a gengszterséget törvényes, sőt kívánatos életútnak tekintették.

Az ember tudatosan teszi meg az első lépést a nem egyenes úton. Mint minden más választási lehetőséget, ezt is számos kényszerítő tényező befolyásolja. Mi úgy gondoljuk, hogy köztük van az a szemléletmód is, mely szerint más emberek balekok, akiket ki kell használni, és te is balek vagy, ha betartod a játékszabályokat.

Az oroszok és más etnikai csoportok tagjai is ezt az attitűdöt, viselkedésmintát, legalább is azoknak egy részét abban az országban tanulták, ahonnan jöttek. A Szovjetunióban felnövő oroszok olyan környezetben szocializálódtak, mely jutalmazta a mesterkedést és büntette a szabályok betartását. Arra tanították őket, hogy bármit megtehetnek a túlélés érdekében. Az ilyen légkör nagy valószínűséggel kitermelt néhány olyan embert, akik úgy tekintették, hogy a törvényes utat csak a balekok járják. Ha valaki ilyen megrögzött gondolkodásmóddal emigrál, és a társadalmi létra legalján találja magát, választását a bűnözés és alternatívái között az említett tényezők kombinációja alakítja.

Mindebből egy modellt alkotunk, mellyel össze-

hasonlítjuk az Egyesült Államokba bevándorolt oroszokat. Az egybevetés azt kívánja, hogy megvizsgáljuk, kik az oroszok valójában. Ezt tesszük a következő néhány fejezetben.

3. FEJEZET

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBA BEVÁNDORLÓ OROSZOK ELSŐ HULLÁMAI

Az európaiak észak-amerikai letelepedésének első napjaitól kezdve áramlottak bevándorlók Oroszországból az Egyesült Államokba. Azok az emberek, akiket *oroszoknak* nevezünk, először az orosz birodalomból, majd a Szovjetunióból jöttek, mostanában pedig a volt Szovjetunió különböző független utódállamaiból. Minthogy az orosz birodalom több száz éven át uralta az eurázsiai kontinens nagy részét, az orosz elnevezés általában jelenti azokat az embereket, akik a világnak abból a sarkából származnak, jóllehet, etnikai csoportok százait képviselik. Az „oroszok" nagyarányú mozgása Amerika felé nem kezdődött el a XIX. század végéig, a XX. század elejéig. Kiemelkedően nagy számban 1900 és 1920 között érkeztek. Bár ez a könyv nagyobbrészt az 1970-es

évek utolsó harmadában, az orosz bevándorlók körét érintő bűnözés természetére és befolyására koncentrál, a hasonlóságok és a különbségek megvilágítása végett nem árt megvizsgálni a bevándorlás korábbi szakaszait.

Az utóbbi években megemelkedett a bevándorlók létszáma általában és az oroszokat tekintve is. Bár az orosz bevándorlók száma jelentősen változott az elmúlt évtizedek során, de mostanában sokkal kevesebben vannak, mint a század elején. A váltakozás számos tényezőt tükröz, beleértve a volt Szovjetunió politikai és társadalmi viszonyait, az Egyesült Államok bevándorlási politikáját, az USA politikai és gazdasági helyzetét, s olyan globális körülményeket, mint a két világháború és az 1930-as évek válsága. A migráció szintjének emelkedését nem lehet különálló eseményeknek tulajdonítani, bár ilyenek is bizonyosan kihatottak a bevándorlás mértékére. Jelentős volt az orosz bevándorlás az 1880-as évek korai szakaszában is, de az 1905-ös és az 1917-es forradalom, majd az azt követő polgárháború jelentős szerepet játszott a migrációs szint megemelkedésében az események idején és azután is.

A századfordulón az orosz-japán háború kilátásai, a zsidó fiatalemberek huszonöt éves kötelező katonai szolgálata arra késztette ezeket a potenciális katonákat, hogy nyugatra szökjenek, s végül letelepedjenek az Egyesült Államokban. 1902 és 1914 között az orosz bevándorlók száma meghaladta a százezer főt évente. Meglehet, hogy ugyanazok a társadalmi folyamatok okozták mind a migrációt, mind a forradalmat. Hasonlóképpen több szerzőnek az a véleménye, hogy ezen időszak növekvő antiszemitizmusa a felelős a zsidók tömeges elmeneküléséért Oroszországból. Ezen korszakban az Egyesült Államok gazdasági fejlődése is ösztönzést adhatott sokaknak, akik jobb életre vágyva indultak útnak. Ugyanúgy jártak, ahogy a világ más tájairól érkezők: voltak tényezők, amelyek kitaszították Oroszországból, és voltak tényezők, melyek az Egyesült Államokhoz vonzották őket.

Ugyanakkor a bevándorlást ösztönző okok mellett léteztek elrettentő erők is. Talán a legfontosabb közülük az emberek mozgását korlátozó törvényes rendelkezések. Az 1880-as évek végétől 1920-ig a világ minden tájáról áramló tömegeket bevándorlást korlátozó rendelkezés állította meg. 1920 óta a bevándorlási törvények – különösen az egyes országokból befogadható emberek számát meghatározó szabályok – többször is változtak. Az 1970-es évek végére például az „elutasítottak" ügye – azokról a zsidókról van szó, akik bevándorlási engedélyért folyamodtak, de nem kapták meg – politikai kérdéssé duzzadt az Egyesült Államokban. Az orosz zsidóknak végül

szinte korlátlan bevándorlást engedélyeztek a szovjetunióbeli diszkriminatív bánásmód miatt. A többi oroszt is hasonlóképpen, politikai menekültként fogadták.

Míg az amerikai bevándorlási politika az engedékeny és a korlátozó között ingadozott, az egymást váltó orosz kormányzati rendszerek is hol megkönnyítették, hol megnehezítették az egyének kivándorlási lehetőségeit. Mire az 1920-as években a kommunista rezsim konszolidálódott, a határokat is lezárták.

Ennélfogva, durván 1890 és 1920 között, a különféle tényezők kombinációja miatt óriásira duzzadt a Nagy Oroszországból az Egyesült Államokba bevándorlók száma. Az akkori idők orosz bevándorlóinak tapasztalatai és fogadtatásuk bizonyos szempontból feltűnően hasonlít a maihoz. Bár manapság Brooklyn Brighton Beach-i környéke a legismertebb orosz telep az Egyesült Államokban, a századfordulón viszont az újonnan érkezettek Manhattan alsó-keleti szélén koncentrálódtak. A legtöbb orosz zsidó volt akkor is, mint mostanában, így fogadtatásuk az amerikai állampolgárok részéről nemcsak az oroszoknak hanem a zsidóknak is szólt. Végül meg kell jegyeznünk, hogy több vezető újságíró, közéleti személyiség és társadalomtudós úgy gondolja, ez a bevándorló csoport különösen hajlamos a bűnözésre.

Az oroszországi helyzet

Az *„Oroszország”* és az *„oroszok”* szavakat a századfordulón is általánosan alkalmazták (ahogy napjainkban) egy sor különböző etnikumú és kulturális identitású csoport leírására. Sok, úgynevezett *„orosz”* még csak nem is beszélt oroszul. Az *Oroszország* szóval pedig egy speciális területre utaltak, mely az orosz birodalom magja volt, valamint a kelet-európai régióra, ahol szláv – és nem német típusú – kulturális, gazdasági és politikai hagyományok domináltak. Politikai értelemben *Oroszország* az orosz birodalmat jelentette, beleértve jobbára azt a területet is, amelyet ma *Kelet-Európának* nevezünk.

Nagyon kevés zsidó élt a szűk értelemben vett Oroszországban, a nagyszámú zsidó népességet a birodalom nyugati területeire kényszerítették. Legtöbbjüket elszigetelték Oroszországtól, és megkövetelték tőlük, hogy az úgynevezett *illetékességi területek* határain belül éljenek, azaz Kelet-Lengyelországban, Litvániában, Lettországban, Ukrajnában és Belorussziában, a városok tekintetében: többek között Odesszában, Varsóban, Vilniusban, Kovnóban és Minszkben. De az illetékességi területen belül is állandó lakhelyekre korlátozták tartózkodásukat. Az 1880-as évek közepét megelőzően, II. Sándor cár

uralkodása alatt látható némi változás az orosz zsidók emancipációját és szabad letelepedését illetően. Bár az 1891-es Májusi Törvények értelmében el kellett hagyniuk Moszkvát és a nagyobb orosz városokat.

Ugyan az egész orosz birodalom területén felszabadították a jobbágyokat 1861-ben, a mezőgazdasági termelést továbbra is jobbágyi munkára alapozták. Mivel a zsidókat kiszorították ebből a gazdaságból és szigorúan szabályozták lakóhelyük megválasztását, a többségük kézműves-iparos, házaló vagy kiskereskedő lett. Csak nagyon keveseknek engedélyezték a tanulást orosz oktatási intézményekben. Bár a népesség gyorsan növekedett az említett területeken, az ipari fejlődés hiánya és az orosz birodalmon belüli migráció korlátozása megnehezítette a zsidó népesség életét. A nyomor óriási méreteket öltött.

A zsidók az illetékességi területeken is erőszakos, antiszemita támadásoknak – pogromoknak – voltak kitéve, gyakran a cári hatóságok hallgatólagos beleegyezésével. Az 5667-es Amerikai Zsidó Évkönyv 254 pogromról számol be, melyek 1903 áprilisa és 1905 júniusa között történtek. Bár a tudósok kétségbe vonták e támadások jelentőségét a migráció elindulásában, vitathatatlanul hozzájárultak a térségben élő zsidók életének gyötrelmeihez. A hivatalos antiszemitizmust egy koholt vádakat tartalmazó dokumentum biztosította, melyet a cári titkosrendőrség állított össze 1905-ben annak érdekében, hogy eltereljék a figyelmet a cárról, és az elégedetlen tömegek haragját a zsidókra irányítsák. A dokumentum sok antiszemita cselekedetet igazolt, de önmagában nem vezethetett a zsidók kivándorlásához.

A határok közelében fekvő illetékességi területekről sokan elmenekültek 1917-től 1920-ig. A közeli határ gerjesztette a kivándorlást. De még azután is, hogy bolsevikok ígéretet tettek arra, hogy „hivatalosan" véget vetnek az antiszemitizmusnak, a kivándorlás vonzó lehetőség maradt az orosz zsidók számára. A különböző, együttesen ható okok miatt az emigrálás óriási méreteket öltött abban az időszakban. Belső gazdasági, vallási és politikai tényezők játszottak szerepet benne, de nem szabad szem elől téveszteni az Egyesült Államok és más úti célok (Ausztrália, Kanada, Dél-Afrika és Latin-Amerika) kedvező gazdasági helyzetét. A kivándorlási kedvet növelő feltételek az egy évszázaddal ezelőtti orosz birodalomban rendkívül hasonlítanak azokhoz a körülményekhez, melyek a volt Szovjetunióban gerjesztették az emigrálást.

Az Oroszországot elhagyó zsidók javarészt kézművesek és parasztok voltak, ennek ellenére relatíve

műveltebbeknek bizonyultak más bevándorló csoportoknál. Túlnyomó többségük gyakorolta a vallását, de nem voltak vallásosabbak, mint mások, és nem a rabbinikus osztályokból származtak. Azok a csoportok otthon maradtak vallási vezetőik tanításait követve, s közülük sokan erősen ellenezték a kivándorlást Amerikába. Csak egy-két ismert író és más értelmiségi emigrált. Talán Sholom Aleichem a legismertebb közöttük, aki kigondolta azokat a történeteket, melyeken *A hegedűs a háztetőn* alapul. De ők elenyésző kisebbséget alkottak a kivándorlók hatalmas tömegében.

A orosz bevándorlók élete New Yorkban

Az orosz bevándorlók milliói csak kis részét képezték az Európán keresztül az Egyesült Államokba egyre nagyobb hullámokban áramló emigránsoknak. A legtöbben – általában Ellis Islandet érintve – New Yorkba érkeztek, és más bevándorló csoportoktól eltérően nagy számban igyekeztek ott is maradni. Például 1899-ben és 1900-ban az Egyesült Államokba érkező emigráns zsidók 72%-a nevezte meg New Yorkot úti célként. Ez, összehasonlítva az olasz bevándorlók 54,5%-ával és más csoportok még annál is alacsonyabb arányával, jelentős szám. New Yorkban mindig is rengeteg bevándorló élt. 1890-ben

a város lakosságának 42%-a volt külföldön született fehér ember, és további 38%-ot képviseltek a bevándorlók gyerekei. Egyes kerületeket teljesen elözönlötték a bevándorlók. A Tizennegyedik utcától délre eső terület lakosságának 90%-a volt bevándorló vagy első generációs, ott született lakos. Ott az orosz zsidók szinte teljesen kiszorították a korábban betelepült németeket. És az említett időszakban a lakosság egyre csak nőtt a környéken. Túlzsúfolt bérlakásokban éltek, sokan közülük egészségre ártalmas munkát végeztek.

A reformpárti Jacob Riis 1890-ben írt, Hogyan él a másik oldal című munkájában a bevándorlókkal és az ő tapasztalataikkal foglalkozik. Két fejezetet szentel az általa „Zsidóvárosnak" nevezett kerület életének bemutatására. Igaz, leírásai negatív módon ábrázolják a zsidókat és a judaizmust, észrevételei mégis pontosak, mert meglehetősen sok időt töltött a zsidó bevándorlók életkörülményeinek megfigyelésével:

Azt mondják, sehol a világon nem zsúfolódik össze annyi ember egy négyzetkilométernyi területen, mint itt. Az átlagos, ötemeletes háztömbökre ráépítettek még egy-két emeletet a Ludlow utcában, külön épületet húztak fel a hátsó udvarban, és a „Lakás kiadó" tábla olyan ritka errefelé, mint a fehér holló. Szóval itt van

egy hétemeletes ház. A közegészségügyi hatóság embere, aki a körzetet felügyeli, azt mondta, harminchat család lakik benne, de itt ez a szám egész mást jelent, mint a sugárutak épületeiben. Már himlős megbetegedést is jelentettek innen, ahol ötvennyolc csecsemő és harmincnyolc öt éven felüli gyerek lakik. Az Essex utca egyik hatemeletes házában két szoba ad otthont egy apának, egy anyának, tizenkét gyereknek és hat albérlőnek.

Sokak számára a lakás műhelyként is szolgált, ahol felnőttek és gyerekek sürgölődtek a varrógépek körül. Még a legkisebbek is feladatot kaptak „ha már elég nagyok voltak ahhoz, hogy ki tudják húzni a fércszálakat."

A bevándorlóknak voltak védelmezőik is, beleértve az Egyesült Államokban élő zsidó közösséget. Bár ezt a csoportot időről időre zavarba ejtették az orosz zsidók. Az új bevándorlók veszélyeztették az amerikai társadalomban elért eredményeiket, ezért különféle szociális és jótékonysági szervezeteken keresztül – mint az Oktatási Szövetség – támogatták az oroszok gyors „amerikanizálását". Az 1910-ben megjelent 5671-es Amerikai Zsidó Évkönyv vezércikke, „A bevándorlók védelmében", főként azokra a bevándorlást korlátozó javaslatokra reagál, melyeket a Dillingham Bevándorlási Bizottság terjesztett elő.

Brooklyn alsó-keleti része hosszú ideje volt a bevándorlók kerülete, ahonnan az oroszok és az olaszok egyszerűen kiszorították a korábban ott élt íreket és németeket. A terület jól ismert fészke volt a bűnözésnek is, mely a jelentéktelen tolvajlástól a szerencsejátékokon, prostitúción át az orgazdaságig terjedt. A bevándorlók védelmében Claghorn a bűnözésért annak a környezetnek a körülményeit hibáztatta, ahol az emigránsok letelepedtek:

A morális viszonyok is rosszak. Nem csak azért, mert ahol sokan zsúfolódnak össze kis helyen, káros erkölcsi hatások érik az embert általában, hanem mert a lakosság elemeinek kapcsolatát megrontotta az egy generáción át tartó bérkaszárnyás élet...

Az új bevándorló, egy egyszerű, olasz paraszt, vagy egy csendes, erkölcsös zsidó bekerül egy olyan környezetbe, ahol a bűn hosszú éveken át fejlődik. A bevándorlók előző generációja sikert kovácsol belőle és elkerül valahová, de maga mögött hagyja az erőszakot és a mértéktelenséget és különösképpen a saját kudarcait...

A Bowery az a hely, ahol az új bevándorlók – balra az olaszok, jobbra a zsidók – nagy számban letelepedtek. Ez a káros befolyások központja. A közigazgatás sajátos rendszere pedig lehetővé teszi, hogy a káros befolyásolásért felelős körülmények továbbra is fenn-

maradjanak. Nem csoda, hogy növekszik a bűnözés a külföldiek lakta negyedekben.

Egy négyzetkilométeren belül 200 úgynevezett örömtanya, 336 bandabúvóhely és 200 játékterem (ahol fogadásokat is lehetett kötni) volt található. Valamint számtalan táncos szórakozóhely (ahol stricik, prostituáltak, felhajtók és kuncsaftjaik találkoztak) és kaszinó.

Voltak olyanok is, akik dicsérték a bevándorlókat, igaz kissé leereszkedő stílusban. Például Claghorn azt írja:

A legszegényebb is minden lehetséges eszközzel azon van, hogy gyerekei benn maradjanak az iskolában; és az egyik legmeglepőbb jelenség napjaink New Yorkjában az a mód, ahogy a zsidók birtokba vették az állami iskolákat.

A város iskoláit gyakorlatilag ellepték a zsidó tanulók. Nagy részük orosz vagy lengyel bevándorló az East Side-ról. (Brooklyn keleti részéről van szó).

Az elemi iskolák zsidó tanulói lenyűgözik tanáraikat okosságukkal, engedelmességükkel és általában jó magaviseletükkel; az East Side nyári és esti iskoláit, szociális intézményeit, könyvtárait, fürdőhelyeit, parkjait és játszótereit zsidó gyerekek ostromolják, lelkesen használják ki azokat a lehetőségeket, melyeket számukra nyújtani tudnak. A zsidó fiúk különösen vágynak arra, hogy komoly hivatásuk legyen, vagy az üzleti életben érvényesüljenek. Túlnyomó többségben ők pályázzák meg az ilyen lehetőségeket, elutasítják mind a szellemi, mind a fizikai munkát... Továbbá a zsidók olyan kiválóságot mutatnak, hogy a közösség hosszú távon anyagilag is jól jár majd, a támogatásukra fordított összegek nem jelenthetnek kidobott pénzt.

Bár e leírás sztereotípiákat idéz, mégis tisztességes kísérletet tesz arra, hogy pozitív megvilágításban ábrázolja a bevándorlókat, kompenzálja a bevándorlók ellen uszítók negatív állításait. Ida Van Etten „Az orosz zsidók, mint kívánatos bevándorlók" című esszéjében hasonlóképpen dicséri elkötelezettségüket a tanulás iránt, mértéktartásukat és a jótékonysági szervezetektől való függőségük hiányát. Statisztikai adatokat idéz, melyek azt mutatják, hogy 1982-ben 2170 szegényből csak tizenegyen voltak zsidók a Blackwell's Island-i szeretetotthonban, az Irgalmas Kórház 1000 páciense között pedig általában 12-15-en fordultak elő. De mások is a bevándorlók védelmére kelnek, hangsúlyozzák, milyen nehéz körülmények között kell élniük.

Amikor ezen emigránsok áramlani kezdtek az országba, egy zsidó közösség már jól berendezkedett

az Egyesült Államokban. A korábban főként németeknek elkönyvelt emberek azt tartották magukról, hogy tűrhetően alkalmazkodtak az amerikai élethez. Hasonló volt a helyzet Németországban és más nyugat-európai országokban is, de Oroszországban a zsidóknak nem sikerült asszimilálódniuk. Sokan közülük nem gyakorolták vallásukat, néhányan pedig olyan új filozófiákat vettek át, mint például az etikai kultúra. Az új hullámban érkezők – gyakran ortodoxok, akik inkább jiddisül beszéltek, mint németül, alacsony osztályokból származtak és kevésbé voltak iskolázottak –, úgy tűnt, veszélyeztetik a sikereket elérő német zsidókat, akik megtalálták helyüket az amerikai társadalomban. Ez különösen szembetűnő volt New Yorkban, ahol a gazdag zsidók elit csoportja – köztük a Goldmanok, Sachok, Kahnok és mások – otthonosan berendezkedett.

Ezek a jómódú zsidók ellenszenvvel tekintettek az oroszok betelepülésére, attól féltek, hogy azok tönkretesznek mindent, amit addig létrehoztak, hogy a zsidókat az amerikai társadalom megbecsült tagjaiként kezeljék. Valóban, ez a csoport gyakran használta a lealacsonyító jakhec szót az új bevándorlókra. 1907-ben a német zsidó elit megalapította a Hawthorne Iskolát – javítóintézetet zsidó fiúk számára –, s így próbálta elejét venni a bűnözésnek a zsidó közösségben. Az alapítók roppant kényelmetlenül érezték magukat, amikor el kellett ismerniük, bűnözők vannak közöttük, de a körülmények arra kényszerítették őket, hogy nézzenek szembe a valósággal és tegyenek ellene valamit.

1908-ban Theodore Bingham, New York rendőrfőnöke azzal vádolta az orosz bevándorlókat, hogy többségük komoly problémát jelentő bűnöző. „A külföldi bűnözők New Yorkban" című cikkében kijelenti, hogy a New York-i bűnözők fele zsidó. A továbbiakban arra is kitér, hogy a zsidók – az olaszokkal együtt – különösen hajlamosak a bűnözésre. Azt írja: „Vannak köztük tolvajok, gyújtogatók, zsebmetszők, még a rabláshoz is van bátorságuk; és bár minden bűn területén otthon érzik magukat, a zsebtolvajlás az, amit a legtermészetesebbnek vesznek." Egy korábbi rendőrfőnök, William McAdoo 1906-os visszaemlékezésében megjegyzi, a zsidók „nem fogékonyabbak (a bűnözésre), mint mások, hacsak nem nehezedik rájuk nagy nyomás, nem folyamodnak erőszakhoz és nem követnek el erőszakos bűncselekményeket." Több évvel azelőtt a The American Metropolis azt fejtegette, hogy az alsó East Side-on teljesen elharapózott a bűnözés, a korrupció és az oroszok valamint a lengyelek „a legrosszabb alkotóelemei az egész New York-i élet szerkezetének". Bár ezeket az állításokat – különösen Binghaméit – antiszemitizmus befolyásolta, kétségtelenül azt tükröz-

ték, hogy a bevándorlók körében jelentős probléma a bűnözés. A zsidó közösség vezető személyiségei azzal érveltek, hogy a tettesek kevés kivétellel – azokra gondoltak, akik „a fehér rabszolgaságba" keveredtek, és akik Oroszországban is profi zsebtolvajokként működtek – a zsidó bevándorlók túlnyomó többségét soha nem tartóztatták le bűntettek elkövetéséért szülőhazájában. Akárhogyan is, de ez az érvelés nem túl meggyőző.

Saját megfigyeléseiket és kívülállók vizsgálódásait alapul véve „az East Side vezetői és intézményei komolyan aggódtak – annyira, hogy nem mertek róla a nyilvánosság előtt beszélni, vagy a nem zsidók előtt elismerni – a zsidó lányok körében terjedő prostitúció és a zsidó fiúk közt elharapózó tolvajlás miatt... A bűnözés szégyen forrása volt, annak a jele, hogy sokaknak teljesen elment az eszük az East Side-on, de nem állhatott a zsidó bevándorlók élete középpontjában." Sokan nem akarták elismerni vagy megvitatni a kérdést a nyilvánosság előtt, és ezt Howe annak az általános kulturális sémának tulajdonította, mely szerint a nehéz ügyeket mindnyájan hajlamosak vagyunk kikerülni. Összességében, a törvénytisztelő zsidók, mind a németek, mind az oroszok, nem fordítottak túl sok figyelmet más zsidók bűnös tevékenységére mindaddig, amíg kívülállók rá nem kényszerítették őket.

Amikor a közösség a bűnözés mértékét felhánytorgató állításokra reagált, statisztikai adatokat idézett, melyekben a bevándorlók elenyésző arányt képviseltek a többi bűnöző között. Amikor pedig az orosz zsidó bűnözőkkel teli bíróságok kerültek szóba, azzal érveltek, hogy az említett bíróságok a bevándorlók lakta körzetek intézményei, így saját populációjukhoz viszonyítva számuk szintén nem túl magas. Továbbá az, amit elkövettek, a legtöbb esetben csak közterületen elkövetett szabálysértés (például labdázás a járdán), közegészségügyi előírások megszegése (mint például illegális szemétlerakás). Azt is bizonygatták, hogy a többi bűn, a prostitúció és a zsebtolvajlás nem erőszakos bűncselekmény.

A felnőtt bevándorlók túlnyomó többsége nem volt komoly vagy erőszakos bűntettet elkövető bűnöző. Leggyakoribb vétségük a mozgóárusok üzleti tevékenységét irányító szabályok megszegése volt. A bíróságra beidézettek azzal érveltek – ahogy ma is –, bizonyos szabályok megszegése nélkül az üzleti tevékenységnek ezt a fajtáját lehetetlen folytatni. Riis leír egy incidenst, amikor a mozgóárus megpróbál elszökni a közegészségügyi ellenőr és az őt kísérő rendőrök elől, akik az árusított élelmiszert elkobozzák és a szemétbe dobják. Riis leírja, miért voltak olyan gyakoriak az ellenőrzések:

A környék problémái a rendőrséggel vívott küzdelemre és az üzleti versengésre vezethetőek vissza... Az Eldridge utcai rendőrség folyton a véget nem érő harcok zűrzavarában intézkedik. Valaki mindig feljelent valakit, és vagy ellenfelét vagy magát bezáratja; általában azonban mindkettőjüket leültetik. Eljön a másnap, és a bíróságon nincs többé panasz. Az éjszaka folyamán a vitát üzleti alapokra helyezték, és a rendőrség mélységesen unottan elengedi a foglyokat.

Az ártalmatlannak tűnő vitás eseteken kívül Riisnek vannak más leírásai is, például „tánciskolákról", melyek illegális tevékenységeknek adnak otthont, beleértve a prostitúciót is.

A vallási gyakorlat is a konfliktusok forrásává válhatott. A kóser csirkevágások miatt a bevándorlók sokszor összeütközésbe kerültek a polgári hatósággal, itt főleg a közegészségügyi szabályok sértették meg. Riis utal a tíz évig tartó huzavonára, amikor azt akarták elérni, hogy élőállatokkal ne az utcán, hanem a piacon kereskedjenek. Az összeütközések egy másik körébe tartozott a válások kérdése. A bevándorló vallási jellegű válást akart, rabbi közreműködésével, és kizárta a világi hatóságokat, de amikor újranősült, bigámiát követett el.

1893-ban mindössze 360 zsidó elítéltet tartottak

nyilván New York államban, és többségüket nem erőszakos, hanem nagyobbrészt tiltott szerencsejátékkal összefüggő bűncselekménnyel vádolták. Összességében a fehér bevándorlók aránya nem volt túl magas a börtönökben a populációjuk számához viszonyítva, és ez igaz volt bármely államra kivetítve. Joselit kimutatta, hogy 1900-tól 1915-ig a zsidó bűnelkövetők száma 15,9%-ról 25,4%-ra emelkedett. E drámai növekedés ellenére a súlyos bűncselekményeket elkövető zsidók száma nem volt aránytalanul magas a zsidó népességen belül. Mindössze 12%-uk keveredett erőszakos bűncselekménybe. A többi vagyon elleni bűntett vagy tiltott szerencsejáték és hasonlóak voltak. A betöréses lopások együttjártak az orgazdaság bűntettével. Az utóbbi „munkát" gyakran nők végezték az East Side-on, olyanok, mint Annie Kahn vagy Mandelbaum mama, „az orgazdák királynője".

Néhány felnőtt bevándorló közvetlenül nem keveredett bűncselekmények elkövetésébe, de előnyökre tett szert az azokból származó haszonból, például törvénytelen üzletekből befolyó pénz átvételével, vagy pedig hasznot húztak politikusokkal fenntartott kapcsolataikból, akik vesztegetési pénzek elfogadásával szemet hunytak különféle illegális tevékenységek fölött, a szerencsejátékoktól a prostitúcióig.

Fiatalkori bűnözés

Az East Side-i bevándorlók első vagy második generációs gyerekei közül sokan olyan bűncselekményekbe keveredtek, melyek tipikusak a városi bűnöző gyerekek körében. Ezek nemcsak lopást jelentettek, hanem olyan bűntetteket is, melyeket az alvilághoz tartozó felnőttek szerveztek. Ahogy Joselit írja: „a szülők nem tudták, hogy gyerekeik a verekedés törvényeit tanulják ahelyett, hogy Mózes tóráit tanulmányoznák."

Egy Meyer Lansky nevű zsidó kamasz bemutatkozása az alvilágban valószínűleg nem volt szokatlan eset. A fiú elnézte, hogy vetik a kockát az utcán, és annyira lenyűgözte a játék, hogy fogadást kötött. Miután rögtön az első próbálkozásnál elvesztette a pénzét, hamarosan rájött, hogy nagy pénzeket lehet keresni ezeken az illegális játékokon. Később, de még mindig tizenévesként, állítólag erőszakos alakok közé keveredett, és mindenképpen stricivé akart válni. Annak ellenére, hogy Lansky egyre több időt töltött a „szakma" mesterfogásainak elsajátításával, továbbra is iskolába járt és kitűnő eredményeket ért el. Megünnepelte a barmitzvah-ját, közkönyvtárakban olvasott, majd beállt szerszámkészítő és fröccsöntő tanulónak. Meyer Lansky egyike volt azoknak, akik könnyedén mozogtak a törvényes és a törvénytelen világ között, tapasztalatai sokat elárulnak a bűnözésről és a választás lehetőségéről. Lanskyhoz hasonlóan, sok más bevándorló is elpártolt a törvényes lehetőségektől és vállalta, hogy profi bűnöző lesz belőle. Voltak olyanok is, akik kamaszként bűncselekményeket követtek el, de később törvénytisztelő felnőtté váltak.

1896-ban a „New York zsidói" című munkájában Riis sok tekintetben védelmére kelt a bevándorló népességnek, de írása figyelmeztetéseket is tartalmazott. „A tények azt mutatják, hogy a bűnözés kezd veszélyes méreteket ölteni az East Side-i zsidó gyerekek körében." Hasonlóképpen egy 1905-ből származó cikkében hangsúlyozta, hogy a Menedékház és a New York-i Ifjúsági Menhely lakóinak egyharmada zsidó fiatal. Ezek az aggodalmak erős ösztönzést jelentettek a Hawthorne Javítóintézet megalapításában. Nem sokkal az iskola megnyitása után bebizonyosodott, hogy az intézet lakóinak többsége fiatalkorú zsidó bűnöző.

Az 1920-as évek végére azt jósolták, hogy a fiatalkori bűnözés teljesen eltűnik a zsidó közösség problémái közül. Az előrejelzés korrektnek bizonyult. A második világháború kezdetén a New York-i bíróságok fiatalkorú vádlottjainak mindössze 8%-a volt zsidó. A Hawthorne Iskola nyilvántartásában szereplő 400 fiatal 1930-ra 127-re morzsolódott. A bűnö-

zésnek ez a gyors és számottevő csökkenése különféle tényezők együttes hatásának tudható be. Egyik tényező a bevándorlás korlátozása volt, ami azt jelentette, hogy a zsidó népesség korosodott, és túljutott azon az életkoron, amikor az emberek leginkább hajlamosak a bűnözésre.

A fiatal bevándorlók szűkebb rétege esetében a családoknak sikerült bejutniuk a középosztályba, ezáltal az alvilág utánpótlási forrásai is zsugorodtak. Továbbá a középosztályba jutás azt is sokkal inkább valószínűtlenné tette, hogy a gyerekek a fiatalkorúak börtöneiben végezzék. Az újabb gyakorlat szerint pedig azokat a fiatalokat, akik mégis bajba kerültek, eltávolították a fiatalkorúak börtöneiből, és a Hawthorne Javítóintézetbe irányították őket. Az iskolát támogató szociális munkások az utolsó mentsvárnak tekintették intézményüket a bűnmegelőzés és a bűnözés visszaszorítása terén.

Prostitúció

Az East Side-on lakók többsége valószínűleg nem szívesen ismerte el a széles körben elterjedt prostitúciót. Vagy félrenéztek, vagy elkerülték azokat a helyeket, ahol szembetűnően űzték a mesterséget. A *Jewish Daily Forward* gyakran figyelmeztette az embereket: „jobb, ha nagy ívben elkerülik az Allen,

a Chrystie és a Forsyth utcát, ha a feleségükkel, lányukkal vagy menyasszonyukkal sétálnak, mert ott hivatalos 'húskereskedelem' folyik." A korabeli leírások olyan történetekről számolnak be, melyek szerint a kíváncsi gyerekeket le kellett hessegetni a házak tetejéről, hogy ne zavarják a prostituáltakat tevékenységük gyakorlása közben, illetve ne hozzák zavarba a zsinagóga-tagokat, akik a szolgáltatás igénybevétele céljából jöttek-mentek. Prostitúció űzésére a nőket gyakran táncos szórakozóhelyeken szedték össze olyan fiatalemberek – kurvahajcsárok –, akik a striciknek és a bűnbandáknak dolgoztak.

Nagyon nehéz objektíven megítélni bármely etnikai csoport szerepvállalását az olyan bűnös tevékenységben, mint a prostitúció, mert a különböző felmérési módszerek más és más eredményeket hoztak. George Kibbe Turner McClure's című cikke, mely tele van antiszemita sztereotípiákkal, azt állítja, hogy a prostitúciót űző személyek kétharmada zsidó volt, és többségük Kelet-Európából származott. Más becslések a népesség számához viszonyítva állapítják meg az arányokat. A prostitúció és a kerítés aránya 10000-hez viszonyítva 3,5 volt a zsidók esetében, 19 a franciáknál, 11,7 az angoloknál és 6,3 a hollandoknál és a flamandoknál. E becslések szerint a prostitúcióban részt vevő zsidók száma volt a legalacsonyabb.

Mindamellett, a bírósági feljegyzéseket és az újságcikkeket áttekintve, sok zsidó nevet találhatunk azok között, akiket lányok futtatásáért vagy prostitúcióért tartóztattak le. Sőt, a prostituáltak többsége zsidó volt a zsidó bűnözők akkori spekulációi ellenére, ami a nem zsidó lányok elrablását és prostitúcióra kényszerítését jelentette. A bizonyítékokból arra következtethetünk, hogy a lányok többségét különféle trükkökkel New Yorkba csalták, de gyakran arra sem volt szükség, mert több pénzt kaptak, mintha egészségre ártalmas üzemekben robotoltak volna éhbérért. A prostitúció körül kialakult zűrzavart csillapította az a megfontolás, hogy a lányok anyagilag függetlenné váltak. Az elcsábítás és az elrablás is egy lehetőséget biztosított a lányok számára, akik készségesen vállalták a szexuális tevékenységet, hogy megszabaduljanak a szegénységtől.

A zsidó nők számos esetben már az illetékességi övezetekben is űzték a prostitúciót, de igazán nagy méreteket a tömeges kivándorlás időszakában öltött. Ezzel összefüggően nemzetközi mozgalom indult a „fehér rabszolgaság" ellen, melynek koncepciója alaposan megváltozott az évek során. A XIX. század közepén főként az Európában államilag engedélyezett prostitúció ellen keltek ki, de az 1880-as évekre a mozgalom kiterjedt az elrabolt és prostitúcióra

kényszerített lányokra és asszonyokra is. A XX. század elején már kifejezetten az erővel vagy csábítással prostitúcióra kényszerített asszonyok álltak a középpontban. A fehér rabszolgaság elleni mozgalom hatalmas mennyiségű könyv, film, színdarab és egyéb művek létrejöttét eredményezte. Ezek az anyagok a legtöbb esetben zsidókként azonosították a fehér rabszolgaságért felelős bűnbandák vezéreit, történeteik pedig ugyanolyanok voltak, mint más antiszemita hírlapi kacsák. Bristow „egy népcsoport szexuális meggyalázásának" nevezte e folyamatot.

1910-ben zsidók által szponzorált nemzetközi kongresszust szerveztek „A lányok és asszonyok kereskedelmének visszaszorítása" témában, és ugyanabban az időszakban több nemzetközi jelentést készítettek, számos konferenciát tartottak a kérdéssel kapcsolatban. A fentieket vizsgáló testületek egyike volt a Dillingham Bizottság. Megállapításai között a következő is szerepel: „Az újságokban nagy hűhót csaptak egy monopolisztikus társaság körül, melynek üzleti tevékenysége ezeknek a szerencsétlen asszonyoknak a behozatala és kizsákmányolása. A bizottságnak nincs tudomása ilyen társaságról és nem is hisz a létezésében."

A Nemzetközi Jótékonysági Társulás (IBA) – 200 cinkos kisegítőt, stricit és más, prostitúcióból élő bűnözőt foglalkoztató kereskedelmi szervezet – volt a

legnagyobb prostitúcióval foglalkozó vállalkozás New Yorkban. Az IBA nyugdíjat biztosított tagjai számára és halottait saját temetőjében helyezte el. Ez utóbbi nagyon fontos, mert a zsidó közösség csak úgy büntethette meg a bűnözésbe keveredett zsidókat, hogy megtagadta tőlük a közösség temetőit. Igaz, ezt a stratégiát igen nehéz volt alkalmazni New York városában.

1914-re a zsidó prostituáltak és selyemfiúk eltűntek az alsó East Side színéről. Ez talán egyszerre volt köszönhető a reformerek erőfeszítéseinek, a háború következtében megnövekvő gazdasági lehetőségeknek, a munkaügyi szervezeteknek, a társadalmi mobilitást biztosító oktatásnak, a népesség elöregedésének és az orosz bevándorlás apadásának. Bristow a következőképpen fogalmazott: „a zsidó bűnözés aranykora lejárt" New Yorkban és más helyeken is.

Védelem

A huszadik század elején több bűnbanda és egyéni bűnöző arra szakosodott, hogy pénzért védelmet biztosítson másoknak. 1906-ban a pénz kierőszakolását lovak megmérgezésével indították el. A fenyegetés olyan méreteket öltött, hogy a kereskedők pénzügyi alapot képeztek, majd biztosítási rendszert

léptettek életbe a felmerülő költségek fedezésére. Azt követően különféle okokból vállalták, hogy közösen fizetik a vezető bandát – a Jiddis Camorrát –, amely sakkban tartotta őket. 1912-ben a kereskedők megalakították az East Side-i Lótulajdonosok Védelmi Társaságát, mely együttműködött a rendőrséggel, és végül véget vetettek e fenyegetési formának. A védelem és a zsarolás egyéb módozatai azt jelentették, hogy pénzt követeltek mások tulajdonának megkímélése fejében. Sokkal jövedelmezőbbnek bizonyult a védelem újabb formája, melyet ipari zsarolásnak neveznek.

Korrupció és zsarolás az iparban

Mind a szakszervezeti vezetők, mind a gyárosok banditákat béreltek fel ellenszegülésük nyomatékossá tételéhez. Nem lehetett tudni, kik a sztrájktörők, a sztrájkolók vagy a szakszervezeti szervezők. A felbérelést olyan gengszterek védnöksége alatt bonyolították le, mint Monk Eastman. Ebben a rendszerben zsidó gengszterek – leghírhedtebb közöttük Arnold Rothstein – játszották a közvetítők szerepét a két csoport között, és szép hasznot húztak mindkét féltől.

A századfordulón a szakszervezetek saját tagjaikra építettek az erő alkalmazása terén. Bevett gyakorlat volt, amikor a vállalatok erőszakkal oldották meg vi-

tás ügyeiket a dolgozókkal, gyakran a rendőrséggel, fizetett emberekkel vagy más támogatókkal az oldalukon. Az 1900-as évek elején az olyan szakértők, mint Dopey Benny, üzletüket a különböző szakszervezetekre alapozták, melyek rendet akartak teremteni New York iparágaiban. Mások, mint például a Browne és Myers Nyomozóiroda, sztrájktörők vagy sztrájkőrök közvetítéséből húztak hasznot. Az 1930-as években a legfontosabb ipari gengszter Louis „Lepke" Buchalter volt, aki a konfekcióipar és a szállítási ágazat szakszervezeteit tartotta a markában. A zsarolási ügyek terén végzett nyomozásokkal, majd Lepke vád alá helyezésével ismerték meg Thomas E. Dewey ügyész nevét, aki hírnevét kihasználva lett New York kormányzója, és a republikánusok jelöltjeként indult az elnökválasztáson.

Gyújtogatás

A gyújtogatás az a bűnözési forma volt, melyet a sajtó előszeretettel társított a zsidókkal. Gyakran abból a célból hajtották végre, hogy hozzájussanak a biztosítási összegekhez. A gyújtogatással kapcsolatban Riis azt írja: „Az éjszaka közepén a bérkaszárnyákban fellobbanó lángok keltette pánik semmi esetre sem mondható ritka esetnek New Yorkban. A tűzlépcsőkön lerohanó fulladozó emberek, őrjöngő

anyák, a síró gyerekek, a küzdelem, hogy kimentsék azt a keveset, amijük van, olyan rémisztő, hogy nincs is hozzá hasonló az ember életében." Az 1890-es években több nagy gyújtogató bandát és velük együttműködő tűzkárbecslőt állítottak bíróság elé és ítéltek el. Ezek után az orosz zsidó bevándorlók közreműködésével végrehajtott gyújtogatásos esetek száma megcsappant, bár még 1913-ban is elítéltek egy újabb bandát.

Politikai korrupció

Az orosz bevándorlás legterhesebb időszakában a demokrata párt gyakorolta a hatalmat a New York-i kormányzatban. A demokratákat széles körben korruptnak tekintették, mégis élvezték a bevándorlók támogatását. Részben azért, mert a demokrata párt vezetői jobb politikusok voltak, mint a gazdag protestánsok, akik a fő ellenzéki erőt képviselték, részben pedig azért, mert jól olajozottan működtették a bevételt és a szavazatokat teremtő gépezetüket. 1894-ben a Lexow Bizottság közzétett egy, a városban folyó korrupciót vizsgáló jelentést, melyben megállapítja, a demokrata párt engedélyezi a szerencsejátékokat és a prostitúciót a politikusoknak és a rendőröknek fizetett pénz fejében. Sok ügyvéd és bírósági kezes tanúskodott a bizottság előtt. Mind a

tanúk, mind a korrupciós ügybe keveredett személyek között több orosz bevándorló is volt. Két évvel később, a Mazet Bizottság ténymegállapításai ismét rávilágítottak a New York-i zsidó bűnözés létezésére és kiterjedtségére, valamint a demokratákhoz fűződő kapcsolataira.

Egy 1909-ben megjelent cikk írója kijelenti, az alsó East Side-on csak azért virágozhatott a prostitúció, mert a demokraták bűnrészességet vállaltak benne. A prostitúció szervezői a védelemért cserébe szavazatokkal és pénzzel támogatták a politikusokat. Mellesleg több bordélyház működtetője egyúttal kerületi rendőrfőnök is volt. Martin Engel, demokrata politikusnak egy egész sor East Side-i épület volt a tulajdonában, melyek közül többet prostitúció céljára használtak.

A reformerek, akik jobbára a város gazdag protestánsai közül kerültek ki, rendszeresen támadták a demokratákat és kétes ügyleteiket. A korrupciós ügyeket leleplező embereiknek sikerült annyi bizonyítékot összegyűjteniük ellenük, hogy végül olyan reformpárti polgármestert választhassanak, mint Seth Low. A reformerek antiszemita kijelentései azonban megnehezítették a korrupcióval szembehelyezkedő, reformokat támogató zsidók helyzetét. Jimmy Walker, New York utolsó erőskezű demokrata polgármestere kapcsolatban állt a tiltott italmérések és játéktermek ügyleteivel. 1932-es bukása után – mely egybeesett a szesztilalom feloldásával és az orosz zsidók bűnözésének csökkenésével – meredeken visszaesett a demokraták által űzött politikai korrupciós ügyek száma.

Szeszcsempészet

1920 januárjában hatályba lépett a szeszes italok forgalmazását tiltó prohibíciós törvény, és előre nem látott, lényegében új bűnözési formának nyitott utat: az alkohol illegális előállításának és elosztásának. A vállalkozó bűnözők számára rendkívül jövedelmező területté vált, hiszen még új volt, és nem igényelte a korábban végzett bűnös tevékenységek átcsoportosítását. A szesztilalom rengeteg lehetőséget biztosított törvénytelen haszon szerzésére, és a bevándorló gengszterek ki is használták előnyeit. Fried szerint a befogadásért küzdő zsidó közösség kisebbfajta „katasztrófaként" élte meg a szesztilalmat. Ha nem lett volna, akkor sok kisstílű, huszonéves bűnöző egyszerűen eltűnt volna az alvilág színéről. Ehelyett azonban aranybányára leltek az új bűnözési formában. Tizenhét alkoholcsempészből kilenc zsidó volt.

Arnold Rothstein, korának vezető gengsztere addig főként tiltott szerencsejátékokkal és ipari zsa-

rolással foglalkozott. A szesztilalom idején kiépítette szeszcsempész hálózatát, mely Angliából importált alkoholt. Rothstein sok hírhedt gengszter mentora volt, akik között számos zsidó is akadt. Védencei között szerepelt Charles „Lucky" Luciano, Jack „Legs" Diamond, Dutch Schultz, Waxey Gordon, Abner „Longy" Zwillman, Frank Costello és Meyer Lansky. A fiatalemberek ezen etnikailag sokszínű csoportját főként az alsó East Side orosz és olasz szektorából vonták bele az üzletbe. Az újságok azt írták, hogy Rothstein a hatalmas alvilági szervezet feje, de valójában inkább befektetőként lépett fel azokban a vállalkozásokban, melyeket védencei működtettek. Üzleti központjában csak az ügyletek legális végével foglalkozott. Lacey megfogalmazásában: „szervezetének titka, annak hiánya volt." A szeszcsempészet Rothstein változatos ügyleteinek csupán egy részét képezte.

Waxey Gordonnak is hasonló előélete volt. Az alsó East Side-on született a zsebtolvajlásról és kisebb bűntettekről áttért „a sztrájktörésre, kábítószer-elosztásra, betörésre, zsarolásra és egyebekre". Max Greenberggel dolgozott, és Arnold Rothstein pénzéből indította el szeszcsempész vállalkozását. Nagy tehetsége volt ahhoz, hogy váratlanul eltűnjön az utcákról és visszatérjen legális üzleteihez. Egy sor sörfőzdét működtetett New Jerseyben, melyek névlegesen malátás üdítőitalt állítottak elő (legfeljebb fél százalék szesztartalommal), de valójában igazi sört gyártottak óriási haszonért. Ő és a hozzá hasonlók a sikeres üzletemberek látszatát keltették, hasznukat törvényes vállalkozásokba fektették és luxuskörülmények között éltek.

Meyer Lansky, aki a szesztilalom hatályba lépésének idején tizennyolc éves lehetett, a tilalom jelentette törvénytelen vállalkozásai alapját, és ügyleteit még sokáig folytatta azután is, hogy a tilalmat 1933-ban visszavonták. Lansky legális fedőtevékenysége teherautó-kölcsönzés és szállítás volt, de teherautóival főként illegális termékei elosztását végezte az alvilágban. Továbbfejlesztette játéktermeit, így egyszerre profitált a tiltott játékokból és a fogadóknak eladott alkoholból.

Orosz emigránsok már az első világháború előtt is belekeveredtek a szervezett bűnözésbe, de az új zsidó gengszterek csak mentségül szolgáltak másoknak antiszemita kiszólásaikra nemcsak New Yorkban, hanem egész Amerikában. De ez nem csak, és nem főként zsidó jelenség volt. Valójában az adott időszak egyik legfontosabb fejlesztésének a különböző etnikai csoportok közti együttműködést tekinthetjük, jóllehet, a legjelentősebb kooperáció a zsidók és az olaszok között folyt. Egyesek úgy vélik, hogy a szervezett bűnözés sokkal ész-

szerűbb és üzleti jellegű modelljének kifejlődése inkább hozzáértésen, semmint etnikai hovatartozáson alapult.

Amikor a tilalom feloldásával 1933-ban vége szakadt a szeszcsempészetnek, sokan végleg visszavonultak a bűnözéstől és legális üzletekbe fogtak. Mások, mint például Meyer Lansky és Bugsy Seigel továbbra is törvénytelen ügyleteikre koncentráltak, nagyobbrészt a tiltott szerencsejátékokra.

Erőszak

Az orosz zsidók és gyerekeik az ipari zsaroláshoz kapcsolódó erőszakon kívül más területeken is folyamodtak szervezett erőszakhoz. Az erőszak gyakran járt együtt törvénytelen üzleteikkel. Alkalmazásával elrettentették riválisaikat, fitogtatták hatalmukat az alvilágban vagy éppen megrendeléseket erőszakoltak ki vele, de soha nem használták céltalanul, találomra.

1912-ben Herman Rosenthalt – akinek a tiltott szerencsejáték-üzletben voltak érdekeltségei – meggyilkolta néhány zsidó fiatal, állítólag egy korrupt rendőrtiszt megrendelésére, aki azt hitte, hogy Rosenthal nyilvánosságra akarja hozni megvesztegethetőségét. Az eset nagy port kavart, és Bingham rendőrfelügyelő cikkével együtt arra késztette a kül-

városi, zsidó közösséget, hogy sokkal aktívabb szerepet vállaljanak a bűnözési probléma kezelésében.

Az első világháború után két banda – az egyiket Kid Dropper, a másikat Little Augie vezette – vetélkedett az alsó East Side zsidó negyedének ellenőrzéséért. A rendőrség legalább huszonhárom halálesetet tulajdonított a csatározásaiknak. Droppert végül meggyilkolták. Gyilkosát Jimmy Walker védte, aki akkor már a demokratáknak dolgozott, de még nem volt New York polgármestere. Az erőszak nagy méreteket öltött, de áldozatai azok közül kerültek ki, akik kapcsolatban álltak a szervezett bűnözéssel.

Miután Arnold Rothsteint megölték 1928-ban, gyilkosait soha nem azonosították, de a nyomozás feltárta a demokrata hivatalnokok korruptságát, és Walker polgármester lemondását eredményezte. Érdekes, hogy Rothstein meggyilkolását sem a zsidó, sem az egyéb sajtóban nem úgy állították be, hogy az rossz fényt vessen a zsidó közösségre.

A Gyilkosság Rt. néven ismert banda, melyet többségében második generációs zsidók és olaszok alkottak, Brooklyn Brownsville negyedében vetette meg a lábát. A gyilkosságokon kívül más törvénytelen tevékenységeket is folytatott, úgymint pénzkölcsönzés uzsorakamatra, tiltott fogadások, zsarolás. Nem olyan szervezet volt, melynek gyökerei külö-

nösebben kötötték volna ahhoz a környékhez, ahol tevékenykedett. Amikor Willam O'Dwyer, a brooklyni körzet államügyésze nyomozást indíttatott egy Red Alpertként ismert jelentéktelen bűnöző meggyilkolása ügyében, munkatársai végül olyan bizonyítékokat tártak fel, melyek szerint tíz évre kivetítve legalább nyolcvan gyilkosságot lehetett a banda számlájára írni, beleértve több bérgyilkosságot. A nyomozást követő bírósági tárgyalások elítéltjei között volt Lepke Buchalter, az ipari zsaroló is.

Annak ellenére, hogy ezekbe a különálló, erőszakos bűncselekményekbe zsidók is belekeveredtek, magát az erőszakos bűnözést nem lehet társítani a zsidókkal vagy az oroszokkal, és ebben számos tényező közrejátszik. A legfontosabb közülük a zsidó népesség rendkívül sikeres integrálódása az amerikai társadalomba. Ezen felül, azok, akik erőszakos bűntetteket követtek el, második vagy harmadik generációs bevándoroltak voltak; őket inkább amerikaiaknak lehet tekinteni még akkor is, ha nem teljesen asszimilálódtak. És ott van az az egyszerű tény, hogy az érintett személyek nem egyetlen etnikai csoportból kerültek ki. A bűnözők valóságos olvasztótégelyét alkották az etnikumoknak. Az említett tényezőknek köszönhetően a közvélemény olyan álláspontot alakított ki a kései bűnözéssel – Rothstein meggyilkolásával és a Gyilkosság Rt. bűntetteivel – kapcsolatban, amelyben a hangsúly eltolódott az etnikai hovatartozásról.

Folytonosság és változások az orosz bevándorlásban

Bár néhány orosz zsidó bevándorló még sokáig megmaradt a bűnözésnél, többségük sikeresen átváltott a legális tevékenységekre. A második generációs bevándoroltak zöme viszonylag normális életet élt, az esetek többségében sikerült megszabadulnia régi környezetétől, és bejutott Bronx, Brooklyn, őueens és a külvárosok középosztály lakta negyedeibe. A legtöbben elindultak a társadalmi mobilitás egyenes útján. Miután megtalálták helyüket, növekedni kezdett szerepük Amerika intellektuális, üzleti és művészeti életében. Összességében, a bűnözést nem azonosították többé ezekkel a bevándoroltakkal, különösen nem a gyerekeikkel és unokáikkal. Bár egy-két hírhedt zsidó, mint Meyer Lansky és Bugsy Seigel továbbra is a szervezett bűnözés keretei között tevékenykedett, bűnszövetkezeteiket a vezető média és a közvélemény nem zsidó szervezetekként könyvelte el. Ügyleteiket inkább általános testületi jellegű, szervezett bűnözésnek tekintették. Sokan meg voltak győződve arról, hogy Lansky és Seigel a maffia tagja.

A korai és nagy hullámban érkező orosz bevándorlók vizsgálata felvet néhány olyan kérdést, melyet szem előtt kell tartanunk akkor, amikor a mai orosz bevándorlók bűnözését helyezzük nagyító alá. Például sémának tekinthetjük a nagyfokú bűnözői aktivitást a bevándorlók és első generációs gyerekeik körében, akik majd megindulnak a társadalmi mobilitás létráján és az asszimilálódás útján. De utána kell néznünk a különbségeknek – mind Oroszországban, mind az Egyesült Államokban –, melyek a XX. század elején és vége felé különböző hatásokat fejtettek ki.

A jelentős különbségek között szerepelnek a két időszak fő gazdasági, politikai és társadalmi változásai az Egyesül Államokban. Manapság sokkal kevesebb veszélyes üzem van, főleg azokon a területeken, ahol az orosz bevándoroltak élnek. A jelenlegi szociális-jóléti rendszer tágabb, mint akkor volt. De a termelő gazdasággal szemben – ahová a korai bevándorlóknak könnyebb volt bekerülniük – előtérbe került a szolgáltatáson alapuló gazdaság, amelyben magas szintű képzettségre és angol nyelvtudásra van szükség a siker érdekében. A nyilvános antiszemita kirohanások manapság sokkal ritkábbak, és hamar elülnek. A zsidók csoportja ma sokkal jobban integrálódik az amerikai társadalomba, de a Holocaust élménye változásokat eredményezett az

asszimilálódáshoz kapcsolódó hozzáállásukban. Az amerikaiak zsidók iránti hozzáállása nem változott radikálisan, általában véve olyan, mint annak idején volt.

A gazdaság globalizálódása fontos különbségeket eredményezett a két kor között. A kommunikáció technikai fejlődése azt jelenti a ma emberének, bárhol éljen is, sokkal jobban ki van téve más emberek és más kultúrák hatásainak, mint korábban. A különböző etnikai közösségek nem zárkózhatnak el annyira egymástól, ily módon az etnikai hovatartozás többé nem olyan meghatározó, amikor megérkeznek az idegen környezetbe. A technika és a szállítás fejlődése minden bizonnyal megkönnyítette a nemzetközi bűnözés megszervezését és végrehajtását.

Az oroszok esetében hasonlatosságokat és különbségeket is megfigyelhetünk a két bevándorolt csoport között. Mind a korai, mind a kései bevándorlók diktatórikus államból jöttek – az egyiket az orosz cár irányította, a másikat a Szovjetunió Kommunista Pártja –, ahol a zsidóknak diszkriminációval és erőszakkal kellett szembesülniük. De ma már jiddis helyett inkább oroszul beszélnek, sokkal iskolázottabbak, mint az előző generációk, bár a folytonos antiszemitizmus a Szovjetunióban és utódállamaiban is erősen korlátozta a zsidók tanulási lehetőségeit. A

szovjet valláspolitikának tulajdoníthatóan legújabban olyanok érkeztek Amerikába, akik nem követik az ortodox vallási gyakorlat hagyományát. És ami talán a legfontosabb, egy olyan kultúrát hagytak ott, ahol a korrupció életmódnak – a túlélés eszközének – számított több, mint nyolcvan évig.

Még egy fontos tétel, amelyet hozzá kell tennünk összevetésünkhöz: el kell kerülnünk azokat a sztereotípiákat, melyeket a sajtó, mint megbízható információforrás alkalmaz a külföldi csoportok esetében. Mint ahogy a korábbi konspirációs elméletek is megbuktak, amikor beigazolódott, hogy különálló személyek is – mint Rothstein – képesek voltak megszervezni és koordinálni egy sor bűnös vállalkozást. A konspirációs elméletek, melyek az orosz szervezett bűnözés veszélyeit hangoztatják, ma már elcsépeltek. A korábbi évtizedek bűntetteinek elkövetésében bevándorlók elenyésző kisebbsége vett részt. Néhány orosz zsidó bevándorló önállóan működött együtt más etnikai csoportokhoz tartozó személyekkel, hogy létrehozzanak egy maffiajellegű szerkezetet, melyet ha etnikai oldalról vizsgálunk meg, nem állíthatjuk azt, hogy orosz vagy zsidó. Nagyon fontos, hogy ne általánosítsunk adott etnikai csoporthoz tartozó egyének tetteiből.

Az előző korszakok fent leírt bűncselekményeit az Egyesült Államokban szervezték, és nem Oroszországban. Kevés példa utal nemzetközi szervezkedésre. (Esetleg a szeszcsempészet.) De ne lepődjünk meg, ha a történelem megismétli önmagát.

4. FEJEZET

AZ OROSZ BEVÁNDORLÓK LEGÚJABB HULLÁMA

Amint azt az előző fejezetben leírtuk, az 1800-as évek végén és az 1900-as évek elején több mint két és fél millió orosz – túlnyomó többségében zsidó – utazott be az Egyesült Államokba, hogy új életet kezdjen az Újvilágban. Azóta a kelet-nyugati irányú emberáradat hol apadt, hol duzzadt, az Oroszországban éppen uralkodó politikai körülmények, az Egyesült Államok bevándorlási törvényeinek változása és a két állam közötti kapcsolatok függvényében. Az Amerikába érkező oroszok száma – alkalmi kicsúcsosodásokkal – meglehetősen alacsony maradt az 1970-es évek végéig, amikor sok orosz zsidó engedélyt kapott országa elhagyására, egyrészt Amerika nyomatékos kérésének eredményeképpen, másrészt a két fél közötti komolyabb kereskedelmi for-

galomra számító szovjet kormány döntésének megfelelően.

Nem volt túl üdvös azok helyzete, akik zsidók voltak Oroszországban, de a hirtelen változás megnövelte esélyeiket a kivándorlásra az 1970-es évek végén. Bár a kereskedelmi-emigrációs kapocs csak a zsidók kiutazását támogatta, mégis sikerült nem zsidóknak is emigrálniuk más nemzetiség feltűntetésével, hamis személyazonosság igazolásával vagy úgy, hogy akinek egyik szülője zsidó, a másik nem az, hivatalosan zsidónak vallotta magát.

Az emigránsok negyedik hulláma az 1980-as években, Gorbacsov elnök uralma idején eszkalálódott, az évtized második felében. New York város John F. Kennedy Nemzetközi Repülőtere volt az újonnan érkezők egyetlen megjelölt úti célja. Talán nem meglepő, hogy a környező térség – amely déli és nyugati irányban olyan kiterjedt, mint Philadelphia – vezette a toplistát azok között a területek között, melyek új otthont biztosítottak a volt Szovjetunió emigránsainak.

New Yorkban az oroszok Brighton Beachben telepedtek le a legtöbben. Ott él a legrégibb és a legnagyobb orosz közösség az Egyesült Államokban. Ez, a jobbára munkásosztályhoz tartozó zsidók lakta körzet a Coney Island közelében, Brooklyn déli részén található. Brighton Beach jelenleg 30000 orosz

emigráns otthona, és további 40-50000 él New York egyéb körzeteiben, mint a Rego Park, őueens, valamint a New Jersey-i Fort Leeben. Az előbbi számok – melyek főként a New York Városi Tervezőbizottságtól és az Egyesült Államok Bevándorlási és Honosítási Szolgálatától származnak – csak óvatos becslésnek tekinthetőek, mert nem tudhatjuk, mennyi illegális bevándorló lépte át a határt.

Sok újonnan érkezett orosz zsidó nem olyan, ahogy amerikai támogatóik elvárták. Például, nem elég az, hogy nem gyakorolják vallásukat, de fogalmuk sincs a judaizmusról, és ráadásul nem is érdeklődnek iránta. Igaz, kiterjedt antiszemitizmus és (bármely) vallás gyakorlásának hivatalos korlátozása miatt „a zsidó" nemzetiséget jelentett a Szovjetunióban, nem pedig vallási hovatartozást.

Az új bevándorlók egyike Sophia, akivel sikerült beszélgetnünk. Emigráns létére szociális munkásként maga is évekig segítette a volt szovjetek Amerikába települését. Sophia Philadelphia oroszok lakta körzetében élt. Ez a közösség 20-25000 embert számlál a város északkeleti részében, a Bustleton Avenue közelében. Sophia zenetanárként dolgozott egy speciális iskolában Rigában, Lettországban (akkoriban az még a Szovjetunió tagköztársasága volt), míg meg nem érkezett az Egyesült Államokba korábban emigrált bátyja és édesanya után 1982-

ben. Mint akkoriban sok más emigráns, csak úgy indulhatott útnak, ha meghívták és kezességet vállaltak érte. Ez azt jelenti, hogy egy személynek vagy csoportnak vállalnia kellett az új bevándorló eltartását. Sophia azt mondta, azért él annyi orosz Brighton Beachben, mert New Yorkban nem követelték meg az anyagi felelősség-vállalást sem magánembertől sem szervezettől.

Sophia részletesen elmesélte, milyen problémákkal kellett szembenéznie, amikor elhatározta, hogy kivándorol a Szovjetunióból. Az állás és a nyelv jelentette a legnagyobb gondot. Tanárként nem tudott elhelyezkedni, mérnök férje sem talált végzettségének megfelelő munkát. A legtöbb emigráns bármit elvállal, amit csak nyújtanak, tanulja a nyelvet és keresi az előrelépés lehetőségeit. Amikor megérkeztek, többségüket alapítványok és különféle szervezetek támogatták, de sokan később is a szociális központoktól függtek. Ez többek között azért volt így, mert odahaza szigorúan szabályozták, mit vihettek ki a Szovjetunió területéről. Volt idő, amikor minden személy csak 100 dollárt vihetett magával. Ez azóta megváltozott.

A támogatók és a szociális központ segítségével Sophia először könyvelést tanult, majd el is helyezkedett könyvelőként. Később átment egy zsidó ügynökségre szociális munkásnak, és szovjet emigrán-

sokkal foglalkozott. Férje először gépszerelőként dolgozott, majd számítógépes terveket kezdett készíteni egy gépgyártó vállalatnak. Mindkét lányuk főiskolát végzett. Ez a család olyan sikertörténetet tudhat magáénak, melyet a legtöbb orosz emigráns irigyel. Sikeresen elindultak a társadalmi mobilitás szűk, de egyenes útján. Sophiát megdöbbentette a legújabban érkezett oroszok rossz híre, nevezetesen az, hogy sokan közülük bekapcsolódtak a szervezett bűnözésbe, az orosz maffiába.

Sophia szerint csak azok az emigránsok fognak saját vállalkozásba, akik nem találnak más munkát. Az ékszerkereskedelem az egyik legnépszerűbb magánvállalkozás Philadelphiában. Az orosz közösség gyakran lopott áru adás-vételével igyekszik versenyben maradni, de Sophia úgy gondolja, ez a gyakorlat nem szervezetten folyik. Egy másik, igen elterjedt probléma a bolti lopás, mondja, azért, mert az áru elemelését a Szovjetunió régi, állami áruházaiból – ahol az áru nem egy meghatározott tulajdonosé volt, hanem gyakorlatilag mindenkié – nem vették komolyan, és nem is tekintették lopásnak.

Sophia azt is elmondta, hogy a legtöbb orosz emigráns, akivel találkozott, felsőfokú tanulmányokat végzett vagy jól képzett szakember volt, különösen azok, akik Oroszország nagyvárosaiból származtak. A kisvárosokból és a falvakból érkezetekkel volt a

legtöbb a gond, mert nem tudtak alkalmazkodni és nem kaptak munkát esetlenségük miatt.

Jönnek az orosz bűnözők

Az orosz távolról sem az egyetlen etnikai csoport, melynek tagjai az elmúlt évtizedben bevándoroltak az Egyesült Államokba, és nem is az egyetlen, amelyben bűnözőket, sőt bűnszövetkezeteket találunk. Csak vessünk egy pillantást a kínaiakra, a nigériaiakra, a jamaicaiakra, a dominikaiakra vagy a kevésbé kiterjedt vietnami és koreai kolóniára, biztos találunk náluk is hasonló módszereket, viselkedésformákat. Másrészt ott vannak az indiai, a pakisztáni, guyanai, afgán és más csoportok, melyekben előfordulnak ugyan bűnözők, de szervezett bűnszövetkezetekre utaló bizonyítékok nincsenek. Mi arra keressük a választ, mi különbözteti meg az oroszokat a többiektől, ha egyáltalán akad valami eltérés közöttük.

Ahogy az oroszok lakta körzetek – Brighton Beach, Bustleton Avenue – egyre népesebbé váltak az 1980-as évek közepén, a régebbi emigránsok kezdtek átvándorolni New Jersey, Long Island és Philadelphia elővárosaiba. Az újságok az 1980-as évek elejétől cikkeztek olyan bűncselekményekről, melyek elkövetésében újonnan bevándorolt oroszok is részt vettek, főként Brighton Beachben (akkora

már túlnyomórészt oroszok és ukránok lakták) és Philadelphiában. Szokás szerint ebben az esetben is a rendőrség és az igazságszolgáltatás intézményei bizonyultak fő információforrásnak a média számára. Az ilyenfajta információ-áramoltatás visszacsatolási folyamatot indít el: az történeteikhez anyagot kereső riporterek beszélnek az igazságszolgáltatás embereivel, a rendőrség illetékesei folyamatosan gyűjtik és elemzik a média történeteit újabb nyomok, háttéradatok feltárása céljából és megosztják az információikat más körzetek rendőreivel, akiket később a média újabb képviselői szólaltatnak meg. A kör egyre csak tágul, de középpontjában gyakran ugyanaz az információ befolyásolja az értesülések értelmezését. Ily módon született meg a maffia is.

Ez a visszacsatolási folyamat jól nyomon követhető, ha megvizsgáljuk az adott időszak sajtótermékeit. Például a Philadelphia Magazine 1983 májusában megjelent egyik nagy cikke így kezdődik:

A Malina megérkezett Philadelphiába.

Képzeljenek csak el egy tökéletesen új maffiát ebben az országban. Minden nagyvárosba betelepedtek, és a szervezetnek kiterjedt kapcsolatai vannak Európában is. A Malina olyan, mint a maffia.

A nemzetközi méretű konspiráció résztvevői bármilyen bűncselekményt képesek elkövetni a gyilkosságtól kezdve a kémkedésen és a kábítószer-kereskedelmen át az ékszertolvajlásig – jó pénzért. Úgy néz ki, a szervezet Amerikában tevékenykedő tagjai túlnyomórészt szovjet zsidók, és legtöbb áldozata az emigránsok közül kerül ki. De a Malina egyre csak növekszik. Kapcsolatokat tart fenn vele a KGB és a CIA, meglehet kliensként is.

A cikk forrásai között szerepel a Philadelphiai Rendőrség (elsősorban annak hírszerző osztálya), a Szövetségi Nyomozóiroda (az FBI), az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériumának Szervezett Bűnözést Vizsgáló Philadelphiai Különítménye. Eltekintve az orosz maffia fogalmának előtérbe helyezésétől, a cikk érdekes bepillantást enged a kibontakozó orosz bűnözésbe. Többek között úgy írja le az oroszokat, mint „a csúcstechnológia minden ágához jól értő, iskolázott túlélőket..., akik máris belevetették magukat a kifinomult, fehérgalléros bűnözésbe." Előre jelezték, hogy a fehérgalléros csalás lesz az orosz emigránsok Egyesült Államokban elkövetett bűntetteinek alappontja.

A *Baltimore Jewish Time* 1984. február 24-én megjelent, „Van-e szovjet-zsidó maffia az Egyesült Államokban" című cikkében mérte fel az orosz bűnözést. Cikkük forrásaiként a New York-i Városi

Rendőrkapitányság 60. és 61. körzetének nyomozói szolgáltak. Az utóbbi hatáskörébe tartozik Brighton Beach. Az egyik detektív a következőket jegyzi meg az oroszokkal kapcsolatban: „Megvan itt a saját maffiájuk. Amit az olaszok háromszáz éven át tökéletesítettek, az nekik csak néhány évükbe telt." Az írás mindenre kiterjedő és jól megalapozott. Bemutatja a kisebbségnek a maffia jellemzésére vonatkozó álláspontját is. Mindamellett határozottan megerősíti a maffia-képzettársítást azzal, hogy a legszembetűnőbb helyen, a cikk címében használja a *maffia* szót.

1986-ban a *New York Magazinban* látott napvilágot a következő cikk: „Az orosz maffia – újfajta bűnözés veszélyezteti Brooklynt". Az újságírót ismét a New York Városi Rendőrkapitányság 60. és 61. körzetének emberei, valamint az FBI látta el információkkal. Az írás elismeri, hogy az oroszokat csak „bizonytalanul lehet orosz maffiának nevezni" és „a hagyományos maffiával való hasonlatossága kissé homályos." De az ilyesfajta kijelentések ellenére maga a sztori alkalmazkodik a cikk harsány címéhez.

A maffia elnevezést félretéve, a szovjet emigránsoknak tulajdonított, fent – különösen a két utóbbi sztoriban – említett bűncselekményfajták jellegzetesek. A legtöbb esetben ilyen vagy olyan csalással és

szélhámossággal álltunk szemben. Például egyik gyakori trükkjük a „csali-csere" manőver, ahol a csalás alapját két hasonló, de egy valódi és egy hamis gyémánt – vagy bármilyen más drágakő – képezi. A csalás orosz nagymestere behívja leendő áldozatát egy ékszerüzletbe, ahol a valódi gyémántot felbecsülteti. Később egy ügyes trükkel a két követ kicseréli, és a becsült értékénél jóval alacsonyabb áron kínálja ügyfelének. Az áldozat boldogan fizet, és fogalma sincs arról, hogy hamis követ vásárolt.

Daniel Burstein a New York Magazinban ír a „fehér kártyás" csalásról. Az utóbbi bűncselekmény főszereplői itt a hamis hitelkártyák, melyeken a valódi kártya száma, tulajdonosának neve és lejárati ideje áll, valamint az együttműködésre hajlandó – többnyire orosz – kereskedő. Itt áru nem cserél gazdát. A kereskedő feladata, hogy a vásárlás összegét lekérje a kártyát kibocsátó cégtől. 1985-ben, néhány hét alatt több százezer dollárt csaltak ki ilyen módszerrel, a pénzt megosztották az összejátszó kereskedővel. A kártyatulajdonosok és a kártyát kibocsátó cégek maradtak a pácban.

Két motívum erősen kirajzolódik ezekben a korai történetekben. az egyik az orosz bűnözők beállítása orosz maffiaként. A másik az orosz emigránsok bűntetteinek sajátos természete. Ők a csalás legkülönfélébb változatait valósították meg.

Annak ellenére, milyen benyomást keltettek az említett esetek, a rendőrség általában kevés figyelmet fordított az emigránsok bűncselekményeire. Másfajta bűnözési problémák elsőbbséget élveztek, és a hatóságoknak korlátozottak voltak a lehetőségeik. Nagyon kevés rendőrtiszt beszélt oroszul, és a nyelvi nehézségek elszigetelték őket az orosz közösségtől. A szovjet hatóságok nem látták el őket a gyanúsított bűnözők előéletére vonatkozó információkkal, és az amerikai rendőrség erre nem is látott esélyt azért, mert az amerikai és a szovjet igazságszolgáltatás egyszerűen nem működött együtt ilyen ügyekben. Ily módon nem sokat tudhattak az orosz bevándorlók bűntetteinek természetéről és komolyságáról, és még annál is kevesebbet arról, hogy szervezettek-e, illetve mennyire szervezettek a bűncselekményeik.

A rendelkezésre álló hiányos és kétes információk ellenére különböző szövetségi irodák azt jelentették, hogy körülbelül tucatnyi szervezett orosz bűnszövetkezet vetette meg a lábát New Yorkban, és tagságuk 400-500 főre tehető. Ugyanakkor a New York Városi Rendőrkapitányság 500 olyan személyt vett nyilvántartásba, akik a volt Szovjetunióból vándoroltak be, és bűncselekmények elkövetésével voltak gyanúsíthatóak. A Philadelphiai Rendőrkapitányságon maroknyi emigráns bűnöző akadt fenn a rostán. Ők

rendszeresen mozogtak Philadelphia és New York között.

Az utolsó generáció esetében mindössze egyetlen komoly és alapos vizsgálatot végeztek az Egyesült Államokban folyó orosz bűnözéssel kapcsolatban, és azt is a bevándorlók bűntetteire reagáló első felzúdulások előtt tették. 1976 és 1980 között Lydia Rosner tanulmányozta a Brighton Beach-i bűnözést, és azt a következtetést vonta le, hogy az egymással együttműködő bűnözők hálózatának központja Brighton Beachben van. Azt írja: „óriási, bár nem formálisan konspiráló bűnszövetkezet koncentrálódott Brighton Beachben." Rosner csak az általánosan elfogadott konspirációs elméletekre támaszkodhatott, például arra, hogy az orosz bevándorlók bűntettei egy nemzetközi bűnszövetkezeti hálózat részét képezik, és esetleg főbb bűncselekményeiket a Szovjetunióból irányítják. Ez a megközelítés egészen más kiterjedtséget feltételezett, mint az ugyanabban a környezetben élők közötti, nem formális alapokra helyezett bűnözés.

Néhány amerikai ügyvédi iroda felfigyelt ezekre a kérdésekre, és különféle magyarázatokat adott az Egyesült Államokban egyre nagyobb méreteket öltő orosz bűnözésre. Ahogy a média az idézett cikkekben is beszámolt róla, magyarázataikban azokra az emberekre összpontosítottak, akik már a Szovjet-

unióban is követtek el bűncselekményeket, mielőtt kivándoroltak az Egyesült Államokba. Az egyik elmélet szerint az 1970-es évek közepén a szovjet hatóságok (többek között a KGB) szabadon bocsátották a bebörtönzötteket, összegyűjtötték a szabadlábon élő bűnözőket és elvegyítették azokkal a zsidó emigránsokkal, akik engedélyt kaptak a Szovjetunió elhagyására. Ez az úgynevezett *megszabadulni-a-nemkívánatos-elemektől* elmélet. Ezen tézis egyik verziója azt állítja, a KGB azért segítette elő a bűnözők kiutazását, hogy azok megrontsák az orosz közösségeket, megfosszák őket hitelüktől más országokban, beleértve az Egyesült Államokat is, ezáltal elvegyék a szovjet állampolgárok kedvét a kivándorlástól.

Más hivatalnokok azt mondják, a szovjet gengszterek az ellenőrzéseket kijátszva, orosz és kelet-európai bevándorlók közé vegyülve jutottak be az Egyesült Államokba az 1970-es és 1980-as években. Ehhez kapcsolódik az amerikai hatóságok elgondolása, mely szerint főként Odesszából, ismét legális kivándorlók közé keveredve úgy juthattak ki az ukrán szervezett bűnözők, hogy halott vagy bebörtönzött zsidók személyazonosságát vették föl. Ezt pedig *pszeudo-zsidó elméletnek* nevezhetjük. Mindenesetre az amerikai hatóságok úgy gondolják, hogy az 1980-as években a Szovjetunióból

bevándorolt több mint százezer bevándorló közé feltehetően csak néhány száz bűnöző keveredhetett. Stephen Handelman újságíró, aki öt évet töltött Moszkvában, és az orosz szervezett bűnözés szakértője, előállt egy másik elmélettel arra vonatkozóan, hogyan juthattak be az orosz bűnözők Amerikába. Azt mondja, az 1970-es és az 1980-as években az Egyesült Államokba érkezett zsidók közül sokan kapcsolatban álltak az USA Központi Hírszerző Ügynökségével (CIA) vagy az izraeliek hírszerző ügynökségével (Moszad), melyek segítették letelepedésüket Amerikában, de ezek nem „nagystílű" bűnözők voltak.

Bármelyik magyarázatot is tartották elfogadhatónak – és ma úgy tűnik, hogy mindegyikben van némi igazság –, az amerikai hatóságok szilárdan hisznek abban, hogy azok az oroszok, akik profi bűnözők voltak a Szovjetunióban, az Egyesült Államokba érkezésük után egyszerűen folytatták bűnöző életmódjukat. Az általános felfogás szerint: aki bűnöző volt ott, bűnöző Amerikában is. Ez a megközelítés azt feltételezi, hogy az Amerikában folytatott orosz bűnözés jobbára a bűnözési módszereket importáló professzionális bűnöző osztály produktuma. Az 1970-es évek végén és az 1980-as években Brighton Beachben működő bűnözői megfelelnek ennek a sémának. Evsei Agron, Marat Balagula, Emil

Puzyretski és Boris Nayfeld, néhányan a prominensebb orosz gengszterek közül tolvajok, zsarolók, felhajtók és szélhámosok voltak, akiket a szovjet börtönök termeltek ki, és akiknek valahogy sikerült bejutniuk az Egyesült Államokba.

A „ha ott is, akkor itt is" modellt *idegen konspirációs elméletnek* nevezték el több generációval ezelőtt, és az amerikai szervezett bűnözést akarták megmagyarázni vele. Az elmélet támogatói azt hangoztatták, hogy a szervezett bűnözéssel azok hibáztathatóak, akik az 1920-as években beszivárogtatták a maffiát Olaszországból. Sokáig tartotta magát ez a végletekig leegyszerűsített és sarkított magyarázat, majd felváltották mások, mint például a *nem egyenes út elmélet.* A zsidókról szóló konspirációs elmélet nagyon veszélyes, mert hasonlít az antiszemitizmus egyik fajtájához, pedig itt az oroszokról van szó. Mindenesetre annak van értelme, hogy a bűnözők és a bűnözési módszerek ugyanúgy szállíthatóak, mint a más helyeken eladásra szánt áru, és hasznos lehet az oroszok Egyesült Államokbeli bűnözésének megértésében.

Importált bűnözés a hazaival szemben

Amikor az emigránsok elindulnak egy új országba, magukkal viszik kultúrájuk egy darabját. Ennek

a kultúrának sok dimenziója van. Olyan szembetűnő dolgokat foglal magában, mint a nyelv, az öltözködés, a viselkedésmódok, a társasági érintkezés szokásai, valamint az értékrend, a gondolkodásmód és a világnézet. Miután megérkeznek egy adott helyre, elkezdik felmérni, milyen kultúrába kerültek. Megtanulják az új nyelvet, megismerkednek az új szokásokkal. Új ételeket esznek és élvezik a szórakozás és a kikapcsolódás új lehetőségeit. Az alkalmazkodás e konkrétabb formái mellett szembesülnek az új értékrenddel és az új világnézettel is, és azok módosíthatják régi értékrendjüket és meggyőződésüket. A mindenre kiterjedő folyamatot kulturális beilleszkedésnek nevezik. A kulturális beilleszkedés nem jelenti azt, hogy az újonnan érkezők elfelejtik anyanyelvüket, régi szokásaikat és értékrendjüket. Inkább a régit adaptálják az újhoz. Néhány dolgot hozzátesznek, másokat kihagynak belőle, a végeredmény pedig már nem ugyanolyan, mint az eredeti volt. Minél idősebb a bevándorló, annál kevesebbet hagy el a régiből és annál kevesebb újat tesz hozzá, és annál kevésbé alkalmazkodik az új rendhez.

A szervezett bűnözést magyarázó két elméletünk, melyeket a 2. fejezetben fejtegettünk, hozzákapcsolódik e folyamathoz. Az első – a nem egyenes út elgondolás – szerint egyes bevándorlók azért csat-

lakoznak a szervezett bűnözéshez, mert a bűnözés együtt jár a bevándorlás gyakorlatával. A bevándorlók ki vannak zárva a társadalmi mobilitás legális lehetőségeiből, mert nem beszélik a nyelvet, nincs megfelelő szakképesítésük és nem tudnak eligazodni a bürokrácia útvesztőiben. Diszkriminatív módon lépnek fel velük szemben, csak azért, mert ők külföldiek. A nem egyenes út elmélet nem fordít figyelmet – vagy ha igen, akkor is csak nagyon keveset – arra, hogy az új bevándorlók bűnözők voltak-e megérkezésük előtt, vagy a törvényességhez és a bűnözéshez kapcsolódó állásfoglalásukat befolyásolta-e valami érkezésük előtt vagy után. E változatok megértése érdekében meg kell vizsgálnunk, pontosan honnan érkeztek a bevándorlók, és kik voltak azelőtt.

A nem egyenes út szervezett bűnözésre vonatkozó elméletének egyszerű és általános modellje szerint, ha a bevándorlók egy bizonyos csoportja ellenséges magatartást tanúsít a fogadó ország törvényeivel és igazságszolgáltatásával szemben, akkor nagyobb az esély arra, hogy a bűnözés útjára lépjen, és fordítva, ha az említett attitűd pozitív, akkor a bűnözés aránya is alacsonyabb lesz közöttük. Ez a megközelítés támogatja azt az elgondolást, hogy ha valaki hajlamos a bűnözésre egy adott helyen, akkor valószínű, hogy máshol folytatni fogja bűnöző életmódját.

Az orosz gengszterek megérkeznek New Yorkba

Evsei Agron egyike volt annak a mintegy 5000 szovjet emigránsnak, akik 1975-ben léptek be az Egyesült Államokba. A negyvenhárom éves férfi Leningrádban született, állítólag zsarolt, gyilkolt, a feketepiacon ügyködött és tíz évet ült különböző szovjet börtönökben. Azt is mondják, hogy a Szovjetunióban „vor v zakonye"-ként ismerték. A vori v zakonye („zsivány komák") kifejezés azokat a profi bűnözőket jelöli, akik jól ismerik az orosz börtönöket és akik története visszanyúlik a cári időkbe. Az újságíró Nathan Adams kitart amellett, hogy Agron azokkal a hivatásos bűnözőkkel együtt jutott be az Egyesült Államokba, akiktől a KGB megszabadította a szovjet börtönöket az 1970-es években. Amikor a bevándorlási hivatalnokok rákérdeztek a foglalkozására, Agron azt válaszolta, hogy ékszerész. Brighton Beachben telepedett le. Uvanudze szerint Agron sohasem volt képes alkalmazkodni az amerikai élethez, viszont „megtartotta minden szovjet szokását".

A megérkezését követő egy évtized során kiépített egy kezdetleges bűnszervezetet, melynek tagjai – mintegy húsz személy – főként zsarolással jutottak pénzhez, de végül kiterjesztették tevékenységüket a prostitúcióra és a tiltott szerencsejátékokra is. Agron színes egyéniség volt, akinek kegyetlenségét széles

körben ismerték. „1980-ra Agron és bűntársai több mint 50000 dollárt préseltek ki hetente a Brighton Beach-i üzletemberekből. Azokat, akik ellenszegültek, megverték vagy elektromos marhaösztökével megkínozták. A kínzásokat Agron gyakran maga végezte."

Több kísérlet után Agront végül 1985-ben meggyilkolták. A bűntényt soha nem derítették fel. Egyesek úgy gondolják, hogy halálát elektromos ösztökéje túlzott használatának köszönhette, mások szerint azért ölték meg, mert ő is ki akart hasítani magának egy darabot a roppant jól jövedelmező illegális benzinüzérkedésből, amit több orosz és a Colombo család irányított. Uvanudze a következőket írja: „Evsei továbbra is főnöknek tekintette magát, és ebből az ügyletből is hasznot akart húzni, de itt már túl nagy pénzekről volt szó. Feleslegessé vált a személye, mert mindenbe beleavatkozott. Végül a Colombo család egyetértett (orosz partnereivel), hogy el kell tenni láb alól."

Néhányan „az amerikai orosz maffia első főnökének" nevezték Agront. Kleinknecht „az új veszélyekkel fenyegető, szervezett bűnözés úttörőjének" nevezi őt, aki „lazán egymáshoz kapcsolódó válogatott betörőket, zsarolókat, csalókat és fehérgalléros szélhámosokat irányított". Adams ezt írja róla: „A gyorsan gyarapodó alvilági emigránsok 'Keresztapja'

volt. Életmódjával egyre inkább a maffiák donjait utánozta. Saját udvart tartott fenn a környező éttermekben, limuzinnal vitette magát behajtó útjaira, utcasarkokon pózolt, amikor meghallgatta az esdeklőket." Mások úgy emlékeznek rá, hogy keresztapa szerepét maga kreálta, hatalma nem volt valóságos. Egy másik változat szerint „Agron alantas bandita volt, aki mások gyötrésére és zsarolására specializálta magát". Cronwell közreadja egy szovjet emigráns Agronra tett gúnyos megjegyzését: „Csak megjátszotta a Keresztapát. Szeretett körbekocsikázni két nagydarab fickó társaságában, akik kinyitották neki az ajtó, ha ki akart szállni. Minden olyan színpadias volt körülötte."

Agron kétségtelenül a Brighton Beach-i orosz bűnözők első meghatározó alakja volt tíz éven keresztül. A szavak hagyományos értelmében mégsem volt maffiózó, még kevésbé keresztapa. Agron nem teremtette meg a tisztelet és a megbecsülés hagyományát, kivéve persze azt a tiszteletet, melyet a marhaösztökével kényszerített ki. Nem gyakorolta azt a hatalmat, mely élvezi az emberek támogatását, a viták során született határozatok tiszteletben tartását, közbenjárásukat a szerződésszerű ügyletek kivitelezésében, a problémák megoldásában. Ezzel szemben Agron „a környezetét zaklató, kisstílű gengszter volt, aki egy szedett-vedett banda fölött elnökölt, mely az

emigránsok kis közösségét terrorizálta". Más szóval közönséges bűnöző volt. Követője, Marat Balagula azonban nem ilyen volt.

Marat Balagula 1943-ban, az oroszországi Orenburgban született, de főként Odesszában élt. Letöltötte szolgálati idejét a szovjet hadseregben, majd egy élelmiszeripari szövetkezetet irányított szülővárosában. Matematika-tanári diplomát szerzett, később gazdasági tanulmányokat folytatott. De nem gyakorolta egyik hivatását sem, inkább a feketepiacon próbált szerencsét. Robert Friedman beszámolója szerint, aki kikérdezte és alaposan tanulmányozta Balagulát, a fiatal vállalkozó valutával üzérkedett, aranyat, orosz régiségeket és lopott műtárgyakat árult külföldi turistáknak azon a hajón, amelyen ő volt a gazdasági vezető. Ausztráliai és nyugat-európai útjairól különböző értéktárgyakkal tért vissza, hogy eladja őket a feketepiacon.

Aztán 1977-ben Balagula és családja kivándorolt Amerikába és Manhattanben telepedett le. Azt mondta Robert Friedmannak, látta hogyan élnek az emberek Nyugaton, sokat olvasott a kapitalizmusról, és tudta, jól boldogulhatna ott. Miután megérkezett, angol nyelvet tanult, hat hónapig szabászként dolgozott három és fél dolláros órabérért. Három év múlva elég jól állt ahhoz, hogy megvehesse az Odessza nevű éttermet és mulatót a Brighton Beach

sugárúton. Agron pénzügyi tanácsadója lett. Agronnal ellentétben azonban Balagula Agron szervezetét „a fehérgalléros bűnözés fellegvárává akarta fejleszteni. Globális piaci ismeretei lehetővé tették számára, hogy milliókat keressen az árukereskedelem misztikus világában." Balagula legnagyobb, üzleti sikere a benzinnel való mesterkedés volt, mellyel állítólag több száz millió dollárt keresett. Az is csak feltételezés, hogy Balagula rendelkezett Agron (korábbi mentora) kivégzéséről, mert összeszólalkozott vele egy jól jövedelmező adócsaláson. Később – több más orosszal együtt, Merril Lynch alkalmazottjaként, üzlettulajdonosokkal összejátszva – részt vett a korábban leírt hitelkártyacsalásokban. 1986-ban tartóztatták le és ítélték el hitelkártyacsalás bűntettéért. Elítélése után valahogy mégis sikerült elszöknie az Egyesült Államokból, de két évvel később visszatért, és nyolc évet kapott. 1992 novemberében és 1994 októberében további börtönbüntetésre ítélték a szövetségi jövedéki adótörvények kijátszása miatt.

Ugyanúgy mint Agron, Marat Balagula is bűnözőként érkezett az Egyesült Államokba. De ellentétben Agronnal, Balagula képzettsége és gyakorlata lehetővé tette volna, hogy az egyenes utat válassza az érvényesülés felé. De nem ezt tette. Tapasztalatait rendkívül fondorlatos bűncselekmények kivitelezésére fordította.

David Schuster egészen eltörpül mind Agron, mind Balagula mellett. Az ukrán zsidó férfi esete tanulságos és talán sokkal jellemzőbb azokra a középszerű emberekre, akik Oroszországból az Egyesült Államokba emigrálnak. Schuster volt a kormány egyik tanúja az Egyesült Államok kontra Anthony Morelli és társai bűnperében, mely egyike volt a szövetségi bíróságokon tárgyalt számos jövedéki adócsalási ügynek. A tanúkihallgatásokon bevándorlás előtti és az utáni életéről is tettek fel neki kérdéseket. A negyvenhét éves, mérnök végzettségű Schuster azt mondta, hogy tizenhét éves korában lett zsebtolvaj. Kivándorlása előtt összesen öt évet ült a Szovjetunióban. 1980-ban érkezett az Egyesült Államokba és a brooklyni Ocean parkban talált magának lakóhelyet. Amikor az ügyész megkérdezte, miből tartotta fenn magát az első időkben, azt válaszolta, hogy zsebtolvajlásból – pénztárcákat lopott Manhattan jómódúak lakta körzeteiben és a Kennedy Repülőtéren.

Schuster profi módon kártyázott Brooklyn privát klubjaiban. Amikor megkérdezték, legálisak voltak-e ezek a kártyapartik, azt mondta: „Számomra, igen, de tudom, hogy a törvények szerint illegálisak voltak." Ezen felül egy alkalommal a közvetítő szerepét töltötte be egy nemzetközi heroin ügyletben, amelyből 40000 dollárra tett szert. Végül ukrán kapcsolatai révén beszállt az üzemanyag üzletbe, állítása szerint „teljesen véletlenül". Itt adócsalással és zugkereskedelemmel követett el bűntettet. Ezért került börtönbe, és a benzinügylet kapcsán hallgatták ki tanúként.

Agronhoz és Balagulához hasonlóan Schuster is nagyvárosi környezetből származott; jól képzett volt, mint Balagula, és láthatóan elég szakképzett ahhoz, hogy törvényes úton keresse meg a kenyerét Amerikában. Törvényes keretek között is foglalkozhatott volna üzemanyag-szállítással és kereskedelemmel, mégsem ezt az utat választotta. Röviden, Schuster is azon bevándorlók közé tartozik, akik lekicsinyelik az egyenes utat, és kapcsolataikat valamint, bűnözői tapasztalataikat kihasználva a bűnözést választják az Egyesült Államokban.

Mit hoztak magukkal az oroszok?

Ami az 1980-as évek orosz bevándorlói között tapasztalt bűnözést illeti, nincs sok okunk az aggodalomra. Végül is azok, akik ilyesmibe keveredtek (Agron, Balagula, Schuster és mások), viszonylag jelentéktelenek voltak, bűncselekményeik pedig szűk körre korlátozódtak. Maroknyi orosz gengszter – tekintet nélkül arra, mennyire romlottak és hozzáértőek lehettek egyénileg – nem jelenthetett komoly

fenyegetést egy olyan helyen, mint New York, még kevésbé a nemzeti vagy a nemzetközi színtéren. Nem voltak hozzá elegen, és módszereik sem voltak eléggé kifinomultak. Bár a Szovjetunió összeomlása 1991 végén drámaian megváltoztatta a forgatókönyvet. Az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején megnyitották a kapukat a Szovjetunió tagköztársaságaiból az Egyesült Államokba utazni szándékozók számára. 1992-ben például 129000 nem bevándorló (látogató) vízumot adtak ki oroszoknak, beloruszoknak és ukránoknak, míg 1988-ban csak 3000-et kaphattak a térség lakói. A látogatók többségéből olyan vendég lett, aki soha nem utazott ki az Egyesült Államokból – ezt alátámasztják a legújabb becslések is, melyek szerint egyedül Brighton Beachben 30000 illegális bevándorló tartózkodik, és sokan közülük látogatókként érkeztek. Egyszerűen lehetetlen pontos adatokat szolgáltatni az Egyesült Államokban élő orosz születésű emberek számáról, mert rengeteg az illegális bevándorló, és fogalmunk sincs, kit tekintsünk orosznak azok közül, akik a volt Szovjetunió területén éltek. Ha alapul vesszük a tíz évvel azelőtti, durván 75000 embert, akkor hozzávetőleg 350000 személlyel számolhatunk.

Az Egyesült Államokban élő orosz népesség megsokszorozódott azóta, hogy a média először adott hangot a bűnözésükkel kapcsolatos aggodalmaknak.

Ráadásul a növekvő populáció olyan helyeken koncentrálódik, mint New York, Miami, Philadelphia, és az ilyen nagyvárosok kifogyhatatlan utánpótlást jelentenek a bűnszervezetek számára. A történelmi minták azt mutatják, hogy az etnikai alapú szervezett bűnözés erősödése kapcsolatban áll a közösségbe belépő legújabb bevándorlókkal, akiket igen gyenge szálak fűznek az uralkodó politikai kultúrához.

Az a következtetés, mely szerint az orosz emigránsok bűnözési problémáit olyan volt szovjet gengszterek okozták, akik illegálisan utaztak be az országba, nem veszi figyelembe azt a lehetőséget, hogy azok a bevándorlók, akik nem voltak bűnözők a múltban, azzá válhattak azután is, hogy beutaztak az Egyesült Államokba. Bűncselekmények elkövetését természetesen megmagyarázhatja a gyors felemelkedés vágya (a nem egyenes út elmélet szerint), de az is lehetséges, hogy az olyan törvénysértő magatartásra, melyet nagyon komolyan vesznek az Egyesült Államokban, más országokban csak legyintenek, egyes illegális tevékenységeket normális, hétköznapi megoldásnak tekintenek. A kiterjedt korrupció és az áruhiány miatt a rendszer manipulálását megvesztegetésekkel és a feketepiaci vásárlásokat bizonyos határokon belül nem büntették a Szovjetunióban. Ha valaki abban az országban

nőtt fel, tekintet nélkül arra, mivel foglalkozott, a túlélés érdekében valamilyen mértékben alkalmazta a fenti módszereket. Az 1980-as évek elején egy őueensben élő rabbi a következőt mondta a szovjet emigránsokról:

Ezek az emigránsok – zsidók vagy nem zsidók – mind a szovjet rendszer produktumai. Hazudnak, csalnak, hogy megszerezhessenek bármit, amiről úgy gondolják, automatikusan jár nekik.

Nem minden szovjet állampolgár vagy emigráns tartozott ebbe a kategóriába, nem mindegyikük követte ezeket a viselkedésformákat, de túlnyomó többségük igen.

Alexander Zinovjev (volt kommunista, KGB kollaboráns, a Szovjet Tudományos Akadémia tagja) cinikusan és szatirikusan rajzolja meg a *Homo Sovieticus* portréját. Meglátása szerint a *Homo Sovieticusnak* flexibilisnek kell lennie, mindig úgy kell viselkednie, ahogy a szituáció megköveteli, nem szabad figyelembe vennie személyes meggyőződése korlátait és az erkölcsi alapelveket:

(A Homo Sovieticus egyedei) olyan körülmények között nevelkedtek, tanultak és éltek, hogy nevetséges volna őket erkölcstelenséggel vádolni, de erényeket sem lehet tulajdonítani nekik...

(A Homo Sovieticus) ... lelkileg és intellektuálisan plasztikus, rugalmas, alkalmazkodó. Az önmagában rossz viselkedési formáról nem tudja, hogy az, mert nincsenek róla tapasztalatai, minthogy a rossz viselkedési formát nem különállóan tanulja meg, hanem egy komplex egész elemeként..., és az teljes egészként nem tűnik rossznak.

Lehet, hogy vannak olyanok, akik elvetik ezt az érvelést, mint a törvénytelen cselekedetek racionalizálását. Bármilyen defektusai és érdemei legyenek is a magyarázatnak, az emberek mégis „szovjetizálódtak", azaz – Zinovjev megfigyelése szerint – „plasztikussá, rugalmassá és alkalmazkodóvá" váltak. Ez azt jelentette, olyan képességre tettek szert, mely lehetővé tette nekik, hogy egyidejűleg mondjanak valamit, csináljanak valami mást és gondoljanak egy harmadik dologra.

Zinovjev *Homo Sovieticusszal* társított viselkedési sajátosságai és sémái nem tűntek el a Szovjetunió összeomlásával. „A Szovjetunió elpusztult, de a Homo Sovieticus tovább él" – írta Danguole Gaileviciute, aki személyes tapasztalatokból tudja, milyen volt az élet az egykori Szovjetunióban. A Litvániában született és nevelkedett Gaileviciute tanár-

ként és újságíróként dolgozott, végül üzletelni kezdett. Úgy írja le azokat az éveket, mint olyan időket, amikor más emberek becsapása és elárulása a jobb életet jelenthette Szovjet-Litvániában. Azt mondja, a hazugság és a lopás „normális jelenségnek” számított, mert az emberek úgy gondolták, a kormányt lopják és csalják meg.

Ezek a viselkedési minták azonban az 1991-ben függetlenné vált Litvániában is fennmaradtak. A bűnözés ugrásszerűen megnőtt, de az egyetlen veszélyt nem csak az erőszak és a lopás képviselte. Gaileviciute szerint az a bűn, mely igazából „lerombolta a demokráciát, az emberi jogokat és lakosságot depresszióba taszította” a korrupció volt. Ellentétben az emberek többségének álmaival és talán idealisztikus várakozásaival, a kormány alapvetően a személyes profitszerzés és a bűnözés legalizálásának eszköze lett. A megvesztegetés, mondja Gaileviciute, „olyan, mint a mindennapi kenyér. Ha szükséged van valamire, meg kell vesztegetned valakit.” A hatalmon lévők csak saját szükségleteikre gondolnak és „és ha lehetőségük van arra, hogy megszerezzenek valamit, azonnal meg is kaparintják”. Ez az atmoszféra olyan társadalmat éltet, ahol az erős kizsákmányolja a gyengét, és ahol minden egyes ember „félelemben és depresszióban él”.

Ehhez csatlakozik Simis is, amikor azt állítja, a korrupció „nemzeti jelenség” volt a Szovjetunióban. „De” – mondja, és ez döntő fontosságú körülmény, ha pontosan akarjuk meghatározni ezt a jelenséget – „nem jelenti azt, hogy minden átlagos, szovjet állampolgár erkölcstelen és hajlamos a csalásra. ... A szovjet emberek nem rosszabbak és nem jobbak másoknál. A *Homo Sovieticus* nem amorális; egyszerűen az erkölcsiség két különálló rendszere működik benne egyszerre.” Az egyik rendszer a személyes kapcsolatait irányította, a másik a közszférában hatott, és a kormányhoz fűződő kapcsolatát szabályozta. Ez a kettősség elidegenítette a szovjet embereket a szovjet kormánytól.

Ahogy minden más országban, a Szovjetunióban is a jellegzetes erkölcsi, társadalmi és gazdasági körülmények formálták mindazokat, akik ott nőttek fel és ott éltek. Minthogy mindenki olyan környezetben élt, ahol az erkölcs sokszor megsérült, a jó és a rossz közötti különbségeket sokszor zavarossá tették – de mindig megindokolták – a szükségletek, melyek akkor jelentkeztek, amikor etetni és ruházni kellett a családot. Azért, hogy elkerülhessék a szovjet gazdaság kiszámíthatatlan hatásait, megszerezhessék azt, amire szükségük volt, és azt tehessék, amit szerettek volna, az oroszok olyan nem hivatalos eszközökhöz folyamodtak, mint a csereügyletek és az alkuköté-

sek. Ily módon a törvénytelenségről, az erkölcstelenségről és a korrupcióról alkotott fogalmaik eltérnek a nyugati felfogás koncepcióitól.

A szovjet gyerekek a fekete és a szürke piac, valamint az árnyékgazdaság üzelmein nőttek fel. Szüleik megvesztegették az iskola vezetőségét és tanárait, hogy színvonalas intézménybe kerülhessenek, majd jó jegyeket kaphassanak. Ez a gyakorlat normálisnak látszott és mindennapos volt. Gyerekként, később felnőttként is jól látták, hogy kormányuk képtelen ellátni őket az alapvető szükségleti cikkekkel, viszont gazdagon jutalmazzák a vezető kommunista párt magas rangú és hűséges tagjait.

Megtanulták, hogy nem lehet a szerencsére vagy az érdemekre hagyatkozni, mert az előbbi igen ritkán jön be, az utóbbit pedig rendszerint nem ismerik el. Vagy manipulálod a rendszert, vagy a családod fogja megsínyleni. Sok hírmagyarázó kifejtette már véleményét arról, milyen toleráns magatartást tanúsítottak a szovjet állampolgárok az illegális tevékenységekkel szemben. A *World Affairs* egyik 1989-es, a szovjet bűnözésről szóló cikkében arra következtetnek, hogy „(a Szovjetunióban) egy egész generáció mélyen hitt abban, hogy tisztességes munkából nem lehet megélni". Egy orosz újságíró elkeseredetten ír ugyanerről a témáról: „Gyakorlatilag mindannyian lopunk. ... Más országokban, vajon lelopják az autók

ablaktörlőit?... A becsületességet, a nemességet, a tisztességet senki sem értékeli; ezek a fogalmak egyszerűen eltűntek a társadalomból." *A Közélet és magánélet a Szovjetunióban: változó értékrend a posztsztálinista Oroszországban* című könyvében Vlagyimir Slapentok szintén hangsúlyozza, mennyire nem tisztelik a törvényeket a szovjet állampolgárok: „Így vagy úgy, a szovjet emberek többsége legalább egyszer évente ad vagy elfogad vesztegetési pénzt. ... Nem meglepő, ha valaki törvénytelen eszközökhöz kénytelen folyamodni, hogy megszerezze az élethez szükséges, alapvető cikkeket, cinikussá válik, és az a meggyőződése, az a rendszer, amelyik sokat ígér, de keveset nyújt – kivéve magának –, az képmutató."

Nyikoláj Smeljev orosz közgazdász így ír az 1980-as évek Szovjetuniójáról: „Országszerte elterjedt a fásultság, a közöny, a tolvajlás és a becsületes munka megvetése, valamint a dühödt irigység azokkal szemben, akik többet keresnek, még ha tisztességes eszközökkel is." Ez a szemléletmód szerinte „testi és szellemi leépüléssel járt, az emberek jelentős hányada esetében az alkoholizmus és a tétlenség eredményeként. Nem hisznek többé a hivatalosan hangoztatott feladatokban és célokban, a társadalmi és gazdasági élet ésszerűbb megszervezésében." Ez a megfigyelés ismét a munka semmibe vételét hangsúlyoz-

za. Ehhez még hozzájárult az, amit Hedrick Smith a következőképpen fogalmazott meg: „az irigység kultúrája – a bomlasztó gyűlölködés, mely a cárok idején vert gyökeret, mélyen beleívódott az orosz életbe, és amelyet később a leninista ideológia még jobban elmérgesített".

És ugyancsak fontos tényező volt az a meggyőződés, melyet a szovjet rendszer megerősített, hogy „az állami tulajdon megdézsmálása vagy öncélú használata nem erkölcstelen, hanem általánosan elfogadott norma". Ez a hit elhomályosította a jó és a rossz közti különbségeket, megindokolta a törvénytelen cselekedeteket, de ez nem csak a szovjet rendszer hibája volt. Több évszázadra visszanyúló gyökere a parasztok, valamint a cár és a nemesség tulajdona közötti különbség volt. Az előbbi elvételét lopásnak tekintette a nép, az utóbbit nem. Úgy gondolták, hogy a gazdagok értékeinek eltulajdonítása nem bűn. Ezt a meggyőződést egyszerűen átmentették a szovjet rendszerbe, ahol a korábbi arisztokrácia szerepét az állam vette át.

Lehangoló portrét fest „a korrupt népről" Simis. Azt írja, hogy a korrupciót az a meggyőződés táplálja, mely szerint „vesztegetéssel minden megszerezhető". A gazdagok (a kiváltságos kevesek) és a szegények (mindenki más) közötti szakadék „odáig juttatta az embereket, hogy bármilyen eszközt készek

voltak bevetni – legyen az legális és tisztességes, vagy illegális és tisztességtelen –, hogy pénzhez jussanak". A *Homo Sovieticus* – érvel – ösztönösen reagál a nélkülözésre, a szabadság hiányára, az őt irányító emberek korrupciós ügyeire, a rendszer erkölcstelenségére úgy, hogy az erkölcsi értékek szférájából kizár mindent, ami az állammal és az államgazdasággal kapcsolatos. Nem nehéz elképzelni, e kettős rendszer olyan mélyen befészkelte magát sokak tudatába, hogy azok, akik végül új élet reményében elhagyták a Szovjetuniót, úgy tekintenek a fogadó ország kormányára, mint olyasvalamire, ami csak arra alkalmas, hogy „elvegyenek tőle". Ez azt jelenti, számíthatunk arra, hogy egyes szovjet emigránsok fenntartások nélkül megkárosítják az államot és különféle terveket eszelnek ki a hivatali gépezet megtévesztésére.

„A korrupció a szovjet rendszer minden szintjét behálózta." Így tehát fontos megértenünk, hogy a legális gazdaságon kívüli ügyletek különféle formákat öltöttek, és a törvénytelenség különféle szintjein működtek. Például a szovjet Közép-Ázsia második gazdasága mintegy húszmillió embert foglalkoztatott, és olyan területeken nyújtott illegális szolgáltatásokat, mint az autószerelés, lakásfelújítás és kisebb építkezések. Ezek az egyszerű szolgáltatások azért voltak illegálisak, mert az állam gyakorolta az

ellenőrzést fölöttük, és az ilyen típusú magánvállalkozásokat tiltotta. De az állami szolgáltatások tartósan hozzáférhetetlenek voltak (vagy csak megvesztegetéssel lehetett igénybe venni azokat), ily módon megnőtt az igény az illegális munka iránt. A másik oldalon azok a munkások álltak, akik számla nélküli munkavégzéssel egészítették ki silány jövedelmüket. Hivatalosan őket és az őket alkalmazókat is bűnözőknek tekintették.

Smith felosztja a Szovjetunió „színes piacait". A feketepiacon illegális vagy lopott árucikkekkel kereskedtek, illegális szolgáltatásokat nyújtottak (mint a prostitúció); bizonyos árufajtákat törvénytelen eszközökkel értékesítettek (például a szabályozottnál magasabb áron)". A „fehér piac" volt a legális vagy az állami gazdaság. E kettő között helyezkedett el a „szürke piac", melynek szolgáltatásait gyakran igénybe vették a szovjet állampolgárok. Ezt a piacot az árnyékgazdaság és a második gazdaság hozta létre. Az árnyékgazdaságban azok a gyárigazgatók, mezőgazdasági termelőszövetkezeti elnökök és más magas beosztású vezetők tevékenykedtek, akik úgy gondolták, csak összejátszással érhetik el az előirányzott termelési kvótát. Az árnyékgazdaság a hivatalos csatornákon kívül működött. Például egy termelőszövetkezet elnöke felajánlotta termékei bizonyos hányadát egy vegyi gyár igazgatójának, aki a

kiszabott mennyiségen felül műtrágyát juttatott neki cserébe. Az árnyékgazdaság a tervgazdaság követelményeinek próbált eleget tenni. A második gazdaságot viszont magánemberek működtették személyes haszon érdekében. Itt ácsok, vízvezeték-szerelők, villanyszerelők és mások végeztek illegális tevékenységet. Azért volt illegális, mert a hatóságok nem engedélyezték a magánszektor működését.

A piacok közti különbségek azért fontosak, hogy megérthessük, ki milyen szinten folytatja törvénytelen üzelmeit. Különbséget kell tennünk a szürke és feketepiacot működtető személyek és kuncsaftjaik bűnözésben elfoglalt helye között. A feketepiac működtetői tudatosan követték el bűncselekményeiket. Jól tudták, hogy illegális árut, szolgáltatást kínálnak, vagy éppen legális árut, de törvénytelen eszközökkel. A feketepiac ügyfelei tudták, hogy bűnözőkkel működnek együtt, amikor lopott árut vásárolnak, kábítószert szereznek be, prostituált szolgáltatását veszik igénybe vagy tiltott szerencsejátékot játszanak, de úgy gondolták, ők nem tesznek semmi rosszat. A szakmunkások, tanárok, ügyvédek és egyéb szakemberek, akik szolgáltatásaikat a második gazdaságban kínálták fel, szintén nem tartották magukat bűnözőknek vagy legalább is alapos indokot találtak arra, hogy mit miért csinálnak. Ők

a törvényt saját hasznuk érdekében szegték meg. Az árnyékgazdaság szereplőinek pedig azért kellett összejátszaniuk, hogy teljesíteni tudják termelési terveiket. A szürke piac – a második és az árnyékgazdaság – ügyfelei nem tekintették magukat bűnözőknek, ahogy általában más sem tartotta őket azoknak.

A különbségek azt sugallják, hogy osztályozni lehet az emigránsok által elkövetett bűntetteket a fent említett kategóriák alapján. A csúcson azok a profi bűnözők helyezkedhetnek el, akik közé a „vor"-ok is tartoznak (mint Agron). Őket követik a feketepiacok működtetői, majd a második gazdaság, azután az árnyékgazdaság szereplői. Legalul pedig a különböző piacok ügyfelei.

A szovjet állampolgárok megtalálták a módját annak, hogy kijátsszák a rendszert anélkül, hogy elkapnák őket. A hivatali vesztegetéseket szívességekért, az áron felüli külön juttatásokat bizonyos árufajták megszerzésért, vagy a feketepiaci vásárlást a népesség elfogadta és szükségesnek tartotta a megélhetés érdekében. Ez a bűnözés élesen elhatárolódott a professzionális bűnözéstől, és a szovjet állampolgárok életmódjához tartozott. A fenti megfigyeléseket Rosner így összegzi: „A bevándorlás során a Szovjetunióból olyan emberek kerültek Amerikába, akik számára a bűnözés hétköznapi viselkedésforma

volt." Ez a tény azt jelenti, hogy a bevándorlók közti potenciális bűnözők száma igen magas, magasabb, mint első pillantásra tűnt.

Rosner különbséget tesz a „túlélők" és a „bűnpártolók" között. Az előbbiek voltak a „megélhetési" bűnözők, akik a rendszert a túlélés érdekében manipulálták. Nem tartották magukat bűnözőknek, és nem is gondoltak arra, hogy megszegik a törvényt. Az utóbbiak voltak az „igazi" bűnözők. Leggyakrabban őket vádolják az Egyesült Államokban az oroszok közreműködésével megszervezett és elkövetett bűntettekért, de döntően fontos az a tény is, hogy a bevándorlók mindkét típusa nagyon jól tudja, hogyan lehet kijátszani a bürokráciát, hogyan használhatják ki a kormányhivatalokat saját hasznuk érdekében. Nem minden orosz érkezett Amerikába azzal a céllal, hogy bűncselekményeket kövessen el, és nem mindegyikük vált bűnözővé letelepedése után. Legtöbbjük nem tette és nem is kellett azt tennie, de a bűnözési problémát nem lehet csak börtönviseltekre korlátozni. A potenciális bűnözőket nem lehet azonosítani ujjlenyomatuk vagy a bűnügyi nyilvántartás alapján. Míg a legtöbb bevándorló igazán törekedett arra, hogy elfelejtse mindazt, amit a Szovjetunióban tanult, mások úgy gondolták, akkor járnak jobban, ha képességeiket bűncselekmények elkövetésében kamatoztatják.

Új oroszok Amerikában

A letelepedett orosz bevándorlók úgy érzik, hogy az „új", posztszovjet orosz emigránsok már mások. Az újonnan érkezetteket mindenféle jelzővel illették a faragatlantól az „erkölcsi csődtömegig". Azt is mondták róluk, hogy csak a videofilmek, a luxusautók és a gyors meggazdagodás reménye csalogatta őket Amerikába. Közéjük tartozott egy fiatal vállalkozó, akit Andrej Kuznyecovnak hívtak. Miközben az 1980-as évek közepén egyetemista volt Leningrádban (ma Szentpétervár), feketepiaci ügyletekkel kezdett foglalkozni. A hivatalosnál kedvezőbb árfolyamon rubelt váltott dollárra a leningrádi turistaszállókban. 1986-ban valutaüzérkedésért letartóztatták és három évi börtönbüntetésre ítélték. Miután kijött a börtönből, 1989-ben sikerült meghívatnia magát az Egyesült Államokba. Kapcsolatai révén munkát kapott egy elegáns Beverly Hills-i galériában.

Robert Cullen szerint, aki utánajárt esetének mind Oroszországban, mind Kaliforniában, Kuznyecov elindult az úton, hogy „újra megtalálja önmagát". Andrej Kuznyecov nem olyan hivatásos bűnöző volt, mint Evsei Agron, de nem is olyan pitiáner, mint David Schuster. Sokkal inkább hasonlított Marat Balagulára: ambiciózus volt, tanult és

tehetséges. Akár Balagulának, neki is kitűnő lehetőségei voltak arra, hogy törvényes eszközökkel keresse a kenyerét Amerikában, így is történt, legalább is kezdetben.

Hamarosan havi 5000-15000 dollár jutalékot kapott a galériában. Jó kereskedő volt, ügyfelei a gazdagok közül kerültek ki, és maga is szerette az ízléses dolgokat. Életvitele – drága autók, ragyogó asszonyok, esztelen pazarlás semmiségekre – olyan sokba került, hogy minden bevételét felemésztette. Vásárlásaihoz és drága call-girlök házhoz hívásához használni kezdte ügyfelei hitelkártyáit. Végül nyakon csípték, kirúgták a galériából, de nem emeltek vádat ellene.

Kuznyecov újabb csalásokra adta a fejét. Kihasználta a csekkfüzetek ellenőrzési rendszerének gyengeségeit. Amikor az ügyfél vásárlása során bemutatja csekkfüzetét, a kereskedő felhívja a bankot, hogy megtudja, a betétek fedezik-e a költségeket. Minthogy a csekk több nap múlva érkezik meg a bankba, és a bank is késlekedik feldolgozásával, az alatt az idő alatt lehetőség nyílik arra, hogy ugyanazt az összeget még sok csekkre rávezessék és sok vásárlást lebonyolítsanak vele. Ezt tette Andrej Kuznyecov is.

Vásárlókat toborzott Oroszországból, meghívta őket Kaliforniába, általában egy hétre. Annyi idő

elég volt arra, hogy nyélbe üssék az üzleteket és megosztozzanak a hasznon. Cullen így írja le a folyamatot:

Andrej üzlete beindult és felfutott. Rém egyszerűen működött. Általában két vásárlója volt, akikkel együtt dolgozott Los Angelesben, ketten pedig azalatt felkészültek a bevetésre... Délelőtt, pontban 10 órakor a vásárlók, a sofőr és Andrej beültek a Mercedesbe és elindultak Los Angeles utcáin. Andrej végig a kocsiban maradt. Pontosan elmagyarázta segítőinek, hogy hova menjenek be és mit vegyenek. Módszeresen vásároltak városszerte nyitástól zárásig. A számlán hamis adatok szerepeltek, de aláírásuk pillanatában volt fedezetük. És Andrej soha nem engedte, hogy egy üzletben többet költsenek, mint a fedezet összege. Ha a üzletvezető felhívta a bankot, hogy megkérdezze, a betét fedezi-e a költségeket, azt mondták neki, hogy igen. Amikor azonban ki kellett volna egyenlíteni a tartozást, akkora minden pénzt kivett a bankból. És mire a rendőrök észbe kaptak, a vásárlók már visszautaztak Oroszországba.

Kuznyecov állítólag havi 50000 dollárt keresett csalásaival, és a pénzt gyorsan felélte. Bárokba járt, szórakozott, filmcsillagokkal randevúzott. „Ugyanolyan gyorsan elköltötte a pénzt, mint amilyen gyorsan megkereste. A leningrádi fiú igazi világfi módjára élt Hollywoodban." De az egész halálos véget ért 1992 januárjában. William Pollard, a Los Angelesi Rendőrkapitányság felügyelője a következőképpen vázolta az esetet:

1992-ben állampolgári bejelentés érkezett a megyei rendőrfőnökségre egy autóról, melyet feltűnően hosszú ideig, járó motorral hagytak egy magánterület kocsifelhajtóján. Amikor a megbízottak bekopogtak a szóban forgó ház ajtaján, Szergej Ivanov orosz bevándorló fogadta őket, akinek véres volt a ruhája. Miután megkeresték a vér forrását, még két további oroszt találtak: Andrej Kuznyecovot és Vlagyimir Litvinyenkót. Kivégzés jellegűen gyilkolták meg őket. Találtak egy másik gyanúsítottat is, Alekszander Nyikolájevet, aki halottnak tettette magát. A gyanúsítottak éppen az áldozatok ujjait vagdosták le, hogy azonosíthatatlanná tegyék őket. Ki is belezték őket, hogy kivegyék belőlük a lövedékeket, melyeket bizonyítékként használhattak volna ellenük.

A gyanúsítottak beismerték a gyilkosságokat, de kijelentették, hogy ők maguk az áldozatok. Elmondták, hogy a meggyilkolt személyek illegálisan juttattak be oroszokat az országba, és csekk- és hitelkártyacsalásokra kényszerítették őket. Nyikolájev és Ivanov állítása szerint a két áldozat vissza akarta tartani útlevelüket mindaddig, ameddig a csalássorozat nem fedezte illegális bevándorol-

tatásuk költségeit. A letartóztatottak nem bírták tovább az ingyen végzett munkát, ezért meggyilkolták őket.)

Andrej Kuznyecov testesíti meg azokat a fiatal bűnözőket, akik egyszerre tevékenykednek szülőhazájukban és az Egyesült Államokban. Tehetséges és tanult emberek, akiknek minden esélyük megvan arra, hogy törvényes úton érjenek el sikereket, és azt viszonylag gyorsan tegyék. De olyan élettapasztalataik vannak, és ami a legfontosabb: olyan szemléletet vallanak, mely szerint egyszerűbb kikerülni a nehézségeket és a pénzügyi sikerekhez vezető lassú megoldásokat. Mindent egyszerre és azon nyomban akarnak.

Olyan természetű társadalomba születtek bele, amely napjaink orosz bevándorlóit jelentős mértékben megkülönbözteti más országok és más időszakok emigránsaitól, akár a törvényes, akár a nem egyenes útját választják a társadalmi felemelkedésnek. Nem úgy, mint azok a képzetlen munkások és parasztok, akik a korábbi ír és olasz bevándorlók zömét lépezték, vagy nem úgy, mint a maiak, főként a kínaiak és a nigériaiak. Az oroszok nagyvárosokból érkeznek, tanultak és jól értenek az iparhoz, a technikához. Az orosz bűnözőknek van még egy előnyük: etnikailag kevésbé azonosíthatóak ellentétben az ázsiaiakkal, a nigériaiakkal, a jamaicaiakkal. Ők

hasznot remélhetnek akkor is, ha bármilyen etnikai vagy faji ok korlátozná a bűnözés lehetőségeit.

Az oroszok előtt nem zárták le a felemelkedés törvényes útjait, mint ahogy egyes bevándorló csoportokkal ez megtörtént. Nyelvi nehézségeik ellenére piacképes tudással rendelkeznek, és valójában a legtöbb orosz a legális gazdaságban helyezkedik el. Ellentétben más bevándorló csoportokkal, melyek részben azért fordultak a bűnözés felé, mert nem adtak nekik esélyt az előrelépésre, úgy tűnik, egyes oroszok hivatásuknak tekintik a bűnözést. Mások pedig, akik törvényes munkájuk mellett térnek a bűnözés útjára, azt a típust képviselik, akik a kettős játékot otthon is természetesnek tekintették.

5. FEJEZET

AZ OROSZ BŰNÖZÉS HAGYOMÁNYAI

Az orosz bűnözés hagyományai a mai orosz szervezett bűnözés alapját képezik és bizonyos szempontból kihatnak az oroszok Egyesült Államokban elkövetett bűncselekményeire is. Alapvető komponensei az úgynevezett szovjet maffia és a vori v zakonye, azaz a szervezett bűnözés irányítói, főnökei. Ha belepillantunk e hagyományok történetébe és jellegzetességeibe, különösen azokba, melyek megkülönböztetik Oroszországot más országoktól, talán jobban megérthetjük az Oroszországban jelenleg folyó bűnözést, és az Egyesült Államokban élő orosz bűnözők tevékenységét. Feltételezhető, hogy néhány emigráns bűnöző korábban a hatalmas szovjet bürokratikus gépezethez tartozott, mely magában foglalta a szovjet maffiát is, így vitathatatlanul voltak

közöttük „zsivány komák" is. Ennélfogva fontos megértenünk a korábbi és a jelenlegi bűnözés hagyományait és azok összefonódását.

A Szovjetunió államgépezete és kommunista pártja emberek millióit foglalkoztatta, és ahogy már említettük, közöttük működött a szovjet maffia is. Nem volt olyan államhivatalnok, *apparátcsik* (pártfunkcionárius), KGB-tiszt, akit ne érintett volna a helyi bűnözés és a korrupció, melyet a szovjet maffia irányított. A szovjet maffián belül foglaltak helyet az *avtorityeti* (a „felhatalmazott" tolvajok); akik a fent említett államhivatalnokok mellett tevékenykedtek, és seregnyi gyárigazgató, tervgazdasági ellenőr, üzletvezető és termelőszövetkezeti elnök tartozott közéjük. Ezt a szerteágazó társaságot gyakran gengszter-hivatalnokokként emlegették; Stephen Handelman pedig *bajtárs-bűnözőknek* nevezi őket. A szovjet maffiához tartozó személyek közül sokan váltak a posztszovjet szervezett bűnözés főszereplőivé.

A *vori v zakonye* és más profi bűnözők, akik többé-kevésbé kapcsolatban álltak a vorokkal, új bűnözési hagyományokat teremtettek a szovjet korszakból származó alapokon. Az olyan szovjet bűnözők, mint Evsei Agron, akit korábban már bemutattunk, és újabban Vjacseszlav Ivankov, akinek a portréját később megrajzoljuk ebben a fejezetben, jó pél-

dák arra, mint „górék" milyen befolyást érhetnek el a bűnözés terén az Egyesült Államokban.

A szovjet maffia ügyletei hatalmas intézményesített gépezetté nőttek, és mindenütt jelenlévő mintaként elfogadtatták az oroszokkal, hogy a bűnözés életforma. A *vori v zakonye* egyébként megelőzték a Szovjetunió létrejöttét. Oroszország utóbbi száz évének története azt mutatja, hogy az alvilág mindig is szimbiotikus viszonyban állt azokkal a körökkel, melyek nem tartoztak hozzájuk: a szovjet maffia végezte a fehérgalléros bűnözést, a *vorovszkoj mir* (a tolvajok világa) pedig az „alantasabb bűncselekményeket" követte el, és kettőjük közé ékelődött a feketepiac és az árnyékgazdaság.

A szovjet maffia

Fontos különbséget tennünk a nyugaton értelmezett *maffia* szakszó és a Szovjetunióban (valamint a mai Oroszországban) használatos kifejezés között. A szovjetek a *maffia* szóval megkülönböztetés nélkül utaltak a: a szervezett bűnözést irányító csoportokra, b: a különböző régiók politikáját és gazdaságát ellenőrző klánokra, c: a korrupt kormánytisztviselőkre és d: a kommunista pártra. A szervezett bűnöző csoportok kivételével mindent elleptek az *avtorityétek*. A szovjet állampolgárok a titokzatos maffiát

okolták az üresen tátongó polcokért, az állami üzletekben ácsorgó hosszú sorokért, a kórházak ágyhiányáért. *Maffiózóknak* nevezték a diplomatákat, akik külföldi munkájuk során szedték meg magukat, a prostituáltakat, még a henteseket és sakkozókat is. A régi Szovjetunióban a *maffia* nemcsak a különféle csalásokat felölelő bűnös konspirációkra vonatkozott, hanem a foglalkozáshoz kapcsolódó korrupcióra is. Ily módon volt halászati maffia, zöldség- és gyümölcsmaffia, szállodamaffia, fuvarozási maffia és így tovább. Ennek eredményeként írja Szergej Avgyenko: „ilyen értelemben a *maffia* nem feltétlenül jelentett csak bűnös ügyleteket, bűnöző személyeket vagy csoportokat, és élesen különbözött a nyugati értelemben vett *maffiától.*"

A Szovjetunióban filmekből és könyvekből ismerték a *maffiát.* Társították a szervezett bűnözéssel és mindenféle szervezett törvénysértéssel. *Maffiózóknak* nevezték azokat a személyeket, akik az ellenőrzést gyakorolták a különféle áruk és szolgáltatások értékesítésében, ahol az áru és a szolgáltatás a fogyasztók kárára vált, és ahol az ellenőrzést gyakorlók személyes vagy politikai hasznot húztak az illegális tevékenységből. Minthogy rendkívül sokféle ilyen tevékenység létezett, sokféle területen seregnyi maffia virágzott. Ezek szigorúan önérdekek vezérelte maffiák voltak: olyan egyének csoportjai, melyeket a

gazdasági felemelkedés vágya hajtott, és az előrelépést a szovjet rendszer manipulálásával érték el. Nem olyanok voltak, mint a szicíliai maffiák, melyeket ugyan szintén a pénz és a hatalom utáni vágy működtetett, de azok tagságát szabályok és hagyományok irányították. Mivel a szicíliai maffiózók kvázi kormányzati funkciókat is elláttak – mint a védelem, szerződések érvényesíttetése, közvetítés vitás ügyekben –, sokan úgy látták, hogy pozitív hatást is gyakorolnak a közösségre. Mindazonáltal a szovjet maffiának semmi köze nem volt a tisztelethez és a megbecsüléshez, és soha nem törődött a többiekkel. Naylor a következőt fűzi mindehhez: „Elképesztő, hogy mennyi zavart okozhat egyetlen szó vagy kifejezés, ha kiragadjuk eredeti környezetéből és más összefüggésbe helyezzük."

Egy kis történelem

Az 1900-as évek elején jó néhány profi bűnöző űzte úgy a mesterségét, hogy összejátszott azokkal a forradalmárokkal, akik az induló bolsevik mozgalmat képviselték. Időnként nehéz volt különbséget tenni közöttük. A bolsevikok arra bátorították a tömegeket, hogy erőszakos eszközökkel zúzzák szét a cári rezsimet – és mint már annyiszor a történelem forradalmi megmozdulásai során –, bűncselekményeket követtek el, terrorista akciókat hajtottak végre, hogy kivégzésekkel, gyilkosságokkal, rablással, fosztogatással döntsék meg a hatalmat. A forradalmi megmozdulások finanszírozására a bolsevikok fegyveres rablásokat szerveztek, melyeket szépítően *kisajátításoknak* neveztek. Miután 1917-ben félreállították a cárt, szélesre tárták a börtönök kapuit, és szabadon bocsátották mind a politikai foglyokat, mind a köztörvényes bűnözőket.

Talán még a forradalmárok és a bűnözők közötti együttműködésnél is fontosabb tényező volt, hogy „a bürokratizálás és a burjánzó ezek hivatali vesztegetés történelmi örökségét – a megdöntött rendszer legfeltűnőbb jellegzetességei voltak – a bolsevikok hatalmuk megszilárdulásával (1917 és 1920 között) maguk is alkalmazni kezdték." Ehhez az örökséghez a szovjet rendszer hozzátette saját megkülönböztető jegyeit is, még hatalmasabbá duzzasztotta a bürokráciát, és még inkább kiterjesztette a korrupciót. „A hivatali vesztegetés gyökerei visszanyúlnak Oroszország történelmébe."

A Szovjetunió Kommunista Pártja

A szovjet maffiát jórészt a Szovjetunió nagy hatalmat összpontosító kommunista pártja termelte ki. A párt hatalmát jól szemlélteti Lord Acton velős

mondása, mely szerint a hatalom hajlamos a korrupcióra, az abszolút hatalom pedig az abszolút korrupcióra. Az egész szovjet társadalmat erős kézzel irányító párt oly mértékben korrumpálódott, hogy az ország legsúlyosabb szervezett bűntettei fehérgalléros, foglalkozás körében elkövetett bűncselekmények voltak, melyeket a pártfunkcionáriusok és a kormánytisztviselők hajtottak végre a pártban betöltött rangjuk előnyeit kihasználva. A hivatalnokok visszaéltek pozíciójukkal a személyes és politikai előnyök megszerzése érdekében.

A visszaélések eredményeképpen a Szovjetunió szervezett bűnözését olyan hivatalnokok képviselték, akik kulcspozíciókat töltöttek be az állam-gépezetben. Ezek a magas (és néha nem is olyan magas) pozíciók lehetővé tették a hivatalnokoknak, hogy sikeresen eltitkolják törvénytelenül szerzett jövedelmüket (pénzzel vagy személyi anyaguk megszépítésével), megvesztegessenek másokat, akik egyébként bemártották volna őket. Pontosan ezeket a funkcionáriusokat lehetett „fehérgalléros gengsztereknek nevezni". Azok a bűntettek, melyeket a két kriminológus, Barnes és Teeters szerint legfőképpen a kapzsiság motivált – hagyományos, szervezett bűntettek, fehérgalléros bűnözés, korrupció –, a kommunista párt napi tevékenységéhez tartoztak.

A hivatali bűncselekmények fontos alapját képezte az államigazgatás kettős rendszere, melyben a párt funkcionáriusai ellenőrizték a gyárigazgatókat, a mezőgazdasági termelő-szövetkezetek elnökeit, a tanárokat, a tudósokat, az írókat és másokat. Ez a kettős rendszer volt az *apparátus* kiinduló pontja. A nómenklatúrának jogában állt saját jelöltjét kinevezni minden fontos társadalmi tisztség betöltésére, de lehetővé tette azt is, hogy a kommunista párt törvényen felülivé váljon. Például: párttagokat nem lehetett bűntettel vádolni, csak az illetékes pártbizottság engedélyével. Azokat, akiket kizártak a kommunista pártból vád alá lehetett helyezni, de senki sem lehetett egyidejűleg párttag és gyanúsított a párt jóváhagyása nélkül.

Simis és Vaksberg leírja, hogyan fejlődött a „kijáró részesedés" vagy „köteles tartozás" rendszere, főleg az ország távoli vidékein. Ez a rendszer „a korrupció jellegzetes és általánosan elfogadott formája lett a vezető rétegek alsóbb köreiben". A kijáró részesedés rendszerének két jellemző vonása volt: a területi pártbizottság vezetői rendszeresen kaptak ajándékokat alárendeltjeiktől, de egyedi esetekben is elfogadtak vesztegetési összegeket. „Mivel a terület minden intézménye és vállalata a pártvezetésnek volt alárendelve, a javak és a szolgálatok tartományát csak magának a területnek a lehetőségei korlátozták."

Ez a rendszer termelte ki az *avtorityét-* vagy bajtárs-bűnözőket. A hivatalnokok, a szovhozok, kolhozok, élelmiszer-áruházak és éttermek vezetői csak az állam és a kuncsaftok meglopásával, kijátszásával és a számlák meghamisításával tudták elviselni e rendszer terhét. „Az uralkodó elit folyamatos megvesztegetése hozta létre a hamisítatlan szervezett bűnözést."

A Szovjetunió sajátságos társadalmi, politikai és gazdasági viszonyai a szervezett bűnözés jellegzetes formáját fejlesztették ki, melyet Simis a következőképpen ír le:

A körzet bűnözői közé éttermek vezetői, állami vállalatok igazgatói, állami gazdaságok és termelő-szövetkezetek elnökei tartoztak. Mindnyájan az irányító monopólium – a kommunista párt tagjai voltak...

E rendszert nem gengszterek, maffiacsaládok alkották, hanem a kommunista pártapparátus alacsonyabb rangú tagjai, és ez az, ami annyira jellegzetessé tette a Szovjetunióban folyó szervezett bűnözést.

A rendszer egy másik sajátos jegye, hogy ott volt a körzeti uralkodó elit, mely a párt nevében zsarolta, kényszerítette ki a neki járó „sarcot", és velük szemben ott álltak a bűnözők, akiknek borsos árat kellett fizetniük az apparátusnak.

A korrupció és a szovjet maffia hatalma Leonyid Brezsnyev uralmának tizennyolc éve alatt (1964-1982) élte virágkorát. A hatalmon lévő „tudatlan cinikusok" és „közönséges haszonlesők" kitaszították a megmaradt pragmatistákat és funkcionáriusokat, akik legalább kísérletet tettek az igazgatási feladatok ellátására. „Helyüket kizárólag olyanok foglalták el, akik az új klánhoz tartoztak, nevezetesen azokhoz, akik a mindenre kiterjedő fosztogatás mámorában dőzsöltek." A legjobb példa erre a Szovjetunió egyik volt tagköztársasága: Üzbegisztán.

Az üzbég maffia

A szovjet közép-ázsiai Üzbegisztán volt a Szovjetunió gyapottermesztésének központja. A viszonylag egyszerű könyvelési módszerek révén a szovjet maffia üzbég változata rubelmilliárdokat kasszírozhatott be az elsikkasztott haszonból. Mint minden termékre a Szovjetunióban, a gyapotra vonatkozóan is meghatározták a termelési kvótát. A termelőket az előírt mennyiség előállítása alapján fizették, a túlteljesítésért pedig prémiumot kaptak. A Brezsnyev-korszakban az üzbég maffia rendszeresen meghamisította a gyapottermelésről szóló jelentéseket. A több millió tonna nem létező gyapot utáni nyereséget a köztársaság gyapotbárói és a velük összejátszók tették

zsebre. Ezeket a pénzalapokat feketepiaci ügyletekbe és hivatali pozíciók adás-vételébe fektették be, és ez elősegítette a köztársaságban eluralkodó korrupciót. A szervezett korrupcióból származó haszon hihetetlen összegekre rúgott. És ez csak akkor kezdett világossá válni, amikor vesztegetési pénz átvétele közben elcsíptek egy viszonylag alacsony rangban szolgáló nyomozót. Amikor a KGB emberei házkutatást tartottak nála, a következőkre bukkantak: gyémántok, rubin, több ezer svájci karóra, rubelmilliók készpénzben, majdnem két kilométer hosszú aranybrokát és megszámlálhatatlan mennyiségű, akkor roppant értékesnek számító farmernadrág. És ez csak egy kis hal volt!

Nem csak Üzbegisztánban tették zsebre a gyapotból húzott hasznot. A vesztegetés útja Moszkvába vezetett. A szovjet vezető veje – belügyminiszter-helyettes –, Jurij Csurbanov is profitált belőle, de maga Brezsnyev is. Csurbanovot végül börtönbüntetésre ítélték; Brezsnyev meghalt.

Úgy becsülik, hogy az üzbég gyapot-ügybe körülbelül 30000 ember keveredett. Egyikük volt Ahmadzsan Adilov – Vaksberg „keresztapának" nevezte és az üzbég klán legromlottabb és leghatalmasabb alakjának tartotta –, aki kitűnő példája az *avtorityétek* hatalmának. Ő igazgatta a Papszkij Gyapotkombinátot, és ő volt az egyik leghatalmasabb gyapotbáró. Tagja volt a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának, valamint az Üzbég Kommunista Párt Központi Bizottságának. A Szocialista Munka Hőse kitüntetést viselte. Bár hivatalosan nem volt igazgatási vagy politikai hatalma, a valóságban külön kis államot hozott létre, ahol ő uralkodott.

Az engedélye nélkül senki sem léphetett a területére; határait állami milicisták védték, akik névlegesen az üzbég belügyminiszter hatáskörébe tartoztak (akinek Csurbanov volt a helyettese).

... de akit valójában szolgáltak – és aki fizette őket – az Adilov volt. Saját nyomozóhatóságot, rendőrséget és titkos börtönt hozott létre, mely arra szolgált, hogy ott kínoztassa meg azokat, akik szót mertek emelni a függetlenségért.

Rubelmilliókkal vesztegette meg az üzbég felső vezetőket és azok moszkvai főnökeit. Adilovot 1984-ben helyezték előzetes letartóztatásba, amikor a moszkvai hatóságok – a Szovjetunió vezetőjévé vált korábbi KGB-főnök, Jurij Andropov rendelkezésére – végül nyomozni kezdtek az üzbég maffia ügyében.

Amikor az 1980-as évek közepén az üzbég gyapotbotrány és a politikai korrupció nyilvánosságra került, az a maga nemében a Szovjetunió történetének legnagyobb bűnesetévé vált. Minthogy

az ügy óriási publicitást kapott, utóhatásai igen messze eljutottak. Váratlanul lemeztelenítették a Szovjetunió Kommunista Pártjának magjában fészkelő korrupciót.

A Szovjetunió semmivé foszlott, de a szovjet maffia nem. Amint majd megmutatjuk a következő fejezetben, sok régi kommunista *apparátcsik,* KGB-tiszt, kormánytisztviselő és *avtorityét* köpönyeget fordított. Váratlanul demokratákként, liberálisokként, nacionalistákként és patriótákként jelentek meg a színen. A mai Oroszországban a régi maffia áll a szervezett bűnözés középpontjában, a legmagasabb szinteken.

Vori v zakonye

Az orosz bűnözés hagyományainak második fő tényezőjét képezik a *vori v zakonye,* hozzávetőlegesen: a „tolvaj-sógorok." (A *zsity v zakonye* tájnyelvi kifejezés régen azt jelentette: „házasságban – azaz törvényesen elismert kapcsolatban – élni". Azok számára, aki sohasem éltek a régi Szovjetunióban, a *vor* (tolvaj) szó is félrevezető lehet, ugyanis ezt az elnevezést nem jelentéktelen tolvajokra ragasztották, hanem képzett szakemberekre, gyakorlott mesterekre, akik bűnözésből éltek, megvolt saját kulturális egységük, amelyben a tagságot szigorú szabályok szerint

választották ki, akiknek saját tetoválási motívumaik, szókészletük, becenevük, dalaik, szólásaik voltak. A *vor* valami egyedit jelentett a Szovjetunióban, különösen orosz földön és Grúziában. A Szovjetunió lakosságának kevesebb mint két százalékát kitevő Grúziában a népesség több mint harminc százaléka volt *vor v zakonye.*

A *vor* a legegyszerűbb meghatározás szerint „professzionális bűnöző, aki sorozatban követi el bűntetteit, és akinek semmilyen törvényes tevékenysége nincs" – ez a definíció számos amerikai bűnözőre is ráillik. A *vor* olyan bűnelkövető, akit más *vorok* ajánlására választanak be maguk közé. Az orosz és a grúz szakértők azt mondták nekünk, hogy a *vor* titulust Grúziában olykor meg is lehet vásárolni, és azt az orosz *vorok* nem tisztelik, illetve nem tekintik a magukéval egyenértékűnek. Ahhoz, hogy kiválasztott lehessen egy bűnöző, megfelelő vezetői rátermettséggel, személyes erővel, intellektussal és karizmával kell rendelkeznie. Az egyik válaszadó azt mondta, a *vorok* nem tanulnak oktatási intézményekben, de talpraesettek és olvasással képzik magukat a börtönben. Miután a *vor* átesik koronázásán – így nevezik beavatását –, köteles a szigorú szabályoknak megfelelően élni. Ha megszegi a szabályokat, haverjai a *vorok* bírósága elé idézik és akár halálra is ítélhetik.

Eredetük, történetük

A „tolvaj-sógorokat” tanulmányozó orosz és más hatóságok véleménye megoszlik abban, hogy mikor kezdődött a történetük. Már a XVII. század folyamán (vagy még korábban is) számtalan tolvaj és bandita gyakorolta bűnös tevékenységét Oroszországban, de többségük közönséges tolvaj volt; nem vagy alig szerveződtek, és nem működtek együtt. Ezeknek a tolvajoknak nem voltak kifinomult bűnözési módszereik, hagyományaik, szervezetük, amivel a későbbi profi bűnözőket társították, és ami alapján a csúcson elhelyezkedő bűnözők *voroknak* nevezhették volna őket. Már akkor is létezett a politika és a bűnözés szimbiózisa: „Egy olyan társadalomban, ahol a föld és az azt megművelő emberek is mind a cár tulajdonai voltak, a politikai ellenállás és a bűnözés között szinte lehetetlen volt különbséget tenni.” Az irányvonal, amelyben professzionális bűnözők váltak forradalmárokká és fordítva, végigkísérte az orosz történelmet.

A XVIII. és a XIX. században jobban szervezett és sokkal inkább megkülönböztethető bűnbandák jelentek meg szerte az országban, és nagy tömegekben vonultak végig Oroszországon. De a bolsevikok 1917-es forradalmáig és azt követően, az 1920-as évek kezdetéig nem beszélhetünk profi alvilágról – tolvajok világáról (vorovszkoj mir) –, sem *vorokról.* Ez az új, professzionális bűnöző osztály ismeretlen volt a cári Oroszországban, és sehol nem találkoztak még ilyesmivel a világon. Tolvajok több milliós seregei, saját törvényekkel, hagyományokkal és nyelvvel felvértezett bűnbandák lepték el az országot. Ezek a profi bűnözők lettek a felelősek a Szovjetunióban elkövetett bűncselekmények túlnyomó többségéért. Az ő felső köreikbe tartoztak a „tolvaj sógorok”.

Afanaszjev és Gurov szerint a vorok jól szervezett bűnbandái igazából az 1930-as években kezdtek alakot ölteni. Abban az évtizedben, amikor a hírhedt szovjet diktátor, Sztálin volt hatalmon, hatalmas börtöntáborokat létesítettek szerte a Szovjetunióban, és elsődlegesen azok szolgáltak táptalajul a vorok elszaporodásához. A fejlődő bűnbandákat a következők jellemezték: „teljes behódolás a bűnözés törvényeinek, törekvés a bűnözés mintaképének elérésére, a munka és a politikai aktivitás elutasítása”.

Mihail Gyomin, aki valaha egy ilyen bűnbanda tagja volt, egyik beszámolójában azt ecseteli, hogyan léphetett magasabb státuszba valaki a tolvajok világában, ha végül maga is „igazi” *vorrá* akart válni. A „törvényre emelés” folyamata kissé különbözött a kommunista pártba való belépéstől:

A szabályok szerint közgyűlést hívtak össze. A fiatal próbaidős tolvaj rövid életrajzzal bemutatkozott a társaságnak, felsorolta összes „hőstettét" és végrehajtásuk megítélését a közösségre bízta. Ha a tolvajok ítélete egyhangú és pozitív volt, akkor meghatalmazottjuk – ők úgy mondták: a központi bizottság egyik tagja – felállt és egy szertartásos kifejezéssel megszakította a gyűlést: „Jól nézzétek meg őt, tolvajok! Döntés született, fellebbezésnek helye nincs. Most már mindannyian felelősek vagyunk érte!"

A tetoválás szubkultúrájuk egy másik fontos kiegészítője volt. A tetoválásnak kommunikatív értéke is volt, amellett a tagok közötti kötelékeket hangsúlyozta. Oroszországban a tetoválás mind testi, mind lelki fölénybe juttatta a bebörtönzötteket; azokat, akik nem tetováltatták magukat, lenézték. A fehérgalléros és a politikai elítéltek általában nem viselték ezeket a megkülönböztető jeleket. A tolvajok között azonban titkos jelentésük volt, amit „csak a beavatottak értettek meg". A *vorok* rendszerint nyolcágú csillagot tetováltattak a mellükre, a kulcscsont alá Azt jelentette, hogy viselője profi bűnöző. Ugyanez a jel volt látható térdkalácsukon is, ami azt fejezte ki. hogy senki és semmi előtt nem hajlandóak megalázkodni. Mindez jól tükrözi zűrzavaros világnézetüket.

A *vorok* fontos jellemzője kormányellenes hitvallásuk. Serio és Razinkin szerint e hagyomány röviddel a bolsevikok forradalma után keletkezett, amikor a szovjet állam ellenségei politikai ellenzéket akartak kiállítani, és profi bűnözőket is toboroztak maguk közé. Törvényeik megtiltották a munkavégzést, a társadalmi életben való részvételt, a fegyveres harcot a kormány oldalán, az együttműködést a hatóságokkal, akár tanúként, akár áldozatként.

Ezeket a szabályokat csak 1917 után tették közre, bár Szolzsenyicin gulágról írt könyvében utal rájuk:

Kommunájuk, vagy még pontosabban: világuk teljesen elkülönült a mienktől. Szigorú törvényeiket, melyek az évszázadok folyamán megszilárdították közösségüket a legkisebb mértékben sem rendelték alá a „balekok" törvényeinek vagy a pártkongresszusoknak. Vezéreiket nem kellett megválasztaniuk, mert a rangidősség törvénye alapján tudták, kik a főnökök azok között, akikkel egy táborban vagy cellában vannak. A bandavezérek elég értelmes emberek voltak, jól értették a tolvajok nyelvét, de a gyilkosokét és a rablókét úgyszintén. A tolvajok saját bíróságot állítottak fel, mely a tolvajok törvénykönyve alapján hozott ítéleteket. A bíróság könyörtelen ítéleteit kíméletlenül végrehajtották még akkor is, ha az elmarasztalt személy egy másik táborban tartózkodott. (A kiszabható

büntetések eléggé szokatlanok voltak: például az emeletes ágy felső priccséről egymás után ráugrottak a földön heverő áldozat mellkasára, hogy összezúzzák a bordáit.)

És kit neveztek balekoknak? Mindazokat, akiket egyetemesen elfogadott normák szerint „normális" embereknek nevezhetünk. A leggyűlöletesebb volt számukra a normális világ, melyet erkölcsök, szokások és kölcsönösségen alapuló kapcsolatok szabályoznak, és amelyet nevetségesnek tartottak anarchisztikus, antiszociális klánjaikhoz viszonyítva.

Idegesítették őket mindazok, akik betartották a törvényeket; a becsületes, keményen dolgozó embereket áldozatoknak tekintették, akiket ki kellett használniuk.

A *vorok* elhatárolták magukat más közönséges bűnözőktől, és azt hangoztatták, hogy megvetik őket. Amikor megkérdezték egyiküket, milyen a viszony a *vorok* és más fegyveres banditák között, azt válaszolta:

Semmilyen. Vagy inkább azt mondhatom, hogy megvetjük őket. A börtönben velük pucoltatjuk a bakancsunkat. Csak a fiatalkorúak vagy az idióták végeznek ilyen munkát (fegyveres rablást). Egy rendes tolvaj az eszével és ügyességével szerez pénzt.

Ez a rövid bemutatás azt demonstrálja, hogy már a szovjet maffia előtt is létezett az orosz szervezett bűnözés, és a csúcson a *vorok* foglaltak helyet. A *vori v zakonye* kifejezésben a *v zakonye* rész döntő fontosságú jelző, hiszen – ahogy már említettük – azt jelenti: „törvényes, törvények szerint cselekvő." A *vorok* törvényen kívüliek voltak a társadalom törvényeinek értelmében, de nem saját törvényeik értelmében.

Törvényeik

Minthogy a tolvajok világa elszigetelődik a társadalomtól és elutasítja kötelezettségeit, saját törvényrendszert dolgozott ki az elszigetelődés és az elutasítás határainak megállapítására. Mint a korábbiakban jeleztük, a tolvajok törvénytára tiltásokkal gondoskodott arról, hogy tagjaik semmilyen formában ne működhessenek együtt az állammal:

- ❑ A *vortól* elvárható, hogy fordítson hátat vér szerinti családjának, soha ne alapítson családot maga sem. Egyetlen „családja" lehet: a bűnözők közössége.
- ❑ A *vornak* nem szabad dolgoznia, csak a bűnözés engedélyezett számára.
- ❑ A *vor* köteles erkölcsileg és anyagilag támogatni társait.

❑ A *vor* köteles új tagokat toborozni és megtanítani nekik a mesterséget.

❑ A *vornak* csak mértékkel szabad innia és szerencsejátékokat játszania. A részegeskedés és adósságok felhalmozása tilos.

❑ A *vor* semmilyen formában nem állhat kapcsolatban a hatóságokkal, nem vehet részt társadalmi tevékenységekben és nem csatlakozhat társadalmi szervezetekhez.

❑ A *vor* nem foghat fegyvert a hatóságok oldalán, és nem léphet be a hadseregbe.

❑ A *vornak* el kell tűrnie és ki kell töltenie azokat a büntetéseket, melyeket a tolvajok nagygyűlése kiszab rá.

❑ A *vornak* minden esetben meg kell tartania más tolvajoknak tett ígéretét.

Fontos dolgokat tudhatunk meg Jurij Brohin interjújából, melyet egy nagyhírű, profi zsebtolvajjal készített, akit csak úgy hívott: „Zsora, a mérnök".

... Olyan értelemben van szervezetünk, hogy segítjük egymást és be kell tartanunk bizonyos szabályokat...

Ha azt látjuk, hogy le akarnak tartóztatni egy kollégát, ott helyben megpróbáljuk megakadályozni. Pénzzel vagy bármilyen más eszközzel. Ha valaki mégis börtönbe kerül, megkíséreljük kiszabadítani, ha tudjuk. Ha konfliktus támad embereink között, egyikük kezdeményezheti a gyűlés összehívását, ahol együttesen döntünk arról, kinek van igaza és kit kell megbüntetni. Döntésünk kötelező érvényű, de nincsenek „vezéreink".

Zsora, a mérnök elmondta, hogy az 1970-es évek elején a feketepiaci működésre és az üzleti spekulációkra vonatkozó szabályokat eltörölték. A tolvajoknak felül kellett vizsgálniuk törvényeiket, mert mások milliókat kerestek az árnyékgazdaságban. „Mi, a legjobban szervezett és a leginkább tisztelt osztály kimaradt mindenből. Lelkiismeretesen betartottuk a szabályokat, ahelyett, hogy megcsíptük volna a jó üzleti lehetőségeket és ellenőrzésünk alá vontuk volna őket." Két évtizeddel később pontosan ez történt.

Tizenöt évvel később pedig a *Lityeraturnaja Gazeta* közölt egy interjút, melyet „a tolvajok igazi urával" készítettek. Az interjúalany arról beszélt, milyen fontos a tolvajok törvényeinek betartása és mi történik, ha megszegik a szabályokat:

V: *Az illető kap a fülére egyet, annyi szent.*

K: *Ezt hogy érti?*

V: *Úgy, ahogy mondom. Összehívják a testvérek gyűlését, fognak egy pakli kártyát és fültövön vágják vele. Ez azt jelenti fel is út, le is út. A fickó nem tolvaj többé.*

Kruzsilin, a kérdező azt állítja, hogy a tolvajok törvényei eléggé illuzórikusak, mert lépten-nyomon megszegik őket, részben dogmatikus jellegük miatt.

Működésük

A *vor* fontos felelőssége egyfajta biztosítási és javadalmazási rendszer – *obscsak* – működtetése. A bűncselekményekből származó törvénytelen vagyont, a tolvajok törvényeinek megszegéséért kirótt bírságot összegyűjtik, majd elosztják egymás között, hogy különféle befektetésekkel megnöveljék a biztonsági pénzalapokat. Az alaptőkét általában legális vállalkozásokban forgatják.

Azt mondják, az *obscsakot* több céllal hozták létre. A pénzalapok nagysága növeli a *vorok* tekintélyét. A börtönben vesztegetésre, élelmiszer, alkohol és kábítószer vásárlására fordítják. Odakint az igazságszolgáltatás emberei és más hivatalos személyek megvesztegetésére használják. A *Lityeraturnaja Gazétában* megszólaló vor a pénzalapok kezeléséről ezt mondta:

K: *Kinek a pénze van magánál, ha azt mondja, nem a magáé?*

V: *A közösségé. Olyan, mint egy közös kassza. ... Segítek az embereknek a munkatáborokban – teát, vajat, konzervet, meleg ruhát, vodkát, hasist, füvet veszek nekik. Négy táborról kell gondoskodnom, így sok dohányra van szükségem.*

A pénzalapokat újabb bűnügyek tervezésére és kivitelezésére is felhasználják, de szintén abból támogatják bebörtönzött társaik családját. Az *obscsakból* származó segélyeket vissza kell fizetni. A kölcsön visszafizetéséhez természetesen újabb bűncselekményeket kell elkövetni.

A *vor* egy másik fő tevékenysége tehetséges fiatalok toborzása és betanítása. A megkérdezett grúz és orosz szakértők egyetértettek abban, hogy e terület különösen fontos a *vorok* életében. Sok pénzt és időt fordítanak a toborzásra, e célból még az iskolába is kiküldik képviselőiket. A rendkívüli méreteket öltött munkanélküliség és a gazdasági kilátástalanság miatt sikerrel környékezik meg a fiatalokat, akik mindent hajlandóak megtenni a túlélésért.

Grúz hivatalos személyek becslései szerint a vorok 80%-a mára elhagyta Grúziát és Moszkvába települt át, hogy ott válogasson a bőséges lehetőségek között. Ennek ellenére a grúz fiatalok többsége – különösen azok, akik utcai bandákba tömörültek – szeretne *vorrá* válni. A *vorokhoz* romantikus képeket kötnek, és számukra vonzóvá teszi őket az, hogy van

elég pénzük kocsira, ruhákra, szórakozásra és egyéb áhított dolgokra.

15-21 éves grúz fiatalokkal, lányokkal és fiúkkal beszélgettünk. Többségük egyetértett abban, hogy a grúz fiúk leghőbb vágya, hogy *vorok* lehessenek, bár azt is mondták, hogy ez a tendencia jellemzőbb volt a szovjet korszakban, mint manapság. Akkoriban a legtekintélyesebb *vorok* még Tbiliszben tevékenykedtek. Úgy becsülték, hogy a mai fiatalok 20-60%-ának vannak hasonló vágyai. Arra a kérdésre, miért vonzódnak a *vorokhoz,* azt válaszolták: „mert hatalmuk van és mindenki tiszteli őket". Néhány fiatal elismerte, hogy a látott amerikai filmek is vonzóvá tették számukra a gengszterek életmódját.

A grúz fiatalok elmesélték nekünk, ma milyen a kapcsolat a vorok és a tbiliszi fiatalság között. Azt mondták, van egy utcai rétegük – akiket „öreg fiúknak" hívnak –, mely abban a környezetben működik, ahol tagsága lakik. A várost számos körzetre osztották. Mindegyik körzetben egyfajta feketepiacot működtetnek. Az öreg fiúk között foglalnak helyet a „rossz fiúk", akik kifinomultabb módszerekkel követik el bűntetteiket, és a szóbeszéd szerint ők állnak kapcsolatban a *vorokkal.* A rossz fiúk egzecíroztatják a gyengébb utcai bandákhoz tartozó fiúkat, és ők irányítják a feketepiacot. Minden szál a körzeti *vor* kezében fut össze, aki alig lehet idősebb a többi fiúnál, és valójában nem is igazi *vor,* mert a címét egyszerűen megvásárolta. Ő az, aki *krísaként* – tetőként – lép fel, azaz védelmet nyújt a hozzá tartozó fiúknak. Vitás kérdések esetében a *vor* közvetít a rossz fiúk között.

Az a benyomásunk, hogy a fontosabb vorok, akik egykor aktívak voltak Tbiliszben, mind Moszkvába távoztak. Azok, akik maradtak, nagyrészt fiatalok – húszévesek vagy annál valamivel idősebbek –, titulusukat megvették, nem vállalják azokat a kötelezettséget, mint elődeik (pl. a börtönbeli segélyezés). Mindebből arra következtethetünk, hogy a *vorok* csillaga leáldozott Grúziában.

Az orosz szervezett bűnözés mai szerepe

Moszkvában megoszlanak a vélemények arról, milyen hatalmuk van a *voroknak* a mai orosz szervezett bűnözésben. Egyes szakemberek az alvilág vezéreinek tekintik őket, azt mondják, ők foglalnak helyet a bűnözők piramisának csúcsán. Mások úgy vélik, hogy az egyik legrégibb és legkeményebb bűnszervezet a *voroké,* és ma ők uralják a szervezett bűnözést Oroszországban. Végül is minden szakértő egyetért abban, hogy a *vorok* túlélték a KGB-vel hetvenöt éven folytatott harcot, és ez azért sikerült nekik, mert bűnözési módszereik kifinomultak, mo-

nopolhelyzetben vannak a nem fehérgalléros bűnözés terén, különösen ami az erőszakos bűncselekményeket illeti.

Egyes szakemberek elvetik a *vorok* eltúlzott szerepét, szerintük igen kicsi és primitív rész jut nekik az orosz szervezett bűnözésben. Ebben a megvilágításban leginkább olyan közönséges bűncselekményeket követnek el, mint a rablás, a lopás, a betörés, és minthogy nincs tehetségük ahhoz, hogy csatlakozzanak azokhoz, akik kifinomultabb bűntetteket hajtanak végre, alig van szerepük az orosz szervezett bűnözésben. E megközelítés szerint a szervezett bűnözés legmagasabb szintjeit a régi *avtorityétek* és a szovjet maffia tagjai uralják.

A kutatók egyetértenek abban, hogy az orosz szervezett bűnözést sok különböző bűnszervezet irányítja (számukat ötvenre becsülik), melyek között egy vagy több *vorokból* alakult társaság is akad. Ezek a bűnszövetkezetek ellenőrzési körzetekre osztották az országot, egyben kijelölték a különböző bűnszövetkezetek működési profilját is. Az említett társaságok nem csak bűncselekményeket követnek el, hanem tagjaiknak szociális juttatásokat is nyújtanak, megőrzik a bűnözéssel kapcsolatos hagyományaikat, és a vitás kérdésekben saját „bíróságaik" döntenek. Ezek nagyon úgy néznek ki, mint a *vorok* egyesületének funkciói. Minden bűnszövetkezetet kisebb, 15-20 főből álló csoportok alkotnak, melynek tagjai együttműködve növelhetik a bűnözés hatékonyságát és biztonságát.

Azt mondják, körülbelül 400 *vor* tevékenykedhet ma Oroszországban, de ahogy már említettük, nem mindegyikük orosz, és nem feltétlenül ismerik egymást. Nem érdemes nemzeti hovatartozás szerint csoportosítani őket – ahogy a múltban tették –, mert manapság inkább a földrajzi területek és a bűnözés jellege szerint szerveződnek. Ez részét képezi egy sokkal általánosabb jelenségnek, ahol az üzleti érdekek felülkerekednek az etnikai hovatartozás kérdésén.

Azok a hivatalos személyek, akik kitartanak amellett, hogy a *vorok* a szervezett bűnözés főszereplői, azzal érvelnek, iskolázottságuk, üzleti tapasztalataik hiányosságait könyvelők, gazdasági szakemberek, ügyvédek és más tanácsadók alkalmazásával küszöbölik ki. Azzal, hogy megveszik maguknak a szaktudást, nemcsak az orosz, hanem a globális szervezett bűnözés kulcsfiguráivá is válhatnak. Ezek szerint a *vorok* gyárakat, ingatlanokat, hajókat, kiadóvállalatokat és tévéállomásokat vásároltak maguknak Oroszországban. Szembehelyezkednek a külföldi beruházókkal, igyekeznek kiterjeszteni befolyásukat az orosz üzleti életben, mert a privatizációs folyamatban megszerezhető vagyonokból minél nagyobb részt akarnak kihasítani maguknak.

A *vorok* kiterjesztették hatalmukat a hagyományosnak számító kábítószer- és fegyver-kereskedelemben is. Egy, a szervezett bűnözést régóta tanulmányozó orosz újságíró azt mondta nekünk, hogy gyakorlatilag befolyási övezetekre osztották a világot, és a különböző országokat más és más *vor* szervezet tartja ellenőrzése alatt. Minden bizonnyal az egyik leghatalmasabb úr közöttük Vjacseszlav Kirillovics Ivankov, aki állítólag tíz ország szervezett bűnözését irányítja. Kitekintésünket Ivankov portréjának megrajzolásával fejezzük be. Nevét az Egyesült Államokban folyó orosz szervezett bűnözésről szóló újságcikkekből ismerhettük meg.

Japoncsik

Vjacseszlav Ivankov, gúnynevén *Japoncsik* („a kis japán") az alvilág rejtélyes, sőt misztikus alakjává vált röviddel azután, hogy 1992-ben az Egyesült Államokba érkezett, és annak is tartották 1995-ig, amikor az FBI letartóztatta. A róla szóló történetek olyan embert kreáltak, akit „a nyomorgatók atyjának" és a Szovjetunió „legbefolyásosabb *vorjának*" neveztek. Az orosz távol-keleti bűnözés irányítójának tartották. New York legnagyobb orosz nyelvű lapja azt írta, a „vörös keresztapát" azért küldték, hogy megszervezze és ellenőrizze az oroszok bűnös tevékenységét Amerikában. Az amerikai hatóságok – különösen a Szövetségi Nyomozó Hivatal – hihettek ebben, mert úgy léptek fel, mintha Ivankov valamilyen hatalmas bűnszervezet főnöke lett volna. Ki ez az Ivankov, aki Japoncsik néven vált ismertté? Mit csinált az Egyesült Államokban? Valóban az orosz szervezett bűnözés feje lett volna? Az Ivankov/-Japoncsik eset kitűnő példa arra, hogyan és miért hozták létre a maffiát.

Háttér

Japoncsik állítólag Grúziában született és Moszkvában nevelkedett. Fiatalkorában amatőr birkózóbajnok volt, és egy kocsmai verekedés után került először börtönbe. Ügyvédje szerint „egy asszony tisztességét akarta megvédeni". Szabadulását követően megindult felfelé a szovjet bűnözés létráján. Mint sokan mások, kezdetben ő is lopott árukkal kereskedett a feketepiacon.

Az orosz hatóságok állításának megfelelően 1980 körül megalapította a *Szolncevszkajának* nevezett bűnszervezetet. E csoport fő tevékenysége gazdagok házainak felkutatása volt, ahonnan végül pénzt és értéktárgyakat tulajdonítottak el. 1982-ben Japoncsikot elfogták; rablásért, tiltott lőfegyvertartásért, okirat-

hamisításért és kábítószer-kereskedelemért elítélték. Tizennégy évet kapott (abból tízet töltött le), és valószínűleg börtönévei alatt csatlakozott a *vorokhoz.*

Japoncsik saját bevallása szerint az orosz belügyminisztérium – mely elítélése érdekében később együttműködött az FBI-jal – szigorú őrizetet rendelt el ellene, hogy a börtönben ne követhessen el további bűncselekményeket. Egy 1995-ben vele készített interjúban Japoncsik kijelentette, hogy a minisztérium soha nem tudta neki megbocsátani a szovjet börtönviszonyok javítására tett erőfeszítéseit. Akkor egy szibériai munkatáborban raboskodott, és a hely – mint mondta – egy életre megutáltatta vele a kommunizmust.

Hogy Vjacseszlav Ivankov nem közönséges bűnöző volt, abból is gyanítható, hogy kapcsolatban állt Jurij Csurbanovval – Brezsnyev vejével –, aki annak idején az üzbég gyapotbotrány egyik főszereplője volt. Korai szabadulását (1991-ben) egy befolyásos politikus közbeavatkozásának köszönhette. Az illető megvesztegette az Orosz Legfelsőbb Bíróság egyik bíráját.

Működése az Egyesült Államokban

Japoncsik 1992 márciusában, jövedelemszerző vízummal érkezett az Egyesült Államokba, papírjai szerint a filmiparban kívánt dolgozni. Hogyan kaphatott vízumot azonnal egy olyan ember, akit bűncselekmények elkövetéséért elítéltek, aki tíz évet ült börtönben, és aki a legnagyobb hatalmú bűnöző hírében állott Oroszországban? A Bevándorlási és Honosítási Hivatal munkatársai azt mondták, hogy moszkvai képviseletük nem győzte a munkát, sem idejük, sem emberük nem volt arra, hogy minden egyes kérelmező előéletének alaposan utánanézzenek. Az amerikai hivatal ki volt szolgáltatva a munkájára alkalmatlan és korrupt orosz hivatal háttérinformációinak.

Hogy valójában miért utazhatott be Japoncsik, az még mindig vita tárgyát képezi. 1993. januárjában az orosz belügyminisztérium azt sugallta az FBI-nak, hogy Japoncsik az orosz szervezett bűnözés irányítására érkezett az Egyesült Államokba. Bár Handelman tagadja, hogy az amerikai rendőrség ilyen jellegű figyelmeztetést kapott volna. Bárhogyan is, de az FBI végül megszívlelte a tanácsot. Alexander Grant, a *Novoje Russzkoje Szlovo* hírszerkesztője azt hintette el 1994-ben, hogy Japoncsik valóban nagy befolyású orosz bűnöző, de az Egyesült Államokban „bűnügyeit tekintve nem aktív". Grant azt is mondta, hogy Japoncsiknak sürgősen el kellett hagynia Oroszországot, mert „túl veszélyes lett számára az ország. Olyan új bűnözők léptek színre, akik nem szerették a Japoncsik-féle alakokat."

Bármi is volt áttelepülésének eredeti oka, igenis aktív lett az Egyesült Államokba érkezése után, csak azt nem lehet pontosan behatárolni, milyen bűnös tevékenységeket folytatott. Egyes vélemények szerint Ivankov körülbelül száz tagot számláló *Szolncevszkaja*-bandája Brooklynban működött, és az övé volt a legerősebb orosz szervezett csoport Amerikában. FBI-forrásokra hivatkozva Sterling azt a következtetést vonja le, hogy „csakúgy, mint Lucky Luciano tette hatvanegynéhány évvel ezelőtt, Japoncsik is válogatott, fékezhetetlen orosz bandákat alakított át amerikai földön, modern, az egész nemzetet behálózó bűnszervezetté." Ha lenne is bizonyíték az efféle állításokra, egyelőre nincs a birtokunkban.

Amikor 1995. júniusában az FBI letartóztatta, több millió dolláros zsarolással vádolták. A pénzt egy orosz üzletemberekből álló befektetési tanácsadó cégből vasalta ki. Őt és három bűntársát 1996 júliusában ítélték el. Ránézésre semmi kifinomultság nincs bűntettükben. Sokakat elgondolkodtatott az a kérdés, ha Japoncsik valóban az Egyesült Államok legerősebb orosz gengsztereinek vezére volt, miért bocsátkozott személyesen áldozatai megzsarolásába? A bűnszövetkezetek vezetői rendszerint elhatárolják magukat a közvetlen beavatkozástól. Továbbá, az FBI egyik letartóztatási parancsában állítólag szerepelt egy gyilkosság is. A zsarolás részeként az egyik sértett apját ölték meg Moszkvában. Egy telefonbeszélgetésből viszont az derült ki – a rendőrség rögzítette a gyilkosság körülményeinek tisztázása során –, hogy Japoncsik, aki feltehetőleg az egész tervet kiagyalta, nem is tudott a gyilkosságról. Végül, ha Japoncsik volt az új Lucky Luciano, hol vannak a további vádpontok, melyeket az ember elvárna a két évig tartó magas szintű bűnözés után, különös tekintettel a zsarolást megelőző időszakra?

Maffiavezér volt Japoncsik?

Nyilvánvaló, hogy Ivankov nehéz fiú. Az orosz hatóságoktól származó információk szerint a börtönben szerzett tapasztalatai, még a tetoválásai is azt sugallják, hogy a *vorokhoz* tartozott. Valószínűleg a legkeményebb orosz bűnöző, aki valaha is az Egyesült Államokba került, de az még mindig kétséges, hogy valóban a fő bűnszervezet feje vagy maffiavezér (volt). Nincs bizonyíték arra, hogy monopolellenőrzést akart megszerezni valamilyen bűnös vállalkozás felett, és arra sem, hogy szisztematikusan erőszakot vagy korrupciót alkalmazott. Egyetlen bűncselekmény alapján nehéz megítélni, milyen gazdasági, testi, lelki és társadalmi károkat okozott bűntetteivel. És valahogy arról az egyetlen bűncselekményről készített leiratok is azt mutatják, hogy az egész mellé-

fogás volt. Végül azt is hangoztatták, hogy Japoncsik csak egy tíz főből álló, laza kötelékekkel összefonódó csoport élén állt, nem pedig egy kiterjedt, nagy károkozásra képes bűnszervezetet vezetett.

Japoncsikot kilenc év és hét hónapi börtönbüntetésre ítélték. Egy, a börtönben készített interjúban Japoncsik azzal vádolja az FBI-t, hogy a hivatal csak azért táplálja az orosz maffiáról körbelengő mítoszt, hogy bizonyítsa, orosz részlege nem haszontalanul végzi a munkáját. Kijelentette: „csak szélmalomharcot vívnak". Japoncsik szerint Oroszországban azért nincsenek mítoszok a szervezett bűnözésről, mert mindenki tudja, hogy „Ororszország a bűnözés hatalmas posványa". A bűnözőket a Kremlben és a Dumában kell keresni, és bárki, aki azt gondolja, hogy ő banditák vezére, az őrült.

6. FEJEZET

AZ ÚJ OROSZ GENGSZTEREK

Ebben a fejezetben pontként használjuk a korábban fejtegetett témáinkat kiinduló annak vizsgálatára, milyen állapotok uralkodnak ma a szervezett bűnözés terén Oroszországban. Áttekintjük, milyen jellegű és milyen mértékű károkozásra képesek a mai orosz bűnügyi csoportosulások. Megnézzük, milyen nemzetiségű emberek alkotják e csoportokat, valóban oroszok-e mindannyian. Azután mérlegeljük, helyénvaló-e maffiának nevezni őket (ahogy sokan teszik). Az általános jellemzőkön túl, legszívesebben az egy-egy orosz gengszter jellem rajzával foglalkoznánk részletesebben, de sajnos a rendelkezésünkre bocsátott információk csoportokra, nem pedig egyénekre vonatkoznak. Mindamellett egyedi esetekkel szemlél-

tetjük az orosz szervezett bűnözés jellegét, ártalmasságát. Az embercsempészet bűntette kapcsán valós eset elemzésével vetjük össze a szervezett bűnözést és a megszervezett bűntetteket.

Ha az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériumának vagy más hivatalainak statisztikáit vizsgáljuk, keveset tudhatunk meg a szervezett bűnözésről. A szervezett bűntettekért letartóztatott, vád alá helyezett, elítélt személyek vagy csoportok adatai nem nyilvánosak. És nagyjából ugyanez a helyzet Oroszországban is. Az orosz belügyminisztérium hivatalos jelentéseinek megfelelően 1995-ben 8222 „bűnöző csoportot" vagy „szervezett bűnbandát" tartottak nyilván az orosz hatóságok. E csoportok ismertté vált tagjainak száma 32068 volt. 1991-ben – a Szovjetunió összeomlását követő évben – csak 952 szervezett bűnbandáról tudtak, és azok összesen 14997 tagot számláltak. Kiderült, hogy a külföldön (Lengyelországban, Magyarországon, Németországban, Olaszországban, Izraelben, Kanadában, Kínában, Japánban, Afganisztánban és Amerikában) is tevékenykedő bűnszervezetek nagysága 1991 és 1995 között az ötszörösére duzzadt. Azon túlmenően, hogy az új számok nagyobbak a régieknél, az adatok értelmezése sokkal bonyolultabb, mint ahogy első ránézésre látszik. Például: egy átlagos csoport rendszerint négy főből áll, tehát viszonylag kicsi, de a vizsgált öt év alatt e csoportok száma csökkent.

A kis csoportok nagy számáról szóló hivatalos jelentések részben azt is tükrözik, hogy az orosz büntetőtörvénykönyv milyen tágan értelmezi a bűnszervezetek fogalmát. Ugyanúgy, ahogy az Egyesült Államoké, az orosz jogrendszer sem határozza meg pontosan, mi a szervezett bűnözés. Az orosz büntetőtörvénykönyv annyit köt ki, hogy „egy bűntény akkor szervezett, ha olyan tartósan együttműködő személyek követik el, akik előzőleg egyesültek egy vagy több bűntény elkövetésére". Valószínűleg ez a tág meghatározás magyarázza azt, miért csoportosan elkövetett bűntettekért ítélték el az összes bűnöző 40%-át 1995-ben.

Az oroszok hivatalos számadatait éles bírálatok érték. Serio például azt mondja: „az Orosz Föderációban működő bűnszervezetek létszámára vonatkozó adatok, melyeket a belügyminisztérium hozott nyilvánosságra és amelyeket a média, valamint a kutatók unos-untalan idéznek, aligha tükrözik a valóságot." Az „Izvesztyija" című orosz lap az orosz bűnözést elemző cikksorozatának egyik írásában szintén elmereng az adatok értékén:

Végül is, hogyan értelmezzük a „bűnöző csoportok" kifejezést? Van egyfajta meghatározás: „az emberek

azon hányadát jelenti, akik csoportosan követnek el bűncselekményeket". De mit takar ez a bizonyos „hányad"? Vannak fiatalok, akik kirakatokat törnek be, és vannak fegyveres banditák, akik bankot rabolnak – mindkettő „csoportosan elkövetett bűntény"... És valóban egy kalap alá vehetjük 1985 bűnbandáit napjaink jól szervezett és jól felszerelt bűnszövetkezeteivel?

Természetesen a hivatalos számok mögött „valódi" bűnszövetkezetek is rejtőzhetnek, de vannak olyan bűnöző csoportok is, melyek nem jelennek meg az adatok között azért, mert egyszerűen még le sem leplezték őket.

Alig hihető, hogy a kettő, három vagy négy főből álló csoportok ugyanolyan károkozásra képesek, mint a kiterjedt bűnszövetkezetek. Ezek inkább alkalmilag összeverődött csapatok, melyek csak egy adott bűncselekmény elkövetése idején léteznek. Már esetekben rokonok vagy barátok határozzák el, hogy közösen fognak elkövetni valamilyen bűncselekményt. Ily módon nem valószínű, hogy ezeknek a kis csoportoknak is ugyanolyan ismérveik vannak – bűnözés kifinomultsága, felépítés, önazonosítás, hírnév –, mint a korábban ismertetett bűnszervezeteknek. A jól ismert kolumbiai, kínai, olasz bűnszövetkezetek több száz, sőt több ezer tagból is állhatnak, és létszámuk döntő tényező a károkozás mértékében.

A hivatalos adatok felhasználásának egy másik módja azon bűncselekmények vizsgálata, melyeket rendszerint szervezett csoportok követnek el. Ilyenek: a banditizmus, a csempészés, a fegyver-kereskedelem, a prostitúció, a kábítószer-forgalmazás és a pornográf termékek terjesztése. Az alábbi táblázatunk azt mutatja, hogy az ilyen jellegű bűncselekmények száma 1991 és 1995 között ugrásszerűen megnőtt. Részletes adatok hiányában nem engedhetjük meg magunknak, hogy elemezzük káros hatásaikat, következtessünk szervezettségük fokára. Azt sem határozhatjuk meg, milyen ismert bűnöző csoportosulások követték el őket.

Kutatásaink során megtudtuk, hogy a táblázatban felsorolt bűncselekményeken kívül az orosz bűnszövetkezeteknek nagy szerepük van olyan területeken is, mint a zsarolás, emberrablás, csalás, okirat-hamisítás, bérgyilkosság, valamint stratégiai vagy veszélyes anyagok forgalmazása. 1995-ben több mint kétmillió gazdasági bűncselekményt tártak fel, beleértve hitelcsalásokat, közpénzekkel való visszaéléseket és deviza-bűntetteket. A pénzalapok felhalmozódását mutatja a volt kommunista államban az 1997-ben feltárt 500 – egyedül Moszkvában 300 – piramis-játék.

	1991	1992	1993	1994	1995
Banditzmus	18	9	44	249	304
Csempészés	30	47	121	1780	1698
Az Orosz Föderáció vámszabályzatának megsértése	–	–	–	577	1700
Fegyverek, lőszerek, robbanó anyagok törvénytelen birtoklása, eltulajdonítása, kereskedelme	26506	41049	58894	64226	58773
Prostitúció elősegítése	268	248	527	1580	1756
Kábítószer-forgalmazás	181	270	494	703	733
Pornográf tárgyak előállítása vagy forgalmazása	62	108	147	450	845
Fiatalkorúak megrontása	935	13221	17962	20794	24823

(Forrás: Azalia Dolgova: Szervezett bűnözés Oroszországban)

A privatizációs folyamattal összefüggő bűncselekményeket is feltártak. Amint a magánszféra egyre többet átvett a korábban állami tulajdont képező ipari létesítményekből és más vagyonból, óriási összegek tűntek el (becslések szerint több, mint száz milliárd dollár), vagy kerültek nem megfelelő helyre, többek között a szervezett bűnözés főszereplői és korrupt politikusok zsebébe. Az olaj-, a fa-, a vas- és a szénkitermelés, valamint a szőrme-, a nemesfém-

és a drágakő-kereskedelem elsődleges célpontok lettek. Valójában sok orosz úgy tekint a privatizációra, mint hivatalosan jóváhagyott rablóhadjáratra.

Amikor 1997. májusában, Moszkvában megkérdeztük az Orosz Tudományos Akadémia professzorát, Viktor Lunejevet, azt mondta nekünk, hogy manapság az utóbb említett gazdasági bűnözés a szervezett bűnözés legmagasabb szinten művelt formája Oroszországban. Oroszország kincseit, beruházási javait eltulajdonítják és külföldre áramoltatják. A professzor szerint e bűncselekmények fő elkövetői a „hivatali tolvajok", azaz a régi szovjet maffia tagjai. Ezek a tolvajok hivatalukkal, hatalmukkal visszaélve jutottak törvénytelen előnyökhöz a szovjet korszakban, de sokan most is folytatják illegális tevékenységüket államhivatalnokként vagy az új magánszektor működtetői között.

Milyen károkozásra képes az orosz szervezett bűnözés?

Azt, hogy egy bűnszervezet milyen károkozásra képes, jórészt a bűnözési módszereinek kifinomultsága mutatja. Az teszi lehetővé a nagy kockázattal és nagy nyereséggel járó bűncselekmények elkövetését. A módszerek kifinomultsága többek között technikai hozzáértéstől, politikai kapcsolatoktól, valamint a bűnözés helyi és időtényezőitől is függ. Minthogy

az országban óriási a munkanélküliség és a nem a képesítésnek megfelelő foglalkoztatás, az orosz bűnszervezetek toborzásaik során válogathatnak a nagy tudású tagjelöltek között, akik körében sok egyetemet végzett szakértő (vegyész, közgazdász), volt KGB-, rendőr- és katonatiszt, számítógépes és számos más területhez értő szakember van. Hozzáférhetnek a csúcstechnikát képviselő fegyverekhez, komputerekhez, autókhoz, távközlési berendezésekhez.

Az *Izvesztyija* 1995-ben közölt egy cikket, mely jól szemlélteti a bűnözési módszerek kifinomultságát. Az említett esetben egy orosz bűnszövetkezet tagjai technikai tudásukat kihasználva követtek el gazdasági bűncselekményeket. A csoportot moszkvai computer-hackerek alkották:

A csoport egy osztrák bank számítógéprendszerébe tört be. Az akció előkészítése mintegy 25000 dollárjukba és hat hónapjukba került. Kapcsolatot létesítettek a célbank személyzetével, embereket béreltek fel egy moszkvai telefontársaságnál. Hamis papírok felhasználásával lakást vettek ki a fővárosban. Ott helyezték el a szükséges felszereléseket: a számítógépeket és egy áramfejlesztőt áramkimaradás esetére. A fő számítógépkezelőn kívül még további 10-12 személy is besegített, mert feltételezték, hogy egyedül nem képes betörni a bank rendszerébe. Az akció igazi célját csak a fő kezelő és néhány további embere ismerte. A betörést nem a komputerhálón, hanem telefonvonalakon keresztül követték el. Úgy vélték, hogy lenyomozásuk az utóbbi esetben kevésbé valószínű. A megjelölt időpontban egyidejűleg 13 számítógépet kapcsoltak a bank rendszerére; egy részük a telepített lenyomozó rendszerre állt rá, a többi pedig fiktív tranzakciókat hajtott végre. A bank számítógépét túlterhelték.

Előzőleg megállapodtak abban, ha a betörést lenyomoznák, és a bank biztonsági főnöke kapcsolatba lépne Moszkvával, akkor a telefontársaság emberei rossz telefonszámot adnának meg neki, közben figyelmeztetnék a fő operátort, hogy lépjen ki a rendszerből. A kezelő beütötte a lehívni kívánt összeget (hogy mennyit, azt nem tudtuk kideríteni), a többi számítógép pedig túlterhelte a rendszert. A pénzt átutaltatták egy bizonyos bankba, azután még további öt-hat pénzintézetbe – hogy megnehezítsék nyomon követését –, majd külföldön tisztára mosták, és egy hónap múlva Moszkvába utaltatták.

Az orosz szervezett bűnözés fő célpontjai a bankok. A pénzintézetek fontos láncszemei a privatizációs folyamatnak, melyből a kifinomultabb bűnszövetkezetek óriási hasznot húznak. Ezek a csoportok törvénytelenül szerzett tőkéjüket az éppen fejlődés-

nek indult magánszektorban kamatoztatják; főként ingatlanokba, hitelintézetekbe és a kiskereskedelembe fektetik be. Becslések szerint a bűnszövetkezetek mintegy 50000 vállalkozást ellenőriznek. Ez Oroszország bruttó nemzeti termékének a 40%-a. Egy orosz újságíró így ír erről: „Más országokban a maffia tevékenysége csak az üzleti életre korlátozódik, legyen az törvénytelen, félig-meddig vagy teljesen legális, mindenesetre nem érinti a lakosság mindennapi életét. A mi maffiánk az üzleti világ és a kereskedelem minden pórusába beférkőzött."

A nagyobb és sikeresebb bűnszervezetek forrásaikat a helyi, a regionális és a nemzeti politika befolyásolására is felhasználják. Nyomást gyakorolhatnak a parlamenti képviselőkre, hogy megakadályozzák olyan törvények életbe léptetését, melyek sértenék az érdekeiket. Vlagyimir Miljutyenko orosz újságíró elmondta nekünk, hogy a bűnszervezetek erősen lobbiznak érdekeikért a Dumában, ennek elérésére tagjai beépültek a törvényhozásba; vagy egyes képviselőket kívülről irányítanak. A megszokott készpénzes lefizetéseken kívül politikai előnyökkel, drága külföldi utakkal kecsegtetik a korrupt kormánytisztviselőket, valamint igen kedvező feltételekkel kölcsönt nyújtanak nekik. Az amerikai sajtó beszámolói szerint (1997. november) ma már magasabb tisztség felajánlásával is korrumpálják az államhivatalnokokat. Becslések szerint az árnyékgazdaságból származó profit felét (durván 7 milliárd dollárt) a bűnszervezetek hivatalnokok megvesztegetésére, gazdasági és politikai intézmények irányításának befolyásolására költik.

Az üzlet, a bűnözés és a politika olyan szorosan összefonódik, hogy nem tudható, hol kezdődik az egyik, hol ér véget a másik. Az orosz ranglétra legmagasabb helyeit elfoglaló kulcsfigurák többsége mind a háromban részt vállal, és pontosan ez az orosz szervezett bűnözés legjellegzetesebb ismertetőjegye. Az orosz szervezett bűnözés sokkal kifinomultabb és hatalmasabb, mint mások bárhol a világon.

A mai napig vitatkoznak azon, hogyan épülnek fel a nagyobb bűnszervezetek. Egyes megfigyelők felépítésüket a maffiáéhoz hasonlítják, ahol kifutók, lakájok, csicskások, kisstílű csempészek helyezkednek el legalul; őket követik a huligánok, a verőemberek, akik megvédik a középtájon helyet foglaló üzletembereket; legfelül pedig a főnökök vannak, akik vagy *vorok* vagy *avtorityétek* (róluk az előző fejezetben beszéltünk részletesen). Kreye azt mondja, hogy különösen az avtorityétek „kombinálják a pártállami időszakból megmaradt hatalmukat, a kormány befolyásolását és az erőszakos maffiamódszereket".

Azalija Dolgova, aki hosszú éveken át az orosz szervezett bűnözés egyik fő kutatója volt, hangsú-

lyozza a *vorok* folytamatos, uralkodó szerepét. Azt mondja, ők alkotják az egyik legnagyobb orosz bűnszövetkezetet, melynek nemzetközi kapcsolatai a legösszetettebb és legkifinomultabb bűntettek elkövetését is lehetővé teszik. Szergej Advijenko, az Interpol egyik orosz nyomozója némileg másképpen osztályozza e bűnszervezeteket. Szerinte vannak helyi bűnöző csoportok, melyeket alapvetően közvetlen környezetük, lakóhelyük termel ki, azután vannak olyanok, melyeket bizonyos vezéregyéniségek hoznak létre. Az utóbbiak egyszerűen megszűnnek, ha a vezérrel történik valami, vagy beleolvadnak egy másik környékbeli bandába. A harmadik típust különféle nemzetiségek alkotják, mint például azerbajdzsániak, örmények, grúzok, csecsenek, tatárok. Minthogy Oroszországot több száz nemzetiségi csoport alkotja (a volt Szovjetuniót még annál is több), az etnikai hovatartozásnak különleges szerepe van az ország szervezett bűnözésében.

A fenti felosztások alapján arra következtethetünk, hogy nincs tisztán orosz szervezett bűnözés. Akár a *maffia* elnevezést használják, akár valami mást, egyetlen szakértő sem hiszi, hogy csak egy orosz maffia létezik. Helyette egy sor bűnszövetkezetet találunk, melyeket – Phil Williams szavaival – „élesen megkülönböztet egymástól tagjaik etnikai hovatartozása; felosztja őket a bizonyos területek és az azokon

belüli szektorok fölött gyakorolt ellenőrzés valamint a generációs különbségek". Mind az orosz, mind a nem orosz szakértők egyetértenek abban, hogy körülbelül 30 és 50 közé tehető az olyan bűnszövetkezetek száma, melyek hatalma lehetővé teszi, hogy komolyan befolyásolják a gazdasági és az üzleti életet úgy Oroszországban, mint külföldön. Véleményük csak egy ponton tér el: nem tudják eldönteni, harminchoz vagy ötvenhez közelít azon bűnszervezetek száma, melyek a tengerentúlon is tevékenykednek.

Különböző források – helyi és nemzetközi rendőrség, belügyminisztérium, ügyészek, újságírók, kormányhivatalnokok, üzletemberek – adatait alapul véve, Guy Dunn megpróbálta megrajzolni a szerinte harminc működő orosz bűnszövetkezetet. Bár arra következtetett, hogy nincs fokról fokra felépített szerkezetük, mégis van egy vezérük, aki a kormánnyal és az üzleti körökkel áll szoros kapcsolatban. Közvetlenül alatta helyezkednek el a különféle megbízottak, mint stratégák, gazdasági tanácsadók, bankszakemberek és kémelhárító specialisták. Utánuk következnek a csapatvezetők, mint például könyvelők, zsarolók, pénzbehajtók. Ezek rendszerint állástalan diplomások, akiket a szervezett bűnözés berkeibe csábítottak. Dunn feltételezett ranglétrájának alján közönséges bűnözőket – csempészeket, testőröket, striciket, verőembereket és másokat – találunk.

Dunn azt állítja, hogy Moszkvában csak hat, Oroszországban pedig összesen harminc szervezet vagy „banda" tevékenykedik, amely minden tekintetben megfelel a befolyásos bűnszövetkezetek követelményeinek. A hat moszkvai banda közül három csecsenekből áll. Dunn forrásai úgy becsülik, hogy a csecsen szervezetek több mint 1500 tagot számlálnak a három csoportban – *Centralnaja, Osztankinszkaja, Avtomobilnaja* –, melyek magukon viselik az előző fejezetben leírt *vori v zakonye* szervezeteinek ismérveit. Például ők is elkülönítik az *obscsakot* (közös pénzalapot), melyet ügyvédek kifizetésére, hivatalos személyek megvesztegetésére és börtönbe zárt társaik támogatására használnak. A legmagasabb szinteken tartanak fenn kapcsolatokat Moszkva vezetőivel és a föderáció kormányaival, de szoros kötelékek fűzik őket volt KGB-tisztekhez és olyan rendőrökhöz, akiket a szervezett bűnözés felszámolásával bíztak meg. Nemzetközi tevékenységüket kábítószer-csempészés, prostitúció, banki csalások, lopott autók forgalmazása és illegális olajügyletek alkotják. Működésüket kiterjesztették Németországra, Ausztriára, Nagy-Britanniára, Lengyelországra, Törökországra, Jordániára, Hollandiára, a volt Jugoszláviára (különösen Szerbiára) és Magyarországra. A csecsen bűnszövetkezetek Moszkvában szállodákat, kaszinókat és éttermeket tartanak ellenőrzésük alatt, de foglalkoz-

nak hamisítással, csalással, fegyver-kereskedelemmel, emberrablással, nyersanyagok csempészésével és zsarolással.

Két nagy orosz bűnszervezettel – a *Szolncevszkajá-val* és a *Podolszkajával* – vetélkednek a hatalomért. A csecsenek és az oroszok rivalizálása állandó összetűzések forrása. Állítólag mindkét csoportnak vannak érdekeltségeik az Egyesült Államokban is. A hozzávetőleg 4000 főből álló *Szolncevszkaja* egyik vezére Japoncsik, akit az előző fejezetben említettünk.

A Dunn ismertette fő bűnszervezetet a *Huszonegyedik Század Társaságának* nevezik. Vezetője egy grúz jogász, aki diplomáciát is tanult. A zsarolás, az emberrablás, a prostitúció és más, hagyományosnak számító szervezett bűntettek mellett a *Társaság* mintegy száz vállalkozást irányít (szállodákat, kaszinókat, éttermeket), de biztosítási, befektetési, nyugdíjbiztosítási és bankügyletekkel is foglalkozik. Értesüléseink szerint a *Társaság* kiterjesztette működését az Egyesült Államokra is.

A hat nagy szervezet árnyékában – erőszakos bűncselekményeivel, törvényes vállalkozások működésének akadályozásával, illegális cégek működtetésével – hírhedtté vált a többi, körülbelül harminc bűnszövetkezet is. E szervezetek bűncselekményeik elkövetésén kívül szociális támogatást nyújtanak tagjaiknak, megoldják a vitás kérdéseket és őrzik bűnöző

hagyományaikat. Williams így ír összeütközéseikről: „a különböző csoportok közötti konfliktusok mutatják meg, milyen összetartó erők működnek az egyes bűnszervezetekben. Írásba fektetett törvények és szabályok nélkül megteremtik a bizalom légkörét. Az egyik ilyen összetartó erő lehet az etnikai hovatartozás, vagy egy adott terület közös védelme, vagy a közös élmények, mint amilyeneket sportegyesületekben szerez az ember... Beláthatjuk, hogy e csoportoknak sok közös vonásuk van az amerikai megfelelőikkel. Azok az ismérvek, melyek nem kifejezetten „amerikaiasak", azt sugallják, hogy mindannyian osztoznak bizonyos meghatározó egyetemes és nemzetközi jellemvonásokon.

Az okozott károk

Korábban már bemutattuk, hogy a bűnszervezetek erőszakkal vagy vesztegetéssel kerülhetnek monopolhelyzetbe a bűnözés piacán. Ez az erőszak, korrupció és monopolellenőrzés különféle gazdasági, testi, lelki és társadalmi károkat okoz. Azok a szakértők, akikkel Moszkvában beszélgettünk, példák sorával igazolták, milyen jellegű károkat okoz a szervezett bűnözés napjaink Oroszországában. Amellett, hogy beszámoltak arról, hogyan épül be a helyi, regionális és nemzeti szinteken tapasztalható

erőteljes politikai korrupció a törvényhozásba, a végrehajtásba és az igazságszolgáltatásba, mindannyian elsődlegesen az üzleti élet és a bűnözés összefonódásának káros következményeit helyezték előtérbe.

A jogrendszer, a bíróságok képtelenek arra, hogy a vállalkozásokat szabályozzák, és ez a szervezett bűnözésnek kedvez. A tehetetlenség a vesztegetés, a kényszerítés és a megfélemlítés együttes vagy kombinált alkalmazásának az eredménye. A korrupció aláássa a demokratikus intézmények létrehozására tett erőfeszítéseket – olyan intézményekről van szó, melyek létesítéséhez demokratikus alapok szükségesek, és amelyek sikeres működésükkel erősíthetnék a demokráciát –, és jelentős károkat okoz az egész orosz társadalomnak. A vesztegetések egyik következménye a cinizmus, a jogrendszer megcsúfolása, ami a kívülálló orosz átlagembereket olyan állásfoglalásra készteti, mely szerint a törvényeket csak erőszakkal lehet betartatni. A kiábrándult emberek közül sokan úgy látják, hogy arra a legalkalmasabb egy keményvonalas katonai kormány. A jobboldali Alekszander Lebegy, volt tábornok a legtöbb támogatást az említett rétegektől kapta az 1996-os elnökválasztásokon, és ma is Oroszország egyik népszerű politikusa. Sokak szerint a demokrácia alkalmatlan és működésképtelen orosz földön, legalábbis az adott

körülmények között. Számos emberrel elbeszélgettünk Moszkvában, és nem kevés felvilágosult orosz hisz abban, hogy csak katonai kabinet alkalmas a kormányzásra.

A szervezett bűnözés gazdasági életben betöltött hatalmának bemutatására jó példa az *avizó* (hitellevél) botrány, melyet az egyik csecsen bűnszövetkezet robbantott ki az 1990-es évek elején. Két év alatt (1992-1993) egyetlen csoport 36 milliárd rubelt tulajdonított el hitellevelek hamisításával. A papírokat moszkvai bankokban váltották készpénzre, és annak legnagyobb részét svájci, osztrák és szingapúri bankokba utalták át. A csalássorozatban banktisztviselők és az igazságszolgáltatás képviselői is részt vettek. A sors fintoraként az áldozatul esett bankoknak ahhoz a csoporthoz kellett segítségért fordulniuk, amely csődbe juttatta őket. Ilyen esetekben a megváltásért rendszerint nagy árat kell fizetni: a kisegített bank vagy bármilyen üzleti vállalkozás kénytelen együttműködni a bűnszervezettel, és annak javára le kell mondania az irányításról. Hasonló egyezségek kötésével vagy leplezetlen erőszak alkalmazásával a bűnszervezeteknek sikerült uralmuk alá vonni a gazdasági élet legnagyobb részét.

A bűnszövetkezetek tekintélyes szerepet játszottak Oroszország gazdasági válságának kialakulásában. E gyanújának ad hangot Dolgova, amikor felteszi a

kérdést: mit jelent az valójában, ha a Nemzetközi Valutaalap (IMF) Oroszország rendelkezésére bocsát 10,2 milliárd – égetően szükséges – dollárt azzal a feltétellel, ha eltörli a földgáz és az olaj exportját terhelő vámot, és ha a Világbank adatai szerint 15-20 milliárd dollárt érő, Oroszországból évente kiszállított földgáz és kőolaj felét a szervezett bűnözés csempészi? Minthogy a földgáz- és kőolajkivitelből származó 10 milliárd a bűnszövetkezetekhez jut, végeredményben ugyanaz, mintha az IMF egyenesen az ő zsebükbe csúsztatna 10 milliárd dollárt.

Louise Shelley azt állítja, hogy a szervezett bűnözés saját autokratikus módszereivel váltja fel a korábbi szovjet önkényuralom eszközeit. Az új önkényuralom sok tekintetben rendkívül nagy károkat okoz. Az orosz bűnszervezetek újságírókat, tudósítókat félemlítenek meg, a média számára megszabják a tömegtájékoztatás tartalmát, aláaknázzák a szakszervezeteket, büntetlenül állandósítják az erőszakot. Shelley így összegzi: „a posztszovjet szervezett bűnözés félelemben tartja az állampolgárokat, utat enged az erőszaknak, korrumpálja a kormányzat egész rendszerét, korlátozza a szabadpiacokat, határt szab a vélemény-nyilvánításnak és veszélyezteti a jogrendszert."

Talán a bérgyilkosságok szolgálnak a legjobb példával arra, milyen lelki és fizikai károkat okoznak a

bűnszervezetek. Az azonnal rendelkezésre álló, gyilkolásra kiképzett tagok (általában volt katonák, biztonságiak, rendőrök), a könnyen és korlátozás nélkül megszerezhető fegyverek, a számtalan célpont és indíték miatt ugrásszerűen megnőtt a bérgyilkosságok száma. 1996-ban az orosz hírügynökség (TASZSZ) bejelentette, hogy az évente elkövetett bérgyilkosságok száma elérte az 500-at. Az áldozatok többségének köze volt a szervezett bűnözéshez. 1994-ben például 289 bérgyilkosságot jelentett az orosz belügyminisztérium; az áldozatok között hetven „bandavezér" szerepelt. Az utóbbi években nagy port kavart az orosz alvilág két hírhedt alakjának – a grúz fivéreknek, Amiran és Otari Kvantrisvilinek – kivégzése. Az ügy felderítetlen maradt.

Gyilkosságokat azonban nemcsak gengszterek sérelmére követnek el. Számos közéleti személyiséget – politikusokat, törvényhozókat, ügyészeket, sportolókat, előadóművészeket, újságírókat, vállalkozókat, bankárokat – gyilkoltak már meg. A fent említett 289 áldozat között harmincöt üzletember és tíz kormánytisztviselő volt. A gyilkosságok indítékai változatosak lehetnek. A gengszterek elleni támadásokat talán a hatalomért és a koncért folytatott harc magyarázhatja. A kormánytisztviselőket és az igazságszolgáltatás képviselőit is azért teszik el láb alól, mert veszélyeztetik a szervezett bűnözés érdekeit.

Ugyanez mondható el az újságírókról is, akik gyakran a nyilvánosság elé tárják a bűncselekmények, a korrupciós ügyek részleteit.

Valószínű, hogy az üzletembereket, a hírességeket a legtöbb esetben azért gyilkolják meg, mert nem hagyják zsarolni magukat. Azok a profi jégkorongjátékosok, akik (családjukkal együtt) azért hagyták el a Szovjetuniót, hogy Kanadában vagy az Egyesült Államokban játszhassanak, gyakran váltak zsarolás és gyilkos fenyegetés célpontjaivá.

Utoljára, de nem utolsó sorban meg kell említenünk a hétköznapi emberek sérelmére elkövetett gyilkosságokat is. Hátborzongató például Jurij esete, aki az egyik ingatlanok megszerzésére szakosodott moszkvai bűnszövetkezet vezére:

Jurij emberei idős lakástulajdonosokat keresnek fel, hogy eltartási szerződést kínáljanak fel nekik. Megígérik, hogy gondoskodnak róluk, főznek nekik, ápolják őket, ha megbetegednének. Egyetlen feltétel: haláluk esetén a lakás tulajdonjoga őket illeti meg. Az idős emberek aláírják a szerződést, másnap már halottak.

Az idős lakástulajdonosokon kívül gyakran válnak gyilkosság áldozataivá azok az idősek, akik látogatókat fogadtak Európa különböző országaiból vagy

Amerikából. Az elkövetőknek az a meggyőződése, hogy a vendégek értékes ajándékokat, pénzt vittek nekik.

Az orosz szervezett bűnözés etnikai vonatkozásai

Egyes megfigyelők beszámolói szerint a különféle nemzetiségű bűnöző csoportok más és más szakterületen működnek Oroszországban. „A csecsenek kőolaj és olajszármazékok, nyersanyagok illegális exportjával, törvénytelen bankügyletekkel és (lopott) autók értékesítésével foglalkoznak. Az azerbajdzsániak területe a kábítószer és a tiltott szerencsejáték; az örményeké a rablás, az autólopás, a zsarolás és a vesztegetés; a grúzok betörésekre, fegyveres rablótámadásokra és emberrablásra szakosodtak." Az újságíró Miljutyenko kissé másképpen látja a területek felosztását. Azt mondta nekünk, hogy a csecsenek elsősorban az olaj-, az örmények pedig az arany- és ékszerpiacot ellenőrzik, de a szakterületek a csoportok mozgásával változhatnak. Hozzátette, az etnikai hovatartozás manapság nem olyan meghatározó, mint az üzleti érdek; a bűnöző csoportok újabban különféle nemzetiségű tagokból állnak. A Grúziai Állambiztonsági Minisztérium két államtitkára – akikkel 1997. áprilisában beszéltünk Tbilisziben – úgyszintén csekély jelentőséget tulajdonított az etnikai hovatartozásnak, mondván, a szervezett bűnözést mostanában az üzleti érdekek határozzák meg, nem pedig a nemzetiségi tényezők.

Ennek ellenére más megfigyelők továbbra is hangsúlyozzák az orosz szervezett bűnözés etnikai vetületének jelentőségét. Dolgova szerint a nemzetiség világosan megszabja egy adott bűnszervezet jellegét, felépítését. Miljutyenko is azt hangoztatja, hogy az etnikai elkülönülésnek megvannak az előnyei: a nemzeti identitás és az anyanyelv védelmet nyújt a bűnszövetkezeteknek, nehogy az igazságszolgáltatás emberei beférkőzhessenek közéjük. Az *Izvesztyija* korábban már említett cikke megemlíti, hogy a hivatalosan nyilvántartott bűnöző csoportok közül hatszáz etnikai alapon szerveződött. Minthogy az orosz szervezett bűnözés etnikai vonatkozásairól szóló újságcikk információi a belügyminisztériumból származnak, óvatosnak kell lennünk, amikor értelmezzük őket.

Ahogy sok amerikai a fekete bőrű emberekkel társítja a bűnözést, ugyanezt Oroszországban a kaukázusi emberekkel teszik. Mint az Egyesült Államokban és más országokban, ahol jelentős kisebbségi népesség él, nehéz megállapítani, hogy az említett populáció milyen arányban vesz részt a bűnözésben, és az elfogult kormányok és a bűnüldöző szervek adatai hűen tükrözik-e a valós állapotokat. Az *Iz-*

vesztyija értesüléseinek megfelelően az Oroszországban azonosított bűnöző csoportok felét a kaukázusi régióból származó emberek alkotják. A terület Csecsenföld mellett magában foglalja Dagesztánt, Ingusétiát, Azerbajdzsánt, Örményországot és Grúziát. 1991 előtt az első három az Orosz Föderációhoz tartozott, ahogy ma is; az utóbbiak a Szovjetunió tagköztársaságai voltak, jelenleg pedig független országok. Az oroszok mindig is „feketéknek" tekintették az említett népeket, melyeknek a Szovjetunió története folyamán az elnyomás jutott. Előfordult, hogy otthonaiktól több ezer kilométerre fekvő területekre deportálták őket. A második világháborúban Sztálin például a csecseneket internálta Közép-Ázsiába.

A volt Szovjetunió összes bűnöző csoportosulása között a csecseneknek van a legrosszabb hírük, azt mondják, ők a legerőszakosabbak. Mint ahogy a Cosa Nostrát Amerikában, Oroszországban a csecseneket helyezik a bűnszervezetek élére. A muzulmán népcsoport az Orosz Föderáció kaukázusi területén él (Csecsenföldön). Az 1990-es évek közepén szállt harcba Oroszországgal a függetlenség megszerzéséért. Akkor azt mondták, hogy az orosz haderők csecsenföldi inváziójával térdre kell kényszeríteni a „bűnözés fészkét", ahol bűnbandák uralkodnak, melyek a szervezett bűnözést Moszkvába (és

mindenfelé) exportálják. Az amerikaiak a La Cosa Nostrával vagy a maffiával kapcsolatos sztereotípiájához hasonlóan, az oroszok széles rétegei úgy gondolják, hogy az állam saját javára fordítja a csecsenek jól megalapozott hírnevét.

Oroszországban a szervezett bűnözés etnikai oldala azért fontos, mert a bűnszervezetek tagjai az alapján hozzák létre és erősítik meg kötelékeiket. A fent említett kisebbségek – ha nem is gyakorlatilag, de eszmeileg – mindig is erősen küzdöttek azért, hogy függetleníthessék magukat Oroszországtól és az oroszoktól. Ez különösen érvényes a csecsenekre. Mint leigázottak, szabadságharcosoknak tekintették magukat, s ezt jelzi az oroszokkal vívott háborújuk is. Az elnyomásból eredő közös sors – a családi kötelékek, az anyanyelv, a szokások, a gyökerek és az igazságtalan kormánnyal szembeni ellenállás erkölcs alapjai – erősíti a nemzeti érzést. Egyesek számára az ellenállás elégséges alapot szolgáltat arra, hogy bűncselekményeket kövessenek el ellenséges területen – Moszkvában –, ahol – nem véletlenül – legjobbak az esélyeik a tisztességtelen haszonszerzésre. A csecsenek nemzeti öntudata igen figyelemre méltó. Ők azok, akik kizárólag saját népük fiaival hajlandóak együttműködni. Csoportjaik szigorú hierarchiája és erős, a klánokéhoz hasonló kötelékeik teszik őket hasonlóvá a szicíliai maffiához.

Létezik-e az orosz maffia?

Azt a kérdést, hogy létezik-e orosz maffia (vagy léteznek-e maffiák) a volt Szovjetunió területén, nem könnyű megválaszolni, mert megoszlanak a vélemények arról, alkalmazható-e a *maffia* elnevezés Oroszországban a bűnözés terén jelenleg uralkodó állapotokra. Egyesek (főként oroszok) keveslik a fogalom pontosságát és kijelentik, hogy a szó téves használata hamis fényben tünteti fel az eseményeket. Ugyanaz a helyzet alakult ki, mint annak idején az Egyesült Államokban: sokan azt hangoztatják, hogy a média és az igazságszolgáltatás a maffia terminussal mesterkélten általánosítja az Oroszországban folyó szervezett bűnözést. Például Avgyenko szerint a maffia elnevezést „mumusként használják (szenzációhajhász újságírók) a nyugati országok közvéleményének felkorbácsolására". Hasonlóképpen vélekedtek azok is, akiket Moszkvában kérdeztünk meg. Dolgova azt mondta: „a maffia szót újságírók, publicisták használják általános értelemben, pedig nem ugyanazt jelenti Oroszországban, mint Szicíliában vagy Olaszországban". Annak ellenére, hogy maga is újságíró, Miljutyenko szintén egyetértett azzal, hogy a „maffia image-t" a tömegtájékoztatás hozta létre, és a szó csak mesterségesen megalkotott újságírói szakkifejezés.

A média túlzásain túlmenően Patricia Rawlinson – az orosz, szervezett bűnözést napjainkban tanulmányozó nyugati tudósok egyike – véleménye szerint „a *maffia* szó alkalmatlan az orosz bűnöző csoportok leírására". Hozzáteszi, hogy az orosz bűnszervezetek szerkezete nem olyan rendezett, mint például Olaszországban, és nagy a zűrzavar a bűnözési piramis alján.

Mások, akik szintén bírálják a *maffia* nevet, osztoznak azon a nézeten, mely szerint az *orosz maffia* kétségtelenül téves elnevezés, emellett azt állítják, hogy az oroszországi szervezett bűnözést túlnyomó részben még csak nem is oroszok irányítják. Felteszik a kérdést: hogyan tekinthető orosz bűntettnek az, amit főként örmények, beloruszok, zsidók, grúzok és ukránok követnek el? Miljutyenko ezt azzal magyarázta, hogy csupán azért nevezik orosznak, mert a bűnszervezetek Oroszországban, elsősorban Moszkvában tevékenykednek. Hozzáfűzte, sokkal pontosabb lenne az „eurázsiai, szervezett bűnözés" kifejezést használni.

Tehát az *orosz* elnevezés sem látszik helytállónak, mert a volt Szovjetunió területén működő bűnszervezetek tagjai nem mindnyájan oroszok. Oroszul beszélnek, és olyan régiókból származnak, ahol évtizedeken át oroszok uralkodtak, de sem ők önmagukat, sem az oroszok őket nem tekintik oroszoknak. Az

amerikaiak oroszoknak nevezik mindazokat, akik a volt Szovjetunió területén éltek, és ettől az oroszok sem zárkóznak el feltétlenül, ha pozitív értelemben céloznak így rájuk.

A *maffia* elnevezés pontossága egyébként is problematikus. Ha tágítjuk jelentését, és eltekintünk egyedien szicíliai eredetétől és jellegétől – ahogy a 2. fejezetben tettük –, akkor talán megfelelő lehet. Rawlinsonnal ellentétben mi úgy gondoljuk, hogy a szabályok és a szerkezet megléte önmagában nem elég annak megállapításához, mi a szervezett bűnözés, vagy mi a maffia. A bűnszövetkezet felépítése csak egy tényező abban a rendszerben, amely meghatározza, milyen mértékű károkozásra képes a szervezett bűnözés. Felépítése vizsgálatánál sokkal több értelme van, ha olyan a szempontból közelítjük meg a szervezett bűnözést, milyen funkciói vannak és milyen károkozásra képes. De mindenekelőtt azt a kérdést tesszük fel, van-e maffia Oroszországban.

Egy bűnszövetkezet jellegét az a társadalmi közeg határozza meg, amelyben működik. A szociális tényezőket viszont az áruféleségek és a szolgáltatások iránti igények, az igazságszolgáltatás akciói, a szervezetbe csábítható újoncok megkörnyékezhetősége, valamint a más bűnszövetkezetekkel folytatott versengés természete és kiterjedése befolyásolja. Albini

azt írja, hogy egy adott ország társadalmi körülményei vagy táplálják, vagy elfojtják a maffia kifejlődését. Ha abból indulunk ki, hogy a maffia nem egyetlen titkos bűnöző társaság, hanem inkább „a bűntettek végrehajtásának módszere", mely „bárhol létezhet", akkor arra következtethetünk, hogy a mai társadalmi körülmények Oroszországban a maffia fejlődésének kedveznek.

Az orosz társadalmi közegen korrupt kormány és gyenge igazságszolgáltatás hagy nyomot. A jogrendszer nem képes és nem hajlandó szerződéseket, megállapodásokat előmozdítani, melyek az üzleti élet működéséhez feltétlenül szükségesek. A vállalkozók arra kényszerülnek, hogy a törvényes hatóságok helyett más résztvevők bevonásával kössék meg szerződéseiket, oldják meg vitás ügyeiket. A „külső résztvevőknek" erősnek, szavahihetőnek kell lenniük, hogy a vállalt kötelezettségeket a szerződő felek maradéktalanul teljesítsék. A bűnszervezetek tökéletesen megfelelnek e feladatnak. Ez az egyik tényező, amely magyarázatot ad arra, miért olyan szorosak a kötelékek a bűnözés, az üzleti élet és a kormány között Oroszországban. Fontos megjegyeznünk azonban, hogy nem mindegyik orosz bűnszervezet alkalmas a piaci tranzakciók védelmére. Varese becslései szerint ötből jó esetben egy felelhet meg e „kvázi kormányt" helyettesítő szerepnek. Ha becslései he-

lyesek, akkor 8000 bűnöző csoportból 1600-at lehet maffiának minősíteni. Bármit sugalljon is ez a nagy szám, most az a lényeg, hogy Oroszországban nem egy maffia működik.

A legfőbb szolgáltatás, melyet a bűnszövetkezetek nyújtanak Moszkvában és más nagyvárosokban: a védelem. A maffiák az éppen formálódó piacgazdaságban töltik be ezt a funkciót. Törvényes szabályozás, hatósági garanciák híján éppen az üzletemberek kívánalmainak tesznek eleget, amikor asszisztálnak nekik. Fontos hangsúlyoznunk, hogy ez a védelmet nyújtó szolgáltatás áru, nem pedig zsaroláson alapuló behajtás. A zsarolás erőszakkal vagy fenyegetéssel jár. A védelem árujellege az, ami megkülönbözteti a maffiákat más bűnszervezetektől.

E védelmi szolgáltatás egyik formája Oroszországban a *krísa,* azaz a „tető". Annak érzékeltetésére, hogyan működik a *krísa* rendszere, rövid részletet közlünk egy orosz bűnöző vallomásából, melyet az Egyesült Államok Szenátusa előtt tett 1996. május 15-én:

Ahhoz, hogy megértsék az orosz szervezett bűnözést ebben az országban (az Egyesült Államokban), először is tisztán kell látniuk az oroszországi viszonyokat... Az embernek két dolgot kell tennie, ha sikeres üzletemberré akar válni Moszkvában. Az

első: le kell fizetnie a megfelelő kormányhivatalnokokat...

A második: az üzlet sikeres működtetéséhez meg kell vennie a krísát, ami oroszul „tetőt" jelent, de itt a védelemről van szó. Minél fontosabb ember vagy, annál magasabb tetőt kell vásárolnod. Moszkvában a szervezett bűnözés szolgáltatja a védelmet.

Értesüléseink szerint a *krísák* vezető szerepet játszanak a gazdasági bűnözés terén Oroszországban. Amint egyik interjúalanyunk elmondta, a *krísa* úgy vonul be a törvényes üzleti életbe, mint a védelme alatt álló cég elnökhelyettese. Ebben a szerepében úgy biztosítja a védelmet, hogy megakadályozza más bűnözők beszivárgását. Itt egy hajszál választja el egymástól a két lehetőséget: felkérték-e az adott pozíció betöltésére, vagy erővel ült a vezetői székbe. Voronyin megmagyarázza a különbséget: „Az orosz utcai gengszterek erőszakkal vasalják be a védelmi pénzt a kis vállalkozásoktól és üzletektől. Magasabb szinten bűnszövetkezetek vezérei töltik be a *krísák* szerepét, és Oroszország nagyvállalkozóival együtt söprik be a hasznot... Az üzletet a bűnszövetkezetek szolgáltatta „tető" alatt bonyolítják le." A védelem és az időnkénti egyéb szolgáltatások nem kevés pénzbe kerülnek, elviszik a haszon 30-70%-át. Ha egy üzleti vállalkozás hasznának nagy részét krisák megvásár-

lására fordítja, akkor a maffiák igen jövedelmező üzletet folytathatnak.

Még sincs olyan mindent átfogó egység, melyet *orosz maffiának* nevezhetnénk. A legtöbb bűnszervezet nem maffia: nem kizárólag vagy főként oroszokból áll, és nem alkot egységes tömböt. Szűk értelemben véve van egy-két maffia Oroszországban, és van közöttük olyan is, amely ténylegesen oroszokból áll.

Hogy viszonyulnak a törvényes tevékenységekhez?

Minthogy hiányoznak az igazán bennfentes egyénektől származó információk, a bizonyítékaink is eléggé szegényesek arra vonatkozóan, milyen legális gazdasági tevékenységeket végeznek, illetve hogyan veszélyeztetik a törvényeket az új Oroszország új gengszterei. Felhasználjuk néhány bűnözésbe keveredett személy életrajzi kivonatát, emlékiratait és saját készítésű interjúinkat, hogy valamiképpen mégis összegezzük, milyen világszemlélet uralkodik Oroszország bűnözőinek körében. 1992 és 1993 között Igor Iljinszkij és munkatársai fiatalok egy csoportját vizsgálták. Arra voltak kíváncsiak, milyen a fiatalság munkához való hozzáállása. Eredményeik azt igazolják, hogy a

legtöbb fiatal számára „a munka mint az önmegvalósítás és az egyéniség kibontakoztatásának eszköze, elvesztette jelentőségét". Iljinszkij arra következtet, hogy az orosz társadalomban

van egy fiatalabb generáció, amelyik jól akar élni, mindent magáénak szeretne, de sem kedve, sem képessége nincs ahhoz, hogy kitartóan, tisztességesen, szorgalmasan dolgozzon... Sok fiatal nem a munkával társítja a gazdasági felemelkedést, sőt, készen áll arra, hogy pénzszerzés érdekében megszegje a törvényt. Túlnyomó többségük értelmetlennek tartja a munkát, és nem tekinti az élet természetes velejárójának. Legtöbben úgy gondolják, hogy a munka szükséges rossz. amit ráerőltetnek az emberre.

Egy 1993-as, javítóintézetbe (munkaterápiás telepre) zárt fiatalkorú bűnözők körében végzett felmérés is hasonló eredményt mutatott. A fiatalkorú bűnözők többsége terhesnek és bosszantónak tartotta a munkát, mert úgy látta, hogy munkavégzés nélkül is meg lehet élni. A válaszadók azt mondták, a munka nem létérdekük, hiszen vannak más módjai is a megélhetésnek. A felmérésekből előbukkanó attitűdök nem szokatlanok és nem egyediek Oroszországban, de azt sem állítjuk, hogy az egész orosz fiatalságra jellemzőek. Mindenesetre úgy látjuk, a feltételek adottak

ahhoz, hogy az orosz fiatalok egy része a szervezett bűnözéshez csatlakozzon.

Kevésbé tudományos, de jól megalapozott a *New York Times* 1994. március 17-i számának egyik feltáró cikke, amely az orosz „semmirekellőkről" szól. A cikkíró azzal zárja írását, hogy „Oroszország a csalás és a nyerészkedés táptalaja lett", és „a jelenség a szovjet korszak árnyékgazdaságához és feketepiacához vezethető vissza". A csalások jelentéktelen összegektől dollármilliókig terjednek, és helyet kapnak bennük hamis sorsjegyek, álbefektetési projektek, nem létező szolgáltatásokat nyújtó fantomcégek és ingatlanügyletek, ahol nem eladó lakásokat értékesítenek. Azt már tudjuk, milyen rátermett csalók az orosz bűnözők, így a fenti ügyletek egy másik közös jellemzőjét emeljük ki: minden egyes eset azt a nézetet erősíti – közvetett módon az áldozatokban is –, hogy gyorsan és munkavégzés nélkül is lehet pénzt szerezni, és ez a szemlélet igen elterjedt manapság az oroszok, és általában azok körében, akik a volt Szovjetunióban éltek.

A szervezett bűnözés és a kivándorlás összefüggései

A nem a volt Szovjetunió területén élő emberek nagyon aggódnak amiatt, hogy az orosz szervezett

bűnözés saját határaikon belül is elterjedhet. A nemzetközi bűnözés egyik típusa az embercsempészet, amikor illegális eszközökkel juttatnak át embereket (embercsoportokat) a határokon. Minthogy a különböző bűnszövetkezetek igen jövedelmező lehetőséget látnak benne, érdemes megvizsgálni, vannak-e orosz vonatkozásai e nagy haszonnal kecsegtető „üzletágnak".

Annak ellenére, hogy az amerikaiak főként a mexikóiak és a kínaiak becsempészésére gondolnak, amikor illegális határátléptetésről esik szó, ez a gyakorlat egy sor más népcsoportot is érint. Gyanítják, hogy az ex-Szovjetunió polgárai különböző formákban részt vesznek az embercsempészetben, de a gyanakvást nem minden esetben támasztják alá meggyőző bizonyítékok. Egy példa erre a gyerekek bejuttatása Amerikába örökbeadás céljából vagy azért, hogy szervátültetésekhez donorként használják fel őket. A szovjet bevándorlók bűnözését vizsgáló hármas projekt munkatársai felkérték belorusz kollégáikat, nézzenek utána, valóban csempésznek-e gyerekeket Amerikába, hogy örökbefogadó szülőknek vagy szervátültetésre váró betegeknek adják el őket. A nyomozások eredménye azt mutatta, hogy az ilyesféle állítások megalapozatlanok. Viszont másféle embercsempészet esetében megdönthetetlen bizonyítékokat találtak.

Más országokból származó emigránsok csempészése

A Szovjetunió összeomlása után Moszkvából elosztó központ lett, ahonnan különböző országok emigránsai szándékoznak illegális úton Nyugat-Európába vagy az Egyesült Államokba kivándorolni. Becslések szerint naponta 200-300 ezer afrikai, afgán, kurd, szomáliai, iraki, kínai és egyéb ázsiai tartózkodik Moszkvában; arra várnak, hogy más országokba csempésszék őket. Az orosz embercsempészek más nemzetiségű – főként kínai – bűnözőkkel, közvetítőkként működnek együtt az ügyletek során. Ezekben az esetekben a külföldiek (kínaiak) irányítják a moszkvai csatornát, az oroszok csak kisebb kisegítő szerepet kapnak.

Az illegális bevándorlóknak, bárhonnan is származzanak, a sikeres határátlépés érdekében jó minőségű hamis papírokra – például útlevélre, születési bizonyítványra, vízumra, repülőjegyre – van szükségük. A Nemzetközi Migrációs Szervezet állítása szerint „a hamis papírok illegális forgalmazását az emigránsok szervezett csempészése élteti. A hamis utazási dokumentumok, munkavállalási és tartózkodási engedélyek lopása és előállítása nagy bűnözési ággá fejlődött, mert az emigránsok bejuttatása a célországba javarészt e nélkülözhetetlen papírok

meglététől függ." Számos orosz bűnöző ilyen dokumentumok gyártására szakosodott. Minthogy az oroszok óriási tapasztalatokat szereztek a régi szovjet bürokrácia kijátszásából, sokan közülük nagy szakértelemre tettek szert a különféle okiratok hamisítása terén. A nemzetközi piacra szánt papírokat vagy hamis, vagy korrupt hivatalnokoktól beszerzett, valódi kitöltetlen nyomtatványok felhasználásával állítják elő. Ez a probléma beigazolódott Moszkvában, ahol a Bevándorlási és Honosítási Szolgálat adatai szerint az 1990-es évek elején mintegy 100 000 új orosz útlevél „veszett el".

A volt Szovjetunió polgárainak csempészése

Az embercsempészet másik formája a valaha a Szovjetuniót alkotó országok polgárainak illegális utaztatása Európa országaiba, Izraelbe és az Egyesült Államokba. Izraeli jelentések szerint erősen megnövekedett a hamis iratok felhasználása a határt átlépők körében, akiknek egy része azért utazik be az országba, hogy bevándorló státuszt szerezzen, egy másik pedig azért, hogy bűncselekményeket kövessen el. Az izraeli hatóságok azt állítják, hogy Moszkvában felületesen kezelik a kivándorlók dokumentumokkal való ellátását, és a bűnözők közreműködésével könnyedén beszerezhetőek a hamis vízumok

vagy a zsidó származást igazoló iratok. Az Egyesült Államokba szóló vízum megszerzésének egyik módja fantomcégek alapítása. A cég nevében meghívólevelet készítenek a „közreműködő partnereknek", és jövedelemszerző vízumot kérnek a számukra. A meghívólevelet jó pénzért értékesítik, majd az ügyfél Egyesült Államokba érkezése után (szintén nem ingyen) egyengetik útját a tartózkodási, később a letelepedési engedély megszerzésében.

Az Egyesült Államok Bevándorlási és Honosítási Szolgálatánál elmondták nekünk, hogy növekszik azok száma, akik hamis papírokkal vagy fantomcégek meghívólevelével érkeznek a volt Szovjetunió területéről, bár 1992 és 1993 között mindössze huszonhét a FÁK-ból (Független Államok Közösségéből) érkezett illegális bevándorlót regisztráltak, 1995 és 1996 között pedig csak harminchatot.

A kivándorlókat gyakran hamis ígéretekkel csalják külföldre, ahol időnként bűnözésre kényszerülnek adósságaik visszafizetése miatt. A volt Szovjetunióból érkező nők nagy részét prostituáltként, sztriptíztáncosnőként peep-showkban dolgoztatják. Ugyanez a helyzet Izraelben is, ahol például masszázsszalonokban foglalkoztatják őket. A férfiakat drogcsempészésre és kisebb zsarolásokra kényszerítik. Az emigránsokból minden esetben megpróbálják a legtöbb hasznot kivasalni olyan jogcímen, hogy téríteniük kell az utaztatásuk közben felmerült külön költségeket.

Az embercsempészet első két formája az oroszok számára egyszerűen újabb haszonszerzési lehetőséget jelent, ahol kalandor-vállalkozók profi bűnözőkké válnak. A példákban bemutatott bűntetteket olyan orosz bűnözők hajtják végre, akik a megtévesztés nagymesterei. Emberek, fogyasztási javak és nyersanyagok csempészése nagyjából egyforma eszközök bevetésével történik, így sokszor ugyanazok az emberek végzik mindhármat. A kivándorolni szándékozó egyénektől kapott pénzt a kifinomult és jól felépített szervezethez tartozó bűnözők újabb bűncselekmények elkövetésének előkészítésére használják fel.

Bűnözők csempészése

Az utóbb ismertetett formába beletartozik jól ismert bűnözők, prostituáltak, verőemberek csempészése is. A legtöbb esetben menekült státusszal palástolják bűnös tevékenységeiket. E bűnözők között vannak bérgyilkosok, megint mások az orosz igazságszolgáltatás elől menekülnek, és akadnak olyanok, akiket a volt Szovjetunió területén bérelnek fel – őket *tyázsikoknak* nevezik –, hogy végrehajtóként, dokumentumok nélkül beutazzák Amerikát és Európa országait. Útjuk során erőszakos bűncselek-

ményeket, többek között gyilkosságokat követnek el. A Bevándorlási Szolgálatnál tudtuk meg, hogy az orosz bűnszervezetek vezetői olykor újabb bűnözőket csempésznek be az Egyesült Államokba, akiknek az a feladatuk, hogy utánpótlásként beálljanak az Amerikában működő bűntársaik közé.

A történelem folyamán mindig is a szervezett bűnözés látta el a nyugati országokat prostituáltakkal, és az utóbbi időben az orosz bűnszervezetek különösen érdekeltté váltak a prostituáltak kiutaztatásában. Az orosz nők illegális bevándorlókként érkeznek a világ számos országába, és úgy tűnik, hogy az orosz szervezett bűnözés legkelendőbb „kiviteli cikkévé" váltak. „A posztszovjet bűnözők hozzávetőleg az 1990-es évek elejétől szállítanak prostituáltakat a világ legeldugottabb sarkaiba is. Orosz, lengyel és ukrán prostituáltak lepték el Kelet-Európa országait, Németországot, Ausztriát, Jugoszláviát és utódállamait, Izraelt, Görögországot, az Egyesült Államokat, Kínát, Törökországot, Belgiumot, Hollandiát, Finnországot, Svédországot, Olaszországot, Dél-Afrikát, Thaiföldet, Hongkongot, Koreát, Ciprust."

Az Oroszországból kiinduló prostitúció túlmutat az embercsempészet problémáján. 1995-ben a görög hatóságok tucatnyi görög rendőrt tartóztattak le azért, mert call-girl hálózatot működtettek országukban. Rengeteg orosz és más kelet-európai nőt csaltak Görögországba jólétet, jobb életet ígérve nekik. Miután megérkeztek, megfosztották őket útlevelüktől, és gyakorlatilag bebörtönözve, prostitúcióra kényszerítették őket. Izraelben körülbelül 2500-ra tehető az orosz prostituáltak és egyéb bűnözők száma. Izraelbe a lányok egy része önszántából utazott, másokat kényszerítettek.

Az orosz szervezett bűnözés és ez embercsempészet

Az Ororszországból más országokba, többek között az Egyesült Államokba irányuló embercsempészetre bizonyítékaink is vannak. Annak ellenére, hogy e tevékenység szervezettséget igényel – több mozzanatot és rengeteg ember részfeladatát kell összehangolni, nagy távolságokat kell megtenni –, mégsem mondható, hogy a szervezett bűnözés tipikus formája. A szovjet szervezett bűnözést vizsgáló három államot tömörítő projekt négyéves kutatómunkája során számtalan embercsempészettel kapcsolatos ügyre talált rá New Yorkban, New Jerseyben és Pennsylvaniában; sok prostituáltként dolgozó orosz asszonnyal került kapcsolatba. Ők főként a Brighton Beach-i orosz kolóniában kínálták szolgál-

tatásaikat vagy New Jersey-i bárokban táncoltak, de semmi nem támasztotta alá, hogy ezeknek a nőknek közük lett volna az embercsempészethez vagy a szervezett bűnözéshez.

Az igazságszolgáltatás területén nem hisznek abban, hogy az embercsempészet az orosz szervezett bűnözés meghatározó tevékenységei közé tartozik. Például 1996-ban az amerikai vámhatóságok az orosz szervezett bűnözésről készített, az Egyesült Államok Szenátusa elé tárt jelentésében az állt, hogy a volt Szovjetunióból érkezett bűnszervezetek fő tevékenységei: a kábítószer-csempészés, pénzmosás, csalások, fegyverek és stratégiai jelentőségű nyersanyagok törvénytelen forgalmazása. A fenti adatok az 1991 és 1996 között lefolytatott 82 nyomozás eredményeit tükrözik. A bizottság vezetője csak akkor említette az embercsempészetet, amikor azokról cégekről beszélt, melyek nem létező állások betöltésére külföldieket (oroszokat) kívántak alkalmazni, és beutaztatásukhoz bevándorló vízumért folyamodtak. Ezeket a cégeket, mint mondta, pénzmosás és egyéb szervezett bűnözéshez kapcsolódó tevékenységek leplezése céljából alapították.

Ugyanazon a meghallgatáson az FBI igazgatóhelyettese, James Moody azt jelentette, hogy az oroszok kétféle törvénytelen vállalkozási formát működtetnek az Egyesült Államokban. Az elsőhöz a csalá-

sok és egyéb pénzügyi manőverek tartoznak. A második csoport sokkal inkább hasonlít a klasszikus értelemben vett szervezett bűnözésre, amelyben a zsarolás, az emberrablás, a kábítószer-kereskedelem és az erőszakos bűncselekmények foglalnak helyet.

A Bevándorlási és Honosítási Szolgálat (talán ez a hivatal ismeri legjobban az embercsempészet problémakörét) képviselőivel készített interjúinkban elhangzott, hogy egyes esetekben oroszok is átcsempésznek néhány embert a határon, de nincs bizonyítékuk arra, hogy e tevékenységet szervezetten végeznék. Az egyik BHSZ hivatalnok szerint a kiszűrt csoportok nem hasonlítanak a Cosa Nostrára: felépítésükre nem jellemző a szigorúan vett ranglétra, működésükből hiányzik a folytonosság, tagjaik egyszerre több hálózathoz is tartoznak, és azok különféle bűncselekményeket követnek el, bizonyos akciókhoz egyénileg tevékenykedő bűnözőket alkalmaznak, mások több bűntett elkövetésében is részt vesznek. Úgy látszik, ez a séma állandó, ahogy az oroszok bűnözésének más területein is láttuk. A hivatalnok azzal zárta fejtegetését, hogy az oroszok nem fő szervezői az embercsempészetnek, de nagy a valószínűsége, hogy előbb vagy utóbb ezen a téren is erősítik aktivitásukat.

Nagyon keveset tudunk az oroszok és az embercsempészet kapcsolatáról, csak annyi világos, hogy a

bűnözés e területe is jól szervezett, és az oroszok nem kívánják magukra vállalni annak teljes körű irányítását. Lehetséges, hogy annyira lefoglalja őket Oroszország nemzetgazdaságának manipulálása, a privatizációs folyamat ellenőrzése, hogy jelenleg nem érdekli őket olyan „piti" ügy, mint az embercsempészet.

Annak ellenére, hogy bizonyos széleskörű együttműködést igénylő kalandorakciókban részt vesznek mind az Oroszországban, mind a tengerentúlon élő orosz bűnözők, és meglehet, hogy ezeket az akciókat orosz földről irányítják, óriási különbségek vannak az oroszországi és a külföldön élő oroszok bűncselekményei között, ha azok jellegét és kiterjedését vizsgáljuk.

7. FEJEZET

A SZOVJET BEVÁNDORLÓK EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN ELKÖVETETT BŰNTETTEI

Amikor 1985-ben Gorbacsov hatalomra került, és különösen azóta, hogy 1991-ben a Szovjetunió összeomlott, a média és az igazságszolgáltatás egyre erősödő hullámokban hívta fel a figyelmet az orosz szervezett bűnözés növekvő veszélyeire és az orosz maffia Egyesült Államokba történő beáramlására. Az 1990-es évek elején világossá vált, hogy létezik (ex-)szovjet szervezett bűnözés Amerikában, és ezt a sajtó egyes képviselői és bizonyos hivatalos szervek is elismerik. Mások számára azonban – az igazságszolgáltatás nagyobbik része és néhány kutató számára – az orosz maffia további vizsgálatokat igénylő potenciális probléma maradt. A könyvünk elején említett, három államot tömörítő projekt, melyet a New York Állami Szervezett Bűnözést Vizsgáló Különleges Csoport, a New York és New Jersey

Állami Nyomozóbizottság és a Pennsilvaniai Bűnüldözési Bizottság hozott létre, megkísérelte módszeresen összegyűjtött pontos információkkal ellátni az igazságszolgáltatás dolgozóit, a kriminológusokat és természetesen a nyilvánosságot.

A három államot egyesítő projekthez csatlakozva elemeztük az oroszok Egyesült Államokban elkövetett szervezett bűntetteit; a legegyszerűbb maffia- vagy Cosa Nostra-modellt összevetettük az új bevándorló csoporttal és azzal a társadalommal (a szovjettel), amelyben az ő modelljük kifejlődött. Azért, hogy ezt megtehessük, meg kellett vizsgálnunk egy sor olyan bűncselekményt, melyet oroszok követtek el. Információinkat az igazságszolgáltatás hivatalaiból – főként ügyészektől és a szervezett bűnözést figyelemmel kísérő szakemberektől – szereztük be. És ebben nagy segítséget nyújtott a három államot képviselő projekt, mely átfogó képet kívánt festeni az emigránsok bűnözéséről. A projektben együttműködő hivatalok céljai a következők voltak:

- meghatározni, milyen mértékben szervezett az orosz bűnözés
- kideríteni, milyen az oroszok bűnelkövető közösségeinek felépítése
- azonosítani azokat a módszereket, melyek alkalmazásával végrehajtják bűntetteiket és

- meghatározni, milyen kapcsolatokat tartanak fenn más, az Egyesült Államokban és külföldön tevékenykedő bűnszövetkezetekkel.

Együttműködésünk a hármas projekttel rendkívül hasznos információkhoz juttatott bennünket.

A szovjet bűnözés modelljei az Egyesült Államokban

Ahhoz, hogy megállapítsuk, szervezett-e a szovjet bevándorlók bűnözése, meg kell vizsgálnunk bűncselekményeik jellegét, végrehajtásuk módjait. Arra akartunk fényt deríteni, hogy szervezeteik hogyan épülnek fel, tagságuk miként azonosítja önmagát, mennyire kifinomultak terveik, kivitelezési módszereik, van-e elég hírnevük ahhoz, hogy pusztán fenyegetéssel – erőszak alkalmazása nélkül – elérjék azt, amit akarnak. Azt is meg kellett vizsgálnunk, hogy ezek a szervezetek egyáltalán léteznek-e, ha igen, megkísérelnek-e uralni egy-egy meghatározott piacot, alkalmaznak-e erőszakot vagy fenyegetést.

A szovjet bevándorlók bűntettei a vizsgált három államban

Megvizsgáltuk a hármas projekt munkája során készített feljegyzéseket, hogy meghatározhassuk, mi-

lyen típusú bűncselekményeket követnek el a szovjet emigránsok. Itt szó van ismertté vált bűncselekményekről és olyanokról, melyek feltételezett elkövetői oroszok voltak. (De nem szabad figyelmen kívül hagynunk azokat az eseteket sem, melyekről keveset tudunk, mert egyszerűen nem jelentették őket a projekt munkatársainak.) Ily módon nagyon körültekintően kell eljárnunk, nehogy túlzásokba essünk esetleges messzemenő következtetéseinkkel. Ennek ellenére a feljegyzések pótolhatatlan információkkal segítették munkánkat, melyet kiegészítettek saját készítésű interjúink és a szovjet bűnözéssel kapcsolatos tudományos irodalom és számos újságcikk. A szovjet emigránsok (a volt Szovjetunió területén élt, különböző nemzetiségű bevándorlók) a feljegyzések szerint a legkülönfélébb bűncselekményeket követik el. Ezek közé tartozik a bolti lopás (amit egyes csoportok rendszeresen és viszonylag szervezetten végeznek), autólopás, kábítószer-kereskedelem, gyilkosság. Az erőszakos bűncselekmények a bűnözés legszélsőségesebb formái, és annak ellenére, hogy számos felderítetlen gyilkosság írható a minden bizonnyal szovjet emigránsok számlájára, a leggyakrabban elkövetett bűntetteik mégis a különféle csalások, csempészés, pénzmosás és hasonlóak. A rendelkezésünkre álló anyagok alapján okunk van azt feltételezni, hogy más bűnözőkkel összevetve a volt

Szovjetunióból származó elkövetők sokkal hajlamosabbak a szélhámosságokra, a csalásokra.

Olajügyletek – bizonyíték a szovjet, szervezett bűnözés létezésére?

Az üzemanyagadó kijátszása a szovjet emigránsok bűntetteinek legismertebb és legnépszerűbb formája. E csalások során a különböző államoknak és a szövetségi kormánynak járó jövedéki adót csapolják meg. Az adócsalások három leggyakoribb formája az „olajcsere", a szőkített olaj forgalmazása és a láncértékesítés. Ahhoz, hogy megérthessük, hogyan működnek ezek a csalások, szükséges tudnunk valamit az olajüzletről és az azt terhelő adókról. Sokféle olaj létezik, de a járműveket hajtó üzemanyagot különleges adók terhelik. Ezeket az adókat állami és szövetségi szinten is kivetik, és megállapításukat számos tényező teszi bonyolulttá. A megadóztatott dízelolaj nagyon hasonlít a háztartási fűtőolajhoz, de más adókategóriába esik. A fogyasztóknak vagy akárki másnak nincs lehetősége arra, hogy ellenőrizze a töltőállomásokon forgalmazott olaj finomságát. Az olaj igen hosszú utat tesz meg, míg a finomítóból a töltőállomásra kerül, és útja számos csalásra ad alkalmat, ezt használják ki a szovjet emigránsok és mások.

A legtöbb adócsalás módszere viszonylag egyszerű. A csererendszerben a nagykereskedő nyilvántartásában csak háztartási fűtőolaj szerepel, és azért nem kell adót fizetnie, de a töltőállomásoknak dízelolajat ad el, miközben számláin ismét háztartási fűtőolaj szerepel. Sok vállalat ellen azonban olajszőkítésért emeltek vádat. Ilyen esetekben az olajhoz különféle adalékokat kevernek a profit növelése céljából.

A láncértékesítés sokkal összetettebb, mint a csere vagy a hamisítás. Ebben a rendszerben azon az úton követik el a csalást, melyen az adó bekerül(ne) az állam kasszájába. Ezt a módszert már jóval a szovjet emigránsok megjelenése előtt is alkalmazták. A nyomozók adatai szerint a láncértékesítést négy-öt New York-i bűnszövetkezet (család) végzi. Legismertebb közülük Michael Francese, aki ellen vádat is emeltek. A láncértékesítésben a be nem fizetett adóból származik a törvénytelen profit. Az adót a nagykereskedőnek kellene befizetnie miután eladta olaját a kiskereskedőnek. Esetünkben viszont az engedéllyel rendelkező nagykereskedő egy másik nagykereskedőnek adja át az olajat, általában egy fiktív cégnek, melyet maga alapított. A „második" nagykereskedő számlákkal igazolja, hogy árujáért már megfizették az adót. Még egy ilyen nagykereskedőtől nagykereskedőig manőverrel még komplikáltabbá lehet tenni

a papírok nyomon követését. Végül az áru a kiskereskedőhöz kerül, aki gyakran maga is beavatott személy.

A szovjet emigránsok több közigazgatási területen is megvalósították a láncértékesítést (New York, New Jersey, Pennsylvania és Kalifornia államban). Marat Balagula – akit korábban már megemlítettünk – is létrehozott egy olajszindikátust. 1977-ben, egy évvel azután, hogy az Egyesült Államokba érkezett, már negyven töltőállomás tulajdonosa volt. 1983-ra két elosztórendszert épített ki. Az olajat Boris és Benjamin Nayfeld vállalatától vette. Az említett személyek számos súlyos bűncselekményt követtek el az Egyesült Államokban.

Annak ellenére, hogy az olajügyleteket a közönséges csalások között tartják számon, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy azokat gyakran erőszakos bűncselekmények is kísérik. Sok olajügyletbe keveredett személyt végeztek már ki vagy sebesítettek meg súlyosan.

Az olajügyletek komplex összeesküvést feltételeznek, és óriási károkat okoznak. Itt nem csak az eltulajdonított összegekről, hanem a kioltott életekről is szó van. Mindenesetre nincs bizonyítékunk arra, hogy ezek az összejátszások a szervezett bűnözés új ágát képviselnék. A szovjetek nem hoztak létre monopóliumot a csökkentett árú olaj elosztására, s

minthogy az olasz bűnszövetkezetek is részt vettek a manipulációkban, ezt nem is tehették. Különben pedig a szovjeteken és az olaszokon kívül még számos más etnikumhoz tartozó bűnöző is részt vett az üzemanyaggal kapcsolatos adócsalásokban. Azt sem tudjuk bizonyítani, hogy a szovjetek szisztematikusan felépített csoportokban követték el ezeket a bűncselekményeket.

Más csalások

Az olaj jövedéki adójával kapcsolatos csalások mellett más bűntettekre vonatkozó feljegyzéseket is találtunk a hármas projekt anyagában. Olyan csalásokról van szó, melyeket bárhol, bármilyen nemzetiségű bűnöző elkövethet. Az ilyen csalások a gazdaság legális szféráit érintik, ahol a bűnelkövetők kihasználják a bürokratikus eljárások nyomán keletkező hézagokat, vagy egyszerűen megvesztegetik a hivatalnokokat. Az ilyesfajta bűntettek általános jellegzetessége, hogy megjelenik bennük a legális momentum valamilyen hivatalos szervezet vagy vállalkozás keretei között. (Például a fiktív vállalatok a jövedéki csalások esetében.) Bár ez nem jelenti azt, hogy ezek a bűntettek szervezettek is, hanem inkább rugalmas szerkezetűek, és ez megkönnyíti az irányításukat.

Más esetekben a legális tevékenységet is folytató szervezeteket felhasználhatják a bűncselekmény végrehajtásánál, alkalmazottai passzív vagy aktív közreműködésével. Ilyenek például az egészségbiztosítási csalások, ahol fiktív számlákat nyújtanak be nem teljesített vagy jogosulatlanul használt szolgáltatásokért. Itt az egészségbiztosítási pénztár a károsult, és a közreműködő egészségügyi dolgozók részesednek a haszonból.

Pennsylvaniai szovjet emigránsok gépkocsi-biztosítási csalások sorozatát követték el megrendezett autóbalesetekkel, természetesen azért, hogy hozzájuthassanak a biztosító által kifizetett összegekhez. Ezekben a bűncselekményekben ügyvédek, egészségügyi dolgozók, sőt használt autókat forgalmazó kereskedők is részt vettek. (Ők biztosították a kocsikat a megrendezett balesetekhez.) Az 1990-es évek elején több mint egymillió dollárt fizettek ki a biztosítók ilyen hamis káresetek rendezésére. Itt ismét meghatározó szerepet játszottak a legitim gazdaság résztvevői. Ezeket a biztosítási csalásokat azonban bármely területen, bármely etnikumhoz tartozó személyek elkövethetik.

Alacsonyabb szinteken is megjelennek a csalások, rendkívül változatos formákban. Sok közülük a megtévesztési elemeket is tartalmazó lopás, és a legtöbb esetben az átejtés áldozatai a szovjet közösség tagjai.

Ide tartoznak az ékszerbolti lopások, ahol a valódi ékszert kicserélik egy hasonló értéktelenre, vagy az Oroszországból megrendelésre szállított áruk eltulajdonítása.

A hamisítás mint csalás olyan nem erőszakos bűncselekményeket takar, melyekben a szovjet emigránsok nagymértékben érdekeltek. A bankkártyák, számlák, útlevelek, a Bevándorlási Hivatal dokumentumainak és egyéb hivatalos papíroknak a hamisítása olyan terület, melyet egyedül tevékenykedő személyek szerveznek meg. Nem hivatalos jelentések szerint használható vízumokat és egészségbiztosítási kártyákat 3000 dollárért, zöld kártyát (nem amerikai állampolgárok számára szükséges a legális munkavállaláshoz) 6000-ért kínálnak a feketepiacon. Az okirat-hamisítást megerősítő informátor számolt be arról a pénzmosási módszerről, melyet többször alkalmaztak már szovjet bevándorlók: hamis bankjegyeket (dollárt) állítottak elő az Egyesült Államokban, elvitték Oroszországba, ahol átváltották rubelra, melyet valódi dollárra váltva visszajuttattak az Egyesült Államokba.

Jónéhány esetben számoltak be hamis bankkártyák előállításáról, melyeket nagy összegű vásárlásokra használtak fel. Az illegálisan szerzett árut a feketepiacon adták el. A kártyák adatai valódi, az üzleti életben korábban használt kártyákról származnak; fénymásolással állítják elő, a fémcsíkot lopott kártyákról szerzik. Sok kártyát gondatlanul készítenek; több esetben például az buktatta le a használókat, hogy helyesírási hibával írták rá a bank nevét.

A pénzmosásnak is számos változata létezik. A szovjet bevándorlók leginkább kaszinókon keresztül legalizálják törvénytelenül szerzett pénzeszközeiket; utalványokat vásárolnak belőle, és azokat gyorsan újabb vásárlásokra fordítják; vagy jelzálog kifizetésére fordítják. A pénzmosás kedvelt formája létező gyárak, üzemek nem létező felújítási, bővítési projektjeinek finanszírozása. Hatalmas összegeket utalnak át a projektnek, de a konstrukciós tervek soha nem valósulnak meg. Készpénzes tranzakciókat csak tízezer dollár alatt kockáztatnak meg, mert az annál nagyobb összegek eredetét a bankok megvizsgálják és jelentést készítenek róla. A hatóságok folyamatosan figyelemmel kísérik a bankok jelentéseit, mert a túlságosan nagy összegű készpénz illegális ügyleteket jelezhet.

A szovjet bevándorlók aktív szerepet vállalnak a kábítószer-forgalmazásban is. A tevékenységet különálló személyek hálózata szervezi a drogok importálásától az utcai elosztásáig. 1990 és 1993 között több személyt letartóztattak heroin csempészéséért és forgalmazásáért. A kábítószert Délkelet-Ázsiában

vásárolták, majd Lengyelországon és Belgiumon keresztül New Yorkba csempészték. Nem véletlen, hogy az oroszoknak közük van a Délkelet-Ázsiából származó kábítószerek csempészéséhez, hiszen Oroszország távol-keleti városai kitűnő átrakási pontokként szolgálnak, és az ország belső útvonalain az „anyagot" könnyedén Kelet-Európába szállíthatják.

Csempészet

A szovjet bevándorlók a kábítószerek mellett egy sor más áru csempészésével is foglalkoznak az alumíniumtól, a fegyvereken át a valutákig. Volt olyan eset, amikor a vámhivatalnokok 78400 dollárt találtak egy orosz nő testére ragasztva. A pénz eredete tisztázatlan maradt. A jelentések több olyan akcióról számolnak be, amely során gyémántot akartak Amerikába bejuttatni, de a vámellenőrzésen lebuktak. Nincs bizonyíték arra, hogy az esetek között összefüggés lenne. A hármas projekt informátorai azt is elmondták, hogy szovjet bevándorlók a jugoszláviai háború idején fegyvereket kerestek a feketepiacon abból a célból, hogy azokat eljuttassák a szerbeknek.

A kábítószer-kereskedelem, a csempészés, a pénzmosás mind olyan tevékenységek, melyek Amerikában összefüggnek a hagyományos szervezett bűnözéssel. Az ezeken a területeken működő szovjet egyének hálózatokba szerveződve látják el az (általuk kialakított) piacot illegális áruikkal és szolgáltatásaikkal. De nem mondhatjuk el, hogy monopolellenőrzést gyakorolnának az említett tevékenységek felett, még egyes (földrajzi értelemben vett) területeken sem. Inkább együttműködnek a régi bűnszövetkezetekkel, mint például a Cosa Nostrával. A szovjetek nem jelentenek fenyegetést azok számára, akik régóta ellenőrzik az említett piacokat, működésükkel csak kiszolgálják őket.

Erőszak

Korábban már utaltunk rá, hogy az erőszakkal való fenyegetés döntő eleme egy bűnszövetkezet létének. Az erőszak a legfőbb módszere annak, amellyel megteremtik hírnevüket. Az erőszak alkalmazása szorosan hozzátartozik a bűnszövetkezetek működéséhez. Gondoljunk a zsarolásra, amely fenyegetés nélkül egyszerűen elképzelhetetlen. A szovjet bűnözők különösen hajlamosak az erőszakra, mint például a gyilkosság, a kínzás vagy a verés. Embereik főként a zsarolási ügyekben segédkeznek Brighton Beachben, de készségesen együttműködnek bárkivel, aki megfizeti őket. Nincs bizonyíté-

kunk arra, hogy egyetlen csoport tartaná kezében a zsarolási ügyleteket.

1981 óta legalább hatvanöt gyilkosság és gyilkossági kísérlet írható a szovjet bevándorlók számlájára. A nyomozók szervezett bűnözésre utaló jeleket véltek felfedezni az említett bűncselekmények vizsgálatánál. Tizenhat év távlatában és a szovjet bevándorlók számához viszonyítva a hatvanöt eset kevésnek tűnhet, de ha a bűnözésből élő személyek számát vesszük alapul, akkor nem az.

A projekt három államában elkövetett gyilkosságok nagy része felderítetlen maradt, így nem is vonhattak felelősségre senkit. A tanúk nem voltak hajlandóak együttműködni a nyomozóhatóságokkal, és ez arra utalhat, hogy megfenyegették őket. A gyilkosságokat és a gyilkossági kísérleteket nem szisztematikusan, egy bűnszövetkezet védelme érdekében követték el, ahogy az a hagyományos szervezett bűnözés esetében lenni szokott. Az indíték inkább a kapzsiság és a személyes bosszúállás vágya volt. Bizonyos esetekben egy gyilkosság öldöklések sorozatát eredményezte. Az áldozatokat nem találomra választották ki, és ügyeltek arra, hogy ártatlan kívülállók ne sérüljenek meg. De az erőszak alkalmazása másokat is rettegésben tartott az oroszok közösségében, ez lehet a magyarázat arra, miért nem működtek együtt a tanúk a rendőrséggel.

A kábítószerpiacot különféle csoportosulások ellenőrzik az Egyesült Államokban. A szovjet bevándorlók is megjelentek a köztük folyó versengésben, ami sokszor véres háborúvá fajul. Jó példa erre Monya Elson története, melyet a hármas projekt rögzített. Elson az 1980-as évek elején keveredett különféle zsarolási és gyilkossági ügyekbe. Kezdetben Manhattanben működött, később más területeket is ellenőrzése alá vont. Egyszer külföldön tartóztatták le drogcsempészésért, és hat évet ült, mielőtt visszatért az Egyesült Államokba. A zsarolás mellett védelmet nyújtott a jövedéki adócsalás területén működő bizonyos személyeknek.

Elson több gyilkossági üggyel hozható kapcsolatba:

- *1991-ben felbérelt egy azerbajdzsánit, hogy helyezzen bombát egy bevándorló kocsija alá. A kiszemelt áldozat hírhedt „vor v zakonye" volt. A bomba célt tévesztett.*
- *Vjacseszlav és Vagyim Ljubarszkijt (apát és fiát) lakásuk előtt gyilkolták meg 1992-ben. A hatóságok meggyőződése, hogy a tettes Elson volt, mert feltételezhetően az apa lőtt rá Elsonra 1991-ben. Elsont és társait gyilkosság vádjával bíróság elé állították. A vádpontok közé bevették a Ljubarszkij elleni 1991-es gyilkossági kísérletet. (Elson korábban is próbálkozott.)*

❑ *1991-ben rálőttek Elsonra Los Angelesben. Egy Leonard Kanterkantetes nevű személy vitte kórházba. Két nappal később megsérült egy harmadik egyén, amikor bombát próbált elhelyezni Kanterkantetes kocsija alatt.*

❑ *1992. májusában meggyilkolták Amin Moussostovot, egy hírhedt csecsen pénzbehajtót. Korábban főnökét képviselte egy megbeszélésen, ahol Elsonnal találkozott. Elson pénzt akart kivasalni belőle. A hatóságok feltételezése szerint Moussostov nem adta be a derekát, ezért kellett meghalnia.*

❑ *Egy Elsonnal kapcsolatban álló örményt holtan találtak Nassau megyében, 1993 elején. A feltevések szerint bosszúból ölték meg, amiért ő lelőtt egy adócsalásokba keveredett férfit.*

❑ *1993 márciusában egy New Jersey-i menhelyen holtan találták Elbrusz Evdojevet, egy szovjet bevándorlót, akit kétszer más megsebesítettek 1992-ben. Akkor elmondta a rendőrségnek, hogy Elson állt a kísérletek hátterében.*

❑ *1993 júliusában házuk előtt rálőttek Elsonra, a feleségére és a testőrükre. Az egyik elkövető, aki az incidens során megsérült, korábban maga is Elson testőre volt. A támadók „vorok" végrehajtóiként akarták eltenni láb alól Elsont. Néhány héttel később a megsebesült elkövetőt agyonlőtték.*

❑ *1994-ben egy ismert szovjet maffiózó meggyilkolásáért elítélték Elson egyik testőrét, aki tisztázatlan pénzügyek miatt korábban már másokat is megsebesített.*

Elsonnak több olyan bűntársa volt, akik korábban testőreiként szolgálták őt. Ezek a személyek később önállósultak a zsarolás, a jövedéki adócsalás és a hitelkártya-hamisítás területén.

Az erőszaknak és a fenyegetésnek más módszereit is ismerik a szovjet bűnözők. Ilyen például az emberrablás. A védelmi pénz kierőszakolása általánosan elterjedt bűnözési forma a szovjet bevándorlók körében. Az utóbbi esetben mind a törvényes, mind az illegális üzleti vállalkozásoknak meg kell vásárolniuk a működésüket lehetővé tevő „biztosítást". A védelem másik módja az előzőekben már ismertetett krisák közbelépése. Ők a profit egy részéért szavatolják a vállalkozás biztonságos működését. A szovjet korszakból átmentett „krisa" szót Amerikában is használják az orosz bevándorlók. Azt nem tudjuk, milyen szerepe lehet a szovjet szervezett bűnözés rendszerében. Lehetséges, hogy csak az egyes szovjet bűnszövetkezetek közötti rangsor felállításában van jelentősége. Számos zsarolási ügy végére tettek pontot a három államot felölelő régióban. Az egyik letartóztatott Vjacseszlav Ivankov – a korábban bemutatott Japoncsik – volt, akit szovjet üzletemberek megzsarolásáért ítéltek el.

Bűntények elkövetésére szakosodott vállalkozások

A legtöbb bűncselekmény, melyekről eddig írtunk, ilyen vagy olyan különleges bűnözési területen összpontosul. Egyes területeken a főbb bűnelkövetők mögött vállalkozások állnak, melyek rendkívül hasonlítanak a kifinomult bűnözési módszereket alkalmazó bűnszervezetekhez. Jó példa erre a Goldberg-csoport. Boris Goldberget 1989-ben helyezték vád alá kokain forgalmazásáért, gyilkossági kísérletért, fegyveres rablásért, zsarolásért, csalásra való felbujtásért, fegyverek és robbanóanyagok birtoklásáért, felhasználásáért és a profit növelése érdekében elkövetett egyéb bűncselekményekért.

Goldberg és bűntársai ellen tételesen az alábbi bűncselekmények elkövetéséért emeltek vádat:

❑ *Boris Goldberg és bűntársai 1982 áprilisában egy kudarcba fulladt tárgyalást követően meggyilkolták Robert Ferrantét.*

❑ *A Goldberg-csoport tagjai beutazták az országot, hogy megzsarolják a Baja Élelmiszeripari Vállalat tulajdonosait.*

❑ *A Goldberg-társulás emberei 1982 és 1984 között több államban kábítószereket, főként kokaint forgalmaztak.*

❑ *1983-ban kitervelték Evsei Agron meggyilkolását, 1984. január 24-én súlyosan megsebesítették a férfit.*

❑ *1983 decemberében Borris Goldberg erőszakos eszközökkel pénzt hajtott be Arkagyij Himovicstól.*

❑ *Boris Goldberg és bűntársai kirabolták Ira Hersheyt. Jelentős mennyiségű ékszert és nemesfémet tulajdonítottak el tőle. Testi erőszakot alkalmaztak.*

❑ *1983 és 1988 között biztosítási csalások sorozatát követték el.*

Ez a társulás hosszú időn át bűncselekmények sorozatát követte el, és szerkezete sokkal összetettebbnek látszik, mint egy bizonyos vezér köré csoportosult utcai bandáé.

A szovjet bevándorlók bűnözésének szervezettsége

A szovjet bevándorlók változatos bűntettei rendkívül jó szervezettséget igényelnek ahhoz, hogy résztvevőik beszivároghassanak a legitim gazdaság különböző szféráiba. E bűntettek szervezése követi a bűnözési lehetőségek sajátos jellegét – például azt, hogy a közreműködők törvényes működést mímeljenek –, és nem hasonlít egyetlen létező bűnszövetkezet szerkezetére sem. A vállalkozók felelősek a lehetőségek felkutatásáért; a hálózat működését ők iga-

zítják az adott bűntett jellegéhez. Nem kedvelik a bűnszervezetekre jellemző struktúrát. A szervezett bűnözéssel társított jelenségek közül – erőszak, monopolizálás, korrupció – náluk az erőszak jelenik meg a legmarkánsabban. Az erőszakot főként a nyilvánosság, a potenciális versenytársak és a kevésbé lojális tagok megfélemlítésére használják. Ebből a szempontból ezek a csoportosulások is hasonlítanak a hagyományos értelemben vett szervezett bűnözésre. De semmi jel nem mutat arra, hogy a szovjetek monopóliumokat hoznának létre. Ehelyett inkább egyszerre több piacon tevékenykednek, és nem törekednek egyeduralomra. A szovjet bevándorlók bűnöző csoportosulásai vállalkozásaik védelmére nem alkalmaznak szisztematikus korrupciót az Egyesült Államokban.

Az Amerikában működő szovjet bűnözőket az igazságszolgáltatás egyes hivatalai és a média képviselői úgy írták le, mintha a Cosa Nostráéhoz hasonló szervezetbe tömörülnének. Ezt a nézetet erősítette Japoncsik személye, akit a szovjet bűnözés fejének, minden orosz bűnöző vezérének tartottak. Ennek a nézetnek ellent mond az a körülmény, hogy szervezetükben nem érvényesül az a szigorúan vett hierarchia, mint a Cosa Nostrában. Az oroszok a legtöbb esetben egyénileg követik el bűncselekményeiket, csoportjaik változékonyak, tagjaik csak alkalmilag verődnek össze az egyes bűntények elkövetésére. A csoportokra nem jellemző a merev autokrata irányítás, a résztvevők nem tartoznak beszámolni senkinek. Szervezett tevékenységüket kizárólag a piac határozza meg, és olyan bűntársakat választanak, akik a későbbiekben hasonló módon tudják viszonozni a felkínált lehetőséget.

A csoportokat olyan egyének alkotják, akik korábban ismerték egymást a Szovjetunióban is, vagy legalábbis vannak közös ismerőseik, akik összehozzák őket. A résztvevők háttere nagyon változatos képet mutat, de többségük profi bűnöző. (Ők nem vorok!) A szovjet bűnözők általában nem bíznak egymásban. Mindössze egy kevés bizalmat táplálhat bennük az azonos etnikai hovatartozás, a hasonló kultúra, vagy az, hogy korábban is ismerték egymást. Csak kivételes esetekben – mint például a jövedéki adócsalásoknál – működnek együtt egymással hosszabb távon.

8. FEJEZET

A SZOVJET EMIGRÁNSOK BŰNÖZÉSÉNEK SZERKEZETE

A különféle forrásokból származó információkból arra következtettünk, hogy a szovjet bevándorlók bűnözése az Egyesült Államokban nem is túlságosan szervezett, és csoportosulásaikat hagyományos értelemben nem lehet maffiáknak nevezni. Az előző fejezet leírásai vélhetően az olvasót is meggyőzték erről. Azt az elgondolást is elvetjük, hogy bűntetteiket egymástól elszigetelt csoportok vagy független személyek szervezik. A szovjet bevándorlók elenyésző része keveredik bűncselekmények elkövetésébe akár egyénileg, akár egy kis csoport tagjaként. Sokkal fontosabb az egymást közvetlenül vagy másokon keresztül ismerő résztvevők hálózatainak kiterjedése. Egyes résztvevők látszólag fontosabb szerepet töltenek be, mint mások, de nincs olyan személy, aki teljes egé-

szében irányítása alatt tartana egy-egy hálózati egységet, mégis vannak domináns egyéniségek. Ebben az értelemben a szovjet bűnözők szervezetei nem sokban különböznek a különféle gazdasági közösségektől. A törvényes gazdaság számos szektorában léteznek rövid távra összeállított munkacsoportok, melyek önállóan tevékenykedő személyekből állnak, és amelyeket csak egy adott feladat elvégzésére hoztak létre. A terv kivitelezését követően feloszlatják őket.

Ahhoz, hogy megértsük a bűnöző hálózatok szerkezetét, és azt, vajon beleillenek-e a szervezett bűnözés fogalmába, a hatóságok figyelmét felkeltő, letartóztatásokat és bírósági ítéleteket maguk után vonó bűncselekményeken kívül mást is meg kell vizsgálnunk, hiszen a hivatalos feljegyzések – kevés kivétellel – csak a meghatározott eseményekre koncentrálnak, nem pedig azokra a szervezetekre, melyek az eseményeket előidézik. Figyelmen kívül hagyják azokat az összefonódásokat, melyeknek semmi közük a bűnözéshez, de befolyásolják a bűntettek elkövetésének módszereit, vagy éppen olyan apróságok felett siklanak át, melyek bűnöző hálózat jelenlétét jelzik. E finomságok elemzése sokszor élesítheti a bűnözésről alkotott képet, olykor azonban el is homályosíthatja. Ez a szervezett bűnözés esetében talán még fontosabb, mint egyéb bűntettek szemrevételezésé-

nél. Minthogy az ügyészeknek teljes terjedelmükben és minden részletükkel ismertetniük kell az eseteket a bírák, az esküdtszékek, a média képviselő előtt, bizonyos körülményeket, melyeknek nincs jelentőségük az ítéletek meghozatalában, el kell hanyagolniuk. És minél szervezettebb, kifinomultabb egy bűntett, annál nagyobb az esély az ilyesmi bekövetkezésére.

Az ügyészekkel ellentétben, akik összefüggő történettel állnak elő, a nyomozók inkább minél több információt igyekeznek összegyűjteni azokról a szervezetekről, amelyekben a bűnözők tevékenykednek.

Mi szerencsések voltunk, amikor a hármas projekt kutatásaihoz csatlakozhattunk. Összegyűjtött adataik segítségével sokkal teljesebb képet festhetünk a szovjet bűnözésről, mintha csak a periratokat tanulmányoztuk volna. A három államot tömörítő projekt a következő forrásokból szerezte feldolgozást kívánó adatait:

- vádiratokból
- újságok és folyóiratok cikkeiből
- telefonbeszélgetések lehallgatásából
- általános megfigyelésből
- társaságok megfigyeléséből
- besúgók jelentéseiből
- nyomozók jelentéseiből

A vádiratok tanulmányozása közben elővették a legjelentéktelenebbeknek tűnő eseteket is. A telefonbeszélgetések lehallgatása olykor gondokat okozott, mert nem mindig sikerült azonosítani a beszélgető feleket. A társasági megfigyelés azt jelenti, hogy a nyomozók mindenhova követték a célszemélyeket: vacsoraestekre, esküvőre egyéb összejövetelekre vagy találkákra. A besúgók jelentéseit óvatosan kellett kezelniük, mert az informátorok maguk is bűnözők voltak, és információik hasznosságától függően büntetlenségre is számíthattak, éppen ezért gyakran kitalált vagy eltúlzott történetekkel rukkoltak elő.

A hálózatok feltérképezése, az összefonódások megrajzolása, az átfedések megállapítása, a kapcsolatok értékelése évekig tartott, így a munkafolyamat fázisait, részeredményeit ilyen szűk keretek között nem áll módunkban ismertetni, de a végeredményt önök elé tárjuk.

A szovjet bűnözés szerkezete

Elsősorban azt kell leszögeznünk, hogy ez a szerkezet nem hasonlít arra az általánosan elfogadott struktúrára, amely a hagyományosan értelmezett szervezett bűnözést vagy a maffiákat jellemzi. A hálózatok nem központositottak, irányitásuk nem egy-

két domináns egyén kiváltsága. Azok az egyének, akik rendelkeznek bizonyos befolyással, személyiségjegyeik alapján foglalják el helyüket, de sohasem válhatnak a szervezet központi szereplőivé. Ez azt jelenti, hogy a hálózatokban nincsenek megváltoztathatatlan szerepkörök, elidegeníthetetlen pozíciók, mint például a Cosa Nostrában.

Másrészt az is világos, hogy ezek a szerkezetek nem csak egymástól függetlenül eljáró bűnözők kis csoportjai. A csoportok tagjai nem mindig állnak közvetlen kapcsolatban egymással, de közvetett módon igen, és nemcsak saját, hanem mások hálózataival is. Ez bűncselekményeik elkövetéséhez nagyfokú rugalmasságot, új lehetőségeikhez gyors alkalmazkodást biztosít. Az ilyen nagy hálózatban könynyen elérhetőek a bármilyen munkára képes mindenesek, vagy a különleges területekhez értő szakemberek. Szükség esetén hamar emelhetik tőkéjüket vagy mozgósíthatják a bűn elkövetéséhez szükséges forrásaikat. Azt is mondhatjuk, hogy e szerkezetet minden tekintetben a hálózat működésének vetik alá. A szerkezet változó jellege magyarázza a hálózaton belül tapasztalható erőszakot. A szigorú ranglétra hiánya miatt senki sem akadályozhatja meg az összecsapásokat és nem léphet fel békéltető közvetítőként. A laza kapcsolatok gyengítik a korábban együttműködő partnerek közötti lojalitást. Sok gyilkosságot éppen azért követnek el a hálózaton belül, mert viták támadnak azok között, akik valaha együtt dolgoztak.

Ez azt sugallja, hogy a volt Szovjetunióból származó bűnözők nem hisznek az etnikai hovatartozás erejében, mely szoros köteléket jelent más bűnszervezetek esetében. A mi megállapításainkat támasztja alá egy orosz bűnöző véleménye is:

Egyes gengszterek végrehajtókként vagy verőemberekként dolgoztak Oroszországban. Ezek az emberek felelősek azért az erőszakért, amely Brighton Beachben vagy más oroszok lakta negyedekben tapasztalható. Ezek a szervezetlen huligánok csak egy vezérre várnak – olyanra, mint Ivankov –, aki jól jövedelmező bűnözési lehetőségeket mutatna nekik. Így is veszélyesek, de sokkal inkább azok lennének, ha egy eszes vezető állna az élükön.

Ezeket az elemzéseket mindig fenntartásokkal kell szemlélni, mert nem a szovjet bűnözés egyetlen szerkezeti sémáját mutatják be, hanem egyet a sok közül és úgy, ahogyan azt a hármas projekt munkatársai látják. És a projekt nyomozói sem feltétlenül úgy látták e hálózatokat, mint ahogyan azt az elemzések összegzései sugallják. Ez azért van így, mert rengeteg információ gyűlt össze, azok számtalan forrásból

származtak, és az adatokat analitikusok serege dolgozta fel, akik más és más szemszögből közelítettek meg egy kérdést és különféle következtetésekre jutottak.

9. FEJEZET

HOGYAN VÉLEKEDNEK A SZOVJET EMIGRÁNSOK HONFITÁRSAIK BŰNTETTEIRŐL?

Talán Brooklyn Brighton Beach-i részében él a világ legnagyobb orosz bevándorló közössége. Az Atlanti-óceán e néhány mérföldes partszakaszán olyan üzletek sorakoznak, ahol legtöbbször csak orosz beszédet hallani. Az élelmiszerek és egyéb árufélességek az orosz, az ukrán és a volt Szovjetunió egyéb régióinak kultúráját idézik. Az 1990-es népszámláláskor Brighton Beach 59 917 lakója közül 23 656 ukrán, orosz és litván származásúnak vallotta magát. A kerület népessége tovább növekedett a Szovjetunió 1991-ben bekövetkezett széthullása után. Az újságokban megjelenő riportok úgy írták le a környék élelmiszerboltjait és éttermeit, mint egzotikus úti célt, ami megér egy kalandos kiruccanást. A területet olykor „Kis-Odesszának" vagy „Kis-

Oroszországnak" nevezik. A sajtóban – különösen NewYorkéban – gyakran a szovjet bűnözés központjaként utalnak rá. A cikkekben nemegyszer olvasható, hogy milyen jellegzetesek nemzeti éttermeik és klubjaik, mint például a korábban megemlített *Odessza* vagy a *Raszputyin.*

Bár Brighton Beach hosszú ideje ad otthont az Oroszországból vagy a máshonnan érkezett zsidóknak, jelenlegi lakói, a szovjet bevándorlók nemrégen érkeztek. Brighton Beach külföldön született lakóinak kétharmada 1975 után költözött a kerületbe. A szovjet bevándorlók populációját főként azok teszik ki, akik 1975 után utaztak Amerikába. Egy részük a zsidók „eltávolítása" során (19%-uk 1975 és 1979 között), a többi pedig a második hullámban érkezett, amikor a Szovjetunióban 1985-ben megkönnyítették a kivándorlást. De ott vannak még azok is, akik az 1990-es évek elején – a harmadik hullámban – a Szovjetunió utódállamaiból indultak útnak.

Minthogy Brighton Beach fontos helyszín a szovjet bevándorlók életében, bűntetteik megértéséhez hasznos közelebbről is megvizsgálnunk, kik élnek ott és hogyan látják honfitársaik bűnözését. Ebből a célból egy sor interjút készítettünk a hétköznapi szovjet bevándorlók körében. Mivel meglehetősen kényes kérdéseket tettünk fel nekik a bűnözéssel és

a szervezett bűnözéssel kapcsolatban azért, hogy megalapozott következtetéseket vonhassunk le, rendkívül nehéz volt szóra bírni az embereket. Nem szívesen álltak kötélnek, amikor a szervezett bűnözés témáját feszegettük előttük. Alanyainknak olyan kérdéseket tettünk fel önmagukra és tapasztalataikra, élményeikre vonatkozóan, melyek többféle állásfoglalást is lehetővé tettek. Az interjúkat személyes találkozások során készítettük, hogy esetleges visszakérdezésekkel még világosabb válaszokat kaphassunk. Ezt a módszert előnyben részesítettük a levelezéssel vagy a telefonálással szemben, ahol a kérdések és válaszok köre leszűkülhetett volna.

Az interjúalanyok kiválasztásánál a hógolyó-módszert alkalmaztuk: kijelöltünk néhány embert, akik hajlandóak voltak válaszolni nekünk, aztán megkérdeztük őket, kikkel bővíthetnénk ki a válaszadók körét. Összesen huszonöt emberrel beszélgettünk. Az interjúkért nem kaptak fizetséget.

Eredményeinket statisztikai értelemben nem vonatkoztathatjuk egy tágabb populációra, mégis hiszünk abban, hogy következtetéseink az egész Brighton Beach-i közösség hozzáállását tükrözik. Egy Moszkvából kivándorolt egyetemi hallgatót kértünk fel az interjúk irányítására, hogy a beszélgetések oroszul folyhassanak. A hógolyó-módszer részeként a kérdező különböző sorsú embereket válasz-

tott ki. A huszonöt 18 és 72 év közötti interjúalanyból tizenhat férfi és kilenc nő volt. Szerepeltek köztük egyetemi hallgatók, tanárok, eladók, taxisofőrök. Nagyrészt Ukrajna és Belorusszia nagyvárosaiból, Kijevből és Minszkből származtak. Mindnyájan zsidónak vallották magukat. Aki a leghosszabb ideje tartózkodott Amerikában, 1979-ben hagyta el hazáját, aki a legrövidebb ideje, az 1994-ben. A válaszadók fele Brighton Beachben lakott, a többiek a pedig a környéken. Nem volt okunk azt feltételezni, hogy van valami közük a bűnözéshez. Ahhoz, hogy megérthessük nézeteiket a Brighton Beach-i bűnözéssel és honfitársaik bűntetteivel kapcsolatban, először is vetnünk kell egy pillantást a Szovjetunióban és az Egyesült Államokban szerzett tapasztalataikra.

Miért vándoroltak ki Amerikába?

A megkérdezettek különféle magyarázatokat adtak arra, miért vándoroltak ki Amerikába. Az okok között szerepelt az antiszemitizmus, családi körülményeik és egyéb megfontolások, mint például jövőjük és egészségi állapotuk. A legáltalánosabb oknak – önmagában vagy más kényszerítő tényezőkkel kombinálva – az antiszemitizmus bizonyult. Az is többféle formában öltött testet. Egyesek a munkahelyükön éreztek megkülönböztetést, ahol nem tudtak előbbre jutni, másoknak az volt a meggyőződésük, hogy mindenhol ellenségesek velük. Egy huszonéves pincér ezt mondta: „Azért hagytam el Oroszországot, mert ott nem volt jövőm. Nem számított, mennyit küzdöttem a sikerért, céljaimat úgysem érhettem volna el. A zsidókat régóta kirekesztik. Apámat soha nem léptették elő, pedig megérdemelte volna. Nem akartam, hogy velem is ugyanez történjen." Egy üzletember így látta: „A saját bőrömön tapasztaltam az előítéleteket Oroszországban. Nem tetszett, ahogy a zsidókkal beszéltek. Nem hinném, hogy olyasmit tettem, amivel felzaklattam az embereket. Úgy éreztem, tisztességtelenül bánnak velem. Nem csak megfosztottak attól, hogy vallásomat gyakorolhassam, de a munkahelyemen is megtagadták tőlem az előrejutás lehetőségét."

Más bevándorlók a fizikai erőszaktól féltek. Egy, az ötvenes éveiben járó nő ezt a következőképpen kommentálta: „El akartam vinni a gyerekeimet abból az országból. Emlékszem, milyen rettegést éreztem, ahogy egyre erősebbé vált az antiszemitizmus. Rájöttem, nem tudnék azzal a tudattal élni, hogy nincsenek biztonságban az unokáim. Ezért kellett eljönni onnan." Sok válaszadó, aki a Szovjetunió összeomlása után utazott el, egyet-

értett abban, hogy a rendszerváltás után romlott a helyzet. Egy hatvanas tanárnő a következőket mondta el nekünk:

Azért jöttünk ide, mert elegünk lett az oroszországi fokozódó antiszemitizmusból. Az utóbbi években, amikor a demokráciát kapcsolatba hozták a mi életünkkel is, félni kezdtem. Az utcán vagy a boltban is sértegetni kezdték az embert; gyakorlatilag bárhol bármit mondhattak ránk. Több esetben el kellett szaladnunk, hogy elkerüljük a botrányt és a verekedést. Akkor én már nyugdíjas voltam. Amíg dolgoztam, nem éreztem hasonlót. A férjem és én tanítottunk, ő zenét én pedig irodalmat. Lehet, hogy voltak olyanok, akik nem szerettek minket, de mi keményen dolgoztunk, és elégedettek voltak a munkánkkal. Szóval, amikor nyugdíjba mentünk, akkor kezdődött el a rettegés. Féltettem a gyerekeimet és az unokáimat. Féltem, hogy a helyzet, isten tudja, hova fajul. Minszkben sokan tartoztak a Pamjatyhoz (jobboldali, nacionalista mozgalom, mely erősen antiszemita ideológiát hangoztat). Még arra is figyelmeztettek, hogy hamarosan eljön a pogrom (mészárlás) ideje, csak várjunk a sorunkra.

Mások azt emelték ki, hogy megfosztották őket vallásuk gyakorlásának lehetőségétől. Egy számítógép-programozó így számolt be erről: „Nem engedték, hogy gyakoroljam vallásomat, pedig én nagyon vallásos családból származom." Egy másik válaszadó: „A vallás mindig is fontos volt számomra. Még azt sem hagyták, hogy a zsidó vallást érintő információkhoz hozzájuthassak."

A beszélgetések során többen jelölték meg okként a gazdasági nehézségeket. Természetesen ők is átélték az antiszemita megnyilvánulásokat és a munkahelyi diszkriminációt, de őket egyszerűen Amerika lehetőségei vonzották. Egy tizenkilenc éves egyetemi hallgató, aki 1992-ben emigrált, ezt mondta: „Azért jöttem ide, mert jobb életet akarok teremteni magamnak. Ne értsenek félre. A szüleim jól éltek Oroszországban, én is elégedett lehettem, de remélem, hogy az Egyesült Államokban még annál is jobban fogok élni. Nincs is más oka – sem politikai sem vallási – annak, hogy most itt vagyok." Egy negyvenes férfi így válaszolt: „Egyszerűen jobban akartam élni és kész." Ezeket a dolgokat bevándorlók milliói elmondhatják magukról azóta, hogy az európai telepesek megjelentek Észak-Amerikában, tekintet nélkül arra, milyen nemzetiségűek.

A harmadik helyen családi okok szerepeltek. A fiatal válaszadók kijelentették, nekik nem volt szerepük a döntésben, azért utaztak el, mert a szüleik úgy határoztak. Sokan felelték, azért vándoroltak ki, mert családjuk ragaszkodott hozzá, vagy azért,

mert egyes családtagjaik már korábban emigráltak. Természetesen ez főleg azokra vonatkozik, akik gyerekként vándoroltak ki. Néhány fiatalabb válaszadónk azt mondta, szívesebben maradt volna barátaival Oroszországban. Ugyanezt a választ adta egy-két idős ember is. Egyikük így érvelt: „Egyedül csak azért jöttem ide, mert a családom minden tagja itt él. Én személy szerint inkább Oroszországban maradtam volna. De itt több pénz van, és nem kell agyondolgoznia magát az embernek."

Egyéb kategóriába sorolható magyarázatot is adtak. Két válaszadó megemlítette a Kijev közelében bekövetkezett csernobili nukleáris katasztrófa okozta szennyeződést, amely lehetetlenné tette számukra a maradást Ukrajnában. Egyikük azt mondta: „Hiszen ott volt Csernobil. Meg kellett mentenünk a gyerekeinket és az unokáinkat. A sugárzás túlságosan magas volt." Akárhogyan is, de csak egyetlen személy indokolta választását azzal, hogy egy szabad országban akart élni. „A szabadság – mondta –, olyasvalami volt, amit sohasem élvezhettem Oroszországban, tekintet nélkül arra, milyen párt volt hatalmon. A zsidókat nem ölelték keblükre Oroszországban. Még a született oroszok sem élveztek teljes szabadságot. Amerika volt az a hely, amely végre szabaddá tehetett."

Brighton Beach, az emigránsok úti célja

A legtöbb válaszadó már akkor hallott Brighton Beachről, mielőtt kivándorolt volna. Tudták, hogy van egy hely Amerikában, ahol oroszok élnek, és ahol az emberek oroszul beszélnek. Egyikük ezt mondta erről: „Hallottam, hogy olyan, mintha egyfajta kicsinyített Odessza lenne; a népesség többsége ukrán zsidó. Azt mondták, külön zsidó terület azok számára, akik újonnan érkeznek Oroszországból." Információikat különféle forrásokból szerezték, beleértve az Egyesült Államokban élő rokonaik vagy barátaik leveleit, az újsághíreket és a tévéadásokat. Egyesek szerint humoros emberek vicceket is gyártottak Brighton Beachről. Egy egyetemi hallgató ezt nyilatkozta értesülései forrásáról: „Nem mondhatnám, hogy egyetlen ember mesélt róla, vagy egy újság hívta fel rá a figyelmemet. Egyszerűen közismert lett az oroszok körében. Egy-két dolgot olyanoktól tudtunk meg, akik Amerikában éltek, de a legtöbb információ a szóbeszéddel terjedt." Sokan szóvá tették, mennyire megörültek, amikor orosz beszédet hallottak Brighton Beach utcáin és orosz nyelvű feliratokat láttak az üzletek felett.

A nyelv kérdése központi helyet foglal el azok életében, akik Brighton Beachet választották lakóhe-

lyül. A nyelvi korlátok jelentik a legnagyobb problémát, amellyel Amerikában szembe kell nézniük. Egyikük a következőt jegyezte meg: „Amikor megérkezel egy idegen országba és nem beszéled a nyelvet, az a legjobb, ha olyan helyre mész, ahol szót tudsz érteni valakivel. Valahogy meg kell értetni az eladóval, hogy mit akarsz venni. Az egyetlen hely, ahol ilyesmire lehetőség nyílik, az Brighton Beach. A lakók túlnyomó része orosz, és ez megteremti a feltételeit annak az életvitelnek, amelyhez hozzászoktam a Szovjetunióban." Az ismerős kulturális környezet iránti vágy nem csak akkor kíséri a bevándorlókat, amikor megteszik első lépéseiket új otthonukban. Egy huszonhat éves nő így beszélt erről: „Nos, kezdetben valójában Buffalóban laktunk, de túl unalmas volt ott az élet, minthogy mi voltunk az egyedüli oroszok. És akárhogyan is, de oroszok volnánk. Szükségünk volt másokra, akikkel elbeszélgethettünk, így nem bírtunk tovább ott maradni. Olyan helyre akartunk menni, ahol zajlik az élet, és Brighton Beach pont megfelelt nekünk. Itt aztán van élet!" Többen tudomásunkra hozták, mennyire meglepődtek, amikor úgy tapasztalták, az amerikaiak „megengedik" nekik, hogy oroszul beszéljenek. Egy tanár így számolt be arról, mit érzett, amikor Brighton Beach képeit nézegette még otthon, a Szovjetunióban: „Brighton Beach olyan volt számunkra, mint az amerikai legenda. Semmi rosszat nem hallottunk róla."

Mások azonban negatív dolgokat is hallottak Brighton Beachről, különösen a bűnözés izgatta fel őket. Egyikük így vallott erről: „Azt hallottam, hogy sok olyan ember telepedett le Brighton Beachben, aki korábban zsarolásból élt, és ugyanazt akarta folytatni itt is. Még a Szovjetunióban mondták, hogy a kerület nem valami nyugalmas lakóhely." Az is elterjedt a kivándorolni szándékozók között, hogy gyakoriak az orosz emigránsok és az afrikaiak közötti összecsapások. Egyikük így emlékezett erre: „Sok szóbeszéd terjedt Brighton Beachről – valami igaz volt belőle, valami nem. Sok mindent megtudtam a fiam leveleiből. Beszámolt az ukránok és a feketék közt akkoriban dúló háborúról, és gyakran írt a Brighton Beach-i bűnözésről is." Egyesek beszámoltak az amerikai bűnözéshez kapcsolódó általános félelmeikről. Például: „Azt hallottuk, hogy Amerikában szörnyű élni. Azt mondták, hogy sok embert kirabolnak és megölnek kint az utcán, és az egyetlen biztonságos hely Brighton Beach." Voltak olyanok is, akik egészen más okokból idegenkedtek Brighton Beachtől. Egy harmincéves egyetemi hallgató a következőképpen foglalta össze: „Úgy hallottam, hogy főleg idős emberek élnek ott. Nem úgy hangzott, mintha sikeres emberek telepedtek volna le a kör-

nyéken. A bűnözésről is meséltek, de annak nem tulajdonítottam nagy jelentőséget, hiszen nem tudhattam, milyen súlyos a helyzet."

Sokaknak rokonaik vagy barátaik éltek Brighton Beachben vagy annak környékén, ezért választották ők is ezt a kerületet. Például egy huszonéves egyetemista így emlékszik vissza: „Véletlenül úgy adódott, hogy a rokonaink Brighton Beachben laktak. Ők voltak az egyedüliek, aki segíthették letelepedésünket. Így egyszerűen fogták magukat és kibéreltek nekünk egy lakást a közelükben. Nem is kérdezték meg tőlünk, hol akarunk élni. Azt hiszem, ha a rokonaink máshol laktak volna, akkor mi is máshova kerülünk." Mások pedig pusztán a közlekedés miatt választották ezt a helyet. Egy számítógép-programozó ezt mondta: „Igazából még nem is döntöttem, hol akarok élni. Amikor megérkeztem, nem volt se pénzem, se kocsim. El voltunk keseredve. A barátaim kibéreltek a családomnak egy lakást Brighton Beachben, de akkor három család vándorolt ki egyszerre, és valahogy tartani akartuk a kapcsolatot egymással. Kocsi nélkül nehezen tehettük volna meg, és máshol nem lett volna könnyű három lakást kibérelni egymás közelében."

Néhány válaszadó egyáltalán nem akart Brighton Beachben lakni. Egy tizenkilenc éves banktisztviselő lány így számolt be erről: „Nem szeretem ezt a helyet. Túl zajos és piszkos. De nemcsak a piszok és az úton-útfélen szitkozódó oroszok zavarnak. Brighton Beach veszélyes kerület lett. Egyszerűen rettegek, amikor azt hallom, mennyi bűntettet követnek el itt." Az egyetemi hallgató, aki kizárólag gazdasági okokból települt át, azt mondta: „Nem azért jöttem ebbe az országba, hogy ugyanolyan orosz legyek, mint otthon, és oroszokkal éljek Amerikában. Brighton Beach Oroszország pontos mása – ugyanazok az üzletek, ugyanazok az emberek, ugyanazok az ételek, ugyanazok a hosszú sorok az élelmiszerboltok előtt. Lehet, hogy egy kicsit jobb minden, mint a Szovjetunióban, de mégsem szeretnék itt élni." Egy huszonegy éves főiskolás, aki már három évet töltött az Egyesült Államokban, így nyilatkozott: „Nem szeretek oroszok között élni. Nem tudom, miért, de valahogy bosszantó számomra, hogy idejövök Amerikába, és még itt is oroszok vesznek körül. Ne értsenek félre. Sok orosz barátom van, de nem akarok egész életemben ilyen környezetben élni. Ha már egyszer Amerikába jön az ember, akkor éljen amerikaiak között." Voltak olyanok, akiket kiábrándított a környék. Egy negyvenegy éves szakácsnő, aki egy évet töltött Brighton Beachben, már el is költözött. Így beszélt erről: „Nem szeretem Brighton Beachet, mert zajos, piszkos és túl sok ember zsúfolódott össze ebben a kerületben. Csendesebb

környezetben akarok élni, olyan helyen, ahol munka után kipihenhetem magam. Körülbelül egy évet töltöttem Brighton Beachben. Örülök, hogy megszabadultam tőle."

Milyen problémákkal kénytelenek szembenézni az orosz bevándorlók Amerikában?

Mint minden bevándorló, a mi interjúalanyaink is különféle problémákkal, kihívásokkal szembesültek, amikor az Egyesült Államokba érkeztek. Ezek a megoldásra váró gondok önmagukban is erősíthetik a Brighton Beach-i közösséget, mint az orosz emigránsok életének központját. E problémák megvitatása nem kevés buzdítást igényelt tőlünk, mert amikor rákérdeztünk, milyen gondjaik vannak, legtöbbször azt válaszolták: „jól megvannak" vagy valami hasonlót. De ha mi neveztük meg a problémakört, akkor sokkal inkább kitárulkoztak. Néhányan kulturális problémákról beszéltek, melyek az amerikai és a szovjet életmód különbségeiből keletkeztek. Egy asszony így kommentálta, hogy milyen furcsaságokat tapasztalt: „Hozzá kellett szoknunk az itt kialakult rendhez. Ehhez azonban 'fel kellett fedeznünk' Amerikát, meg kellett tanulnunk az írott és íratlan szabályokat. Még a bevásárlásnál is gondjaink akadtak. Olyan sok minden van itt, de nekünk arra kel-

lett gondolnunk, mi éri meg a legjobban." Egy huszonéves nő, aki gyerekként települt át 1979-ben, így beszélt: „Feltűnőek voltunk, mert nem tudtunk úgy öltözködni, mint mások. Akkoriban a hajkondícionáló olcsóbb volt, mint a sampon, ezért azt használtuk. Azt hittük, nincs különbség a kettő között. Csak azt akarom mondani, ilyen alapvető és kissé nevetséges dolgokat is meg kellett tanulnunk a jobb jövő érdekében." Még a nagy orosz közösségben is gondokat okozott nekik az amerikai kultúra rejtelmeinek megfejtése.

Nem meglepő, hogy a legtöbben a nyelvi nehézségeket sorolták a legfőbb problémák közé. Nem elég, hogy meg kellett tanulniuk folyékonyan beszélni angolul, de még az idegenes kiejtésüktől is meg kellett szabadulniuk. Ez a probléma megnehezítette az álláshoz jutást. Egy ötvenhat éves könyvtáros ezt mondta: „A legfőbb gondnak az angol nyelv bizonyult. Tehetetlenek voltunk, és ez elkeserített minket. Gyerekeink távol éltek tőlünk, mi pedig nem tudtuk megértetni magunkat az amerikaiakkal. Lesújtó volt a helyzet. Idővel megszoktuk ezt az országot, a törvényeit, a hagyományait és a nyelvét is. Gesztusokkal kísérve, most már el tudjuk magyarázni, mit akarunk, és ennyi nekünk elég." Egy taxisofőr a következőképpen számolt be erről: „Beszélni még csak tudtam valahogy, de nem értettem, mit monda-

nak az emberek. Taxiznom kellett a megélhetésért, és gondolhatják, milyen idegesítő volt, hogy nem értettem, hova akarnak menni az utasok." Ráadásul az utasok bepanaszolták a főnökénél idegenes akcentusa miatt. Mások úgy gondolták, hogy nyelvi nehézségeik miatt nem kaphatnak munkát Brighton Beachen kívül. Egy negyvenhét éves üzletember azt mondta: „Amikor meghallották erősen oroszos kiejtésünket, azonnal elküldtek minket. A munkát más kapta." Sok hasonló eset után a bevándorlók kétségbeestek. Egyikük megjegyezte: „Az emberek nem értettek minket, és őszintén szólva, nem is akartak megérteni."

Sok bevándorló számolt be arról, hogy erős akcentusa miatt hátrányos megkülönböztetés érte. Azt mondták, itt a kör be is zárult, mert a kudarcok miatt képtelenné váltak arra, hogy tökéletesítsék angol nyelvtudásukat. Egy asszony ezt a megjegyzést fűzte a kérdéshez: „Nagyon nehéz volt munkát találnom Brighton Beachen kívül, és még most sem tudok elhelyezkedni Manhattanben. Jelenlegi munkahelyem jellegének köszönhetően ma is főként oroszul beszélek. A vállalatom nem tartozik a vezető cégek közé. Úgy gondolom, azért utasítottak el sok helyről, mert rossz a kiejtésem és mert orosz vagyok." Egy férfi elmondta, mennyire elkeseredett, amikor észrevette, hogyan viszonyulnak hozzájuk az

amerikaiak: „A Szovjetunióban nem szerették a zsidókat. Amikor idejöttem, hirtelen orosz lett belőlem, és most ugyanazokkal a problémákkal küszködöm. Érzem, hogy nem látnak szívesen. Az amerikaiak nem akarnak oroszokkal élni egy országban. Bár már akkor is tudtam angolul, amikor megérkeztem, még most is zavarba jövök, ha több ember előtt kell beszélnem. Rájöttem, hogy soha nem tudok megszabadulni az akcentusomtól, de nem hiszem, hogy ennek annyira zavarnia kellene az embereket, mint ahogy tapasztaltam."

A munkahelyen kívül is úgy érezték, egy kategóriába sorolják őket a bűnözőkkel vagy azokkal, akik folyamatosan segélyekből élnek. Egy főiskolás így beszélt erről:

Minden társadalomban vannak olyan emberek, akik bizonyos sztereotípiák szerint osztályozzák, vagy éppenséggel megbélyegzik a többieket. Szerintük minden orosz egyforma: nem szeretnek dolgozni. Az ilyenek azt mondják, hogy az oroszok csak otthon ülnek és várják a segélyeket. Egy másik sablon is nagyon zavar engem, pedig azt gyakran hallani Brooklynban. Azt mondják, hogy a legtöbb orosz maffiózó. Még a főiskolán is gyakran felteszik nekem azt a hülye kérdést, hogy én maffiózó vagyok-e. Nem lehet kibírni. Mit mondjak nekik? Persze, hogy van-

nak ilyenek is közöttünk, de az oroszok többsége igen-is szeret dolgozni, tanulni és szívesen fizetné az adót ugyanúgy, ahogy bárki más. Miért olyan nehéz ezt megérteni?

Egy másik fiatalember elmesélte, hogy öccsét megverték a középiskolában. Azért, mert orosz.

Több válaszadónk megemlítette, hogy a rendőrség igazságtalan Brighton Beach lakóival és az oroszokkal általában. Azt mondták, a rendőrök durvák és szükségtelenül erőszakosak New Yorkban. Sokan visszaemlékeztek ugyanarra az esetre, amikor egy étteremben kitört verekedéshez kihívták a rendőrséget. Egyikük beszámolója szerint így történt: „Amikor a rendőrök megérkeztek, letartóztattak egy egész családot, és megvertek egy részeg fickót. Emlékszem, hogy az incidens után egy tiltakozó akcióról is olvastam az újságban. Tömegek tiltakoztak az ellen, ahogy a rendőrök bánnak az emberekkel Brighton Beachben." Nem mindenki ismerte a részleteket, de mindnyájan egyetértettek abban, hogy a rendőrök durvasága az oroszokkal szembeni antipátiájuknak tulajdonítható.

Néhányan kifejtették, hogy negatív diszkriminációval kapcsolatos érzéseiknek faji vetületei is vannak. Négyen állították azt, hogy a szociális ellátó szolgálat emberei ellenségesek velük. Egyikük a kö-

vetkezőket jegyezte meg: „Éreztem, hogy a segélyező hivatalban rossz szemmel néznek rám. Abban nem vagyok biztos, hogy ez az oroszoknak szólt-e vagy a fehéreknek általában, de azoknak a feketéknek, akik ott várakoztak, nem tetszett, hogy egy orosz igényel pénzt arra az időre, míg nincs munkája." Egy másik válaszadó csak annyit mondott, a hivatalnokok szerint ők is „olyanok, mint a feketék", akik csak segélyekkel tudják elképzelni életüket. Nem értették, a szociális munkások miért nem tudják beleképzelni magukat az ő helyzetükbe. Voltak olyanok, akiknek az volt a meggyőződésük, hogy a segélyezési rendszerben a feketék jobban járnak, mint az oroszok: „Nem tudom, hogyan működik a szociális segélyezés az Egyesült Államokban, de egészen biztos vagyok abban, hogy mi, oroszok hátrányos helyzetben vagyunk másokhoz viszonyítva. Mi kaphatjuk a legkevesebb segélyt ebben az államban." Egy egyetemi hallgató is azt hallotta szüleitől, hogy kevesebbet kapnak, mint a feketék.

Nem mindenki beszélt így ezekről a problémákról. Egy huszonéves lány például ezt mondta: „Mi azonnal kaptunk segélyt, miután megérkeztünk. A lelki megrázkódtatást leszámítva nem voltak gondjaink. Persze nehéz úgy élni valahol, ha nem ismered a nyelvet, de ennek semmi köze ahhoz, hogy orosz

bevándorlók vagyunk." Másvalaki azt is elmesélte, hogy még a szomszédok is kisegítették, amikor tűz ütött ki a lakásukban.

Hogyan ítélik meg Brighton Beach-i bűnözést?

Interjúalanyainkat megosztotta a Brighton Beach-i bűnözési problémát érintő kérdésünk. Voltak olyanok, akik azt mondták, Brighton Beachben nem rosszabb a helyzet, mint New York más kerületeiben. Egyikük szerint: „Mindenhol van bűnözés, legyen az Brighton Beach vagy Beverly Hills... És nem Brighton Beach vezeti a listát." Egyesek a médiát okolták, amiért Brighton Beachet a bűnözés fészkeként állítja be. Egy pincér ezt mondta: „Úgy gondolom, a sajtó felfújja a dolgokat. A statisztikai adatok bebizonyíthatnák, hogy a riporterek eltúlozzák a kérdést a szenzáció érdekében." Néhányan saját életükből hoztak fel példákat a média állításainak megcáfolására. Egy szakács így beszélt erről: „A barátnőm és családja békésen él. A gyerekek éjjel-nappal nyugodtan játszhatnak az utcán. Semmi bajuk Brighton Beach-csel. A barátnőm apja egész a nap a sétálóutcában sakkozik. Soha nem akadtak problémáik."

Mások úgy érezték, hogy van bűnözési kérdés, de csak utcai szinten. Megjegyezték, hogy az semmiben sem különbözik a szomszédos kerületek problémáival. Többben a nem orosz lakókat hibáztatták az incidensekért. Valaki ezt mondta: „Megváltozott a helyzet. Amikor idejöttünk, minden jobb volt. Coney Island közelében lakunk, és ott sokkal nagyobb a bűnözés. Ezért nyugtalankodom. Nyáron jobban érzem magam, mert akkor több rendőr járja a környéket. Jobb lenne, ha télen is itt járőröznének." Újabb vélemény szerint: „Még nem akadt súlyos gondunk. Természetesen jobb, ha az ember nem járkál egyedül éjszaka, mert könnyen bajba sodorhatja magát... De a mi embereink nem bántanak minket."

Egy másik csoport szerint a Brighton Beach-i bűnözés kizárólag az orosz szervezett bűnözéssel vagy az orosz maffiával hozható kapcsolatba. Egy tizenkilenc éves bankpénztáros így számolt be erről: „Brighton Beach veszélyes lakóterületté vált. Nem tudom, annak tudható-e be, hogy az oroszok, a Puerto Rico-iak és az olaszok megállás nélkül harcolnak a területükért, vagy azért mert sok bevándorló a maffia embere volt még a Szovjetunióban." Valaki azt mondta: „Minden gyilkosság és harc megrémít. Aznap, amikor megérkeztünk, meggyilkoltak egy házaspárt. Biztos vagyok benne, hogy nem véletlenül haltak meg. A maffia pontosan tudja, ki a célpontja." Voltak olyanok, akik külön

nézeteket vallottak a bűnözéssel kapcsolatban: „Itt nemcsak egyszerűen olyan gyilkosságokról van szó, amelyekről az újságban olvashatunk, és amelyek az orosz maffia számlájára írhatóak. Ezeknek a gyilkosságoknak mi vagyunk az áldozatai! Emellett az utóbbi néhány évben kevés olyan konfliktus akadt, melyet a maffiák egymás közt intéztek el. És itt van a probléma."

Néhány időskorú válaszadó arról beszélt, milyen károkat okoz a bűnözés az ő életükben. Egy hetvenkét éves asszony ezt mondta: „Nem merünk kimenni az utcára. Van úgy, hogy egy hétig sétálni sem megyünk. Nagyon szeretnénk, de félünk attól, hogy bántani fognak." Egy másik vélemény: Én viszem haza az unokáimat az iskolából, mert félek, hogy elrabolják őket." Egy ötvenkilenc éves tanár így írta le félelmeit:

Itt élünk a bűn közelében... Semmi közünk a maffiához, mert hála istennek, közömbösek vagyunk számukra. De állandóan csak róluk hallunk, és a félelem mindig ott lebeg a levegőben. Egy perc nyugtunk sincs. Feszültségben élünk. Azt hiszem, ha nem lenne bűnözés Amerikában, akkor ez az ország maga lenne a Paradicsom. Nézzük a tévét, hallgatjuk a rádiót, és csak azt halljuk, hogy minden egyes fiatalnak van valamilyen fegyvere. Bandákba verődnek, pénzzel tartoznak fűnek-fának, verekedéseket szítanak... Másról se hallunk... Még a zsidó hitközösségben is arra figyelmeztetnek, hogy csengessünk be többször saját lakásunkba, mielőtt bemennénk, nehogy megzavarjuk a betörőket, akik esetleg bent tartózkodnak és meglepetésükben megölnének minket. Azt oktatják nekünk, hogyan viselkedjünk, ha valaki bekopogtat hozzánk, mit csináljunk, ha valaki ránk támad. Szóval, veszélyesen élünk.

Ezek után felsorolt egy csomó bűntényt, amelynek tanúja volt.

Amikor megkérdeztük, kik követnek el bűncselekményeket Brighton Beachben, a válaszadók külön kategóriába sorolták az oroszokat. A többség csatlakozott egy üzletemberhez, akinek ez volt a véleménye: „A szervezett bűntetteket javarészt oroszok követik el, az utcai bűncselekményeket – prostitúció, zsebtolvajlás – a latinok vagy más népcsoportok. Legalább hatvan százalékuk nem orosz." Valaki hozzáfűzte: „A legtöbb utcai bűncselekményért a feketék a felelősek. Az oroszok magasabb szinten űzik a mesterséget, ahol nagy profitra lehet szert tenni." Egy huszonegy éves egyetemi hallgató megjegyezte: „Meggyőződésem, hogy a Brighton Beach-i bűnözésért mások (nem oroszok) a felelősek. Az oroszok sokkal komolyabb bűntetteket követnek el. A lopás,

a randalírozás nem olyasvalami, ami érdekelné az oroszokat."

Mások azonban mégis az oroszokat tették felelőssé a Brighton Beach-i bűntettekért, de hangsúlyozták, hogy a tettesek „nem igazi bevándorlók" (nincs tartózkodási engedélyük) vagy nem a kerületben laknak. Egyesek azt állították, hogy számos orosz ide-oda utazgat New York és Oroszország között. Egy fiatalember a következőket mondta:

A legtöbb bűnelkövető turistavízummal érkezik. Oroszországban élnek, és csak azért jönnek, hogy nyélbe üssenek valamilyen üzletet vagy megszabaduljanak valakitől egy időre. A jövedelemszerző vízumok nagy része hamis, de senki sem törődik vele. Így aztán szabadon utazgatnak. Ők azok, akik a bűncselekmények többségét elkövetik. Az orosz maffiának dolgoznak. Semmi közük Brighton Beach-hez, itt csak kapcsolatokat keresnek. És persze bankokat, ahol elrejthetik a pénzüket. Itt fektetik be a pénzüket, hogy ne tudják elvenni tőlük.

Egy huszonhat éves nőnek ez volt a véleménye: „A Brighton Beach-i maffia legtöbb tagja orosz. Sokan közülük illegálisan tartózkodnak itt, és nagy részük nem is zsidó – keresztények, és nem szeretnek

minket. Ők még a többieknél is kegyetlenebbek." Az egyik férfi leszögezte: „Azok, akik Amerikában bűncselekményeket követnek el, bűnözők voltak Oroszországban is, és azért utaztak az Egyesült Államokba, hogy elkerüljék a büntetést. Folytatják a bűnözést, hiszen ahhoz szoktak hozzá. Másrészt viszont: orvosok, mérnökök, tanárok nem azért települtek át, hogy embert öljenek."

Amikor azt kérdeztük, milyen jellegű bűntettek a leggyakoribbak, interjúalanyaink a bérgyilkosságot tették az első helyre. Szerintük felbérelnek valakit Oroszországban, aki beutazik Amerikába, elköveti a gyilkosságot, aztán visszautazik. Ilyen esetekről folyamatosan beszámol a média is, most mégis a mi válaszadónkat idézzük:

Úgy gondolom, hogy leginkább a bérgyilkosság harapózott el. Ez olyasvalami, amihez jól értenek az oroszok. Megtanulták Afganisztánban. Az oroszok pénzért mindenre képesek, főleg akkor, ha szellemileg alkalmatlanok arra, hogy törvényes utakon keressenek pénzt. A bérgyilkosság a legelterjedtebb bűnözési forma, mert egy olyan ország fejlesztette magas szintre, ahol nem működnek a törvények...

Az orosz gyilkosokat Oroszországból rendelik. Különleges feladatokat hajtanak végre Amerikában. A(z

orosz) maffia megjelöli, kit kell megölni és azzal kész is. A tervezéssel és a kivitelezéssel soha nincsenek gondok. Mindezek ellenére nem hiszem, hogy az oroszok ennél magasabb szinten is részt vennének a szervezett bűnözésben.

Többen megemlítették a kábítószer-forgalmazást. Egy főiskolás ezt mondta: „Az iskolatársaim közül sokan árulnak drogokat." Többen megjegyezték, hogy rendkívül könnyű kábítószerekhez jutni, és a drogkereskedelem lehetőségei a fiatalok körében kimeríthetetlenek.

Az egyéb bűntettek között szerepelt a tiltott szerencsejáték – lottó, ahol a fogadók soha nem juthattak nyereményhez –, hitelkártya-hamisítás, olajszőkítés. (Az utóbbi esetben gyakran egyszerűen vizet öntöttek az üzemanyaghoz.) Megemlítették még a zsarolást, a pénzmosást, amely leginkább a kerület éttermeiben folyik. Nem maradt ki a betörés, a rablás, a prostitúció, a zsebmetszés, a nemi erőszak, de válaszadóink egyikének sem voltak személyes tapasztalatai, minden felhozott példát másoktól hallottak. Interjúalanyaink kivétel nélkül hallottak arról, hogy Brighton Beachben szervezett bűnözés folyik, de a megkérdezettek közül csak hatan váltak annak áldozatává. A legtöbben csak a médiából értesülnek a kerületben elkövetett bűntettekről.

Egy huszonéves nő a barátjáról mesélt, aki „maffiózó" volt. Azt mondta, hogy a férfi „szigorúan megtiltotta neki, hogy kérdezősködjön, és az üzletről soha nem beszélt otthon." Mégis tanúja lehetett néhány incidensnek. Egyiküket így idézte:

Körülbelül hét évvel ezelőtt bulin voltunk, és én összetűzésbe keveredtem egy lánnyal, akit már korábban is ismertem. Teljesen kikelt magából. Az éjszaka közepén odajött hozzám a barátja és azt mondta, hogy abból az étteremből nem kerülök ki élve. Megragadta a hajamat és elővette a kését. Sikerült kirohannom a mosdóba. Hála istennek, volt nálam mobiltelefon, így értesíthettem a barátomat. Három percen belül meg is érkezett néhány nagydarab srác társaságában. Az említett fickót kivitték az utcára, és őt azóta se láttam.

Egy másik alkalommal e nő barátja egyszerűen leszúrt valakit, mert inzultálta a barátnőjét egy másik étteremben.

A legtöbb válaszadó azt mondta, hogy a média eltúlozza a Brighton Beach-i bűnözést, és a történetek, melyeket az újságokban olvastak, nem feleltek meg a valóságnak. Valaki így beszélt erről:

Az orosz újságban mindig akad egy-két cikk az orosz maffia kegyetlenségéről. És állításaik sokszor ellentmondásosak. Azt mondják, az orosz maffia terrorizálja Brighton Beach lakóit, és megfojtja az üzleteket hatalmas követeléseivel.

Azt gondolom, egyszerűen felfújják a mértéket és az arányokat. És olyan részletekről tudósítanak, amelyek ne történtek meg. Féligazságokat adnak közre, de azok elégséges alapot adnak arra, hogy felkorbácsolják a kedélyeket.

Foglalkozásomnál fogva – testnevelő tanár vagyok – engem nem igazán érintenek a hasonló ügyek, de azt tudom, hogy nem félemlítenek itt meg senkit, és nem csikarnak ki pénzeket senkitől, még a boltosoktól sem.

Beszélgetőpartnereink személyes megfigyeléseik, újsághírek és pletykák kombinációjából alakították ki a Brighton Beach-i bűnözéssel kapcsolatos véleményüket. Tehát közvetett forrásokból. Egy főiskolás meg is jegyezte: „Akárhányszor betérek egy orosz üzletbe vagy egy orosz étterembe, az emberek csak a maffiáról beszélgetnek." Nem meglepő, hogy ismereteik pontatlanok, és képtelenek belőlük helytálló következtetéseket levonni. Sokan látták már, hogy a rendőrség kivonul egy-egy bűncselekmény helyszínére, de fogalmuk sem volt, mi történt valójában. Téves információkat kaptak, és azokat továbbították (leginkább torzítva).

Hallottak a biztosítási csalásokról, és szegényes információik ellenére azt a következtetést vonták le, hogy az ilyen jellegű bűncselekmények összeesküvést, szervezettséget igényelnek.

Több mint kétharmaduknak tudomása volt arról, hogy az oroszok védelmi pénzt szednek a Brighton Beach-i üzlettulajdonosoktól. Az a lány, akinek maffiózó barátja volt, azt mondta: „Aki fizet, biztos lehet abban, hogy simán mennek a dolgai." Arról egyikük sem beszélt, mit jelenthet a tulajdonosnak a haszon 30-70%-ának kifizetése.

Sokaknak ugyanaz volt a véleménye, mint a korábban már idézett üzletembernek. „Minden Brighton Beach-i üzlettulajdonos kapcsolatban áll a maffiával. Tudják, ha fizetnek, nem lesz problémájuk. Szükségük van egymásra: a maffia védelmet biztosít, és a jól jövedelmező üzlet nagy védelmi pénzeket képes kifizetni neki." Mindenki egyetértett abban, hogy a maffia érdekeltségi köreibe főképpen az éttermek, bárok és élelmiszerüzletek tartoznak.

A fiatal válaszadók (19-30 évesek) többsége azt nyilatkozta, hogy a maffiának pozitív szerepe van az üzletek működtetésében.

A szovjetek, mint maffiózók

A legtöbb ember maga használta a maffia szót beszélgetéseink során. Többségük az újságokból tanulta, de voltak olyanok is, akik komolyabban tanulmányozták a bűnözés kérdését, ők az olasz szervezett bűnözésre vonatkoztatták a terminust. Egy könyvtáros ezt mondta: „Hallottunk már erről a Szovjetunióban is. Mi azt hittük, hogy csak egy maffia van a világon. Amikor Amerikába jöttünk, akkor olvastunk az orosz maffiáról."

Sokak szerint a szovjet bevándorlók bűnözése és a maffia egy és ugyanaz a dolog. Egy fiatalember elmondta, hogy egy olasz étteremben dolgozott, és a helyet a maffia működtette. Mint mondta: „Hallgattam, miről beszélnek, és rájöttem, hogy ugyanazok a témák kerülnek szóba, mint az oroszoknál. Mindent egyformán csinálnak, hasonló dolgokról tárgyalnak." A közösség egyik tagja kifejtette, hogy az oroszok ugyanazokat a bűntetteket követik el, mint az olaszok: zsarolás, gyilkosság, kábítószer-kereskedelem, pénzmosás. Amint egy főiskolás megjegyezte: „Nem tudnak újat kitalálni. Bűncselekményeik csak a maffiára jellemzőek. És hogy milyen bűntettekről van szó? Olyanokról, amelyek pénzt hoznak a konyhára." Egy pincér azt mondta nekünk, hogy szerinte az orosz bűnözők most

olyan szinten vannak, mint amilyenek az olasz maffiák a kezdet kezdetén voltak. Így nem is lehet maffiának nevezni őket. Egy újabb válaszoló pedig azt emelte ki, hogy az oroszok rosszabbak, mint az olaszok. Szerinte az olasz maffia egész egyszerűen civilizáltabb. Egy számítógép-programozó is e véleményhez csatlakozott: „Az oroszok kegyetlenebbek és nincsenek tekintettel senkire. Nem gondolkoznak azon, elvehetik-e valakinek az életét. Semmi sem korlátozza őket. Nincsenek szabályaik, elveik." Egyikük ezt fűzte hozzá: „Az olaszok vallásosak. Az oroszok ateisták. Nem félnek semmitől. Azt tanulták, hogy nincs isten. Nem tisztelnek senkit. Hetven évnyi nélkülözés pedig megtanította nekik, hogy pénzért mindenre hajlandóak legyenek. Van nálunk egy mondás, mely szerint az éhes ember kegyetlenebb, mint a jóllakott." Valaki más kitért a háború és az erőszak történetére is: „Az olaszok csak akkor gyilkolnak meg valakit, ha feltétlenül szükséges. Az oroszoknak nincsenek gátlásaik ezzel kapcsolatban, mert hozzászoktak az erőszakhoz a második világháborútól Afganisztánig. Teljesen érzéketlenek az emberi szenvedések iránt."

Egy taxisofőr így hasonlította össze az olaszokat és az oroszokat: „Az olasz maffia ideális – olyan, amilyennek a maffiának lennie kell. Az oroszok csak tanulhatnak tőlük. Az oroszok nem képesek bizonyos

összetett bűntettek elkövetésére. Nem eléggé tanultak és tapasztalataik sincsenek. Nem ismerik a törvényeket, így aztán fogalmuk sincs, hol vannak a kiskapuk, melyeket saját javukra fordíthatnának. Ezeket a hiányosságaikat szokatlan kegyetlenséggel pótolják, és ez egyáltalán nem jellemző az olasz maffiára."

Mindnyájan egyetértettek abban, hogy létezik bűnözés a szovjet bevándorlók között, és az eléggé elharapózott, de aláhúzták, hogy az áttelepültek többségét ez a probléma nem érinti. Elmondták, hogy szerintük az orosz bűnözők a zsaroláshoz és a pénzmosáshoz értenek igazán, és e területeken érhető tetten leginkább a szervezettség és a csoportok tagjai körében kialakított hierarchia. Hangsúlyozták, hogy a bűnelkövetők többsége már a Szovjetunióban is bűnözésből élt, az emigráns közösség többi tagját annyiban érintik a bűnözéssel kapcsolatos problémák, mint New York bármely más lakóját.

JAMES WEBB

A CSÁSZÁR TÁBORNOKA

James Webb lenyűgöző és megrendítő könyve a szerelem, a háború és a hatalom összeütközését vizsgálja. Kitűnő történelmi regény, melyben igazi emberi arcot kapnak a háború áldozatai.

Mesterien megírt munka a háborús tábornok, az „amerikai Caesar" árulásáról, számító tetteiről, önzéséről, erőszakosságáról, hibás feltevéseiről és a japánokkal folytatott alkudozásairól. Arról, hogyan manipulálták Japán uralkodó körei a betolakodó amerikaiakat, akik soha nem értették a misztikus világ törvényeit és hagyományait.

1997-ben Jay Mars, Wall Street-i milliomos és elismert diplomata, szentimentális utazásra vállalkozik. Manilába utazik, első diadalai és gyötrelmei színhelyére, ahol a második világháború idején fiatal kapitányként Douglas MacArthur tábornok szárnysegéde és bizalmasa volt. Marsh eltekint a modern főváros csillogásától és visszaemlékezik 1945 borzalmaira. A visszavonuló Japán hadsereg mindent elpusztított, ami az útjába került. A várost felgyújtották és százezer ártatlant lemészároltak. Marsh akkor arra kényszerült, hogy elhagyja fülöp-szigeteki menyasszonyát és Japánba kísérje tábornokát. Most magas rangú hivatalnokként áll a nagykövetség rezidenciájának kertjében és fejében újra leperegnek az események...

AZ OROSZ MAFFIA AMERIKÁBAN

Valóban létezik-e az orosz maffia?
A könyv erre a kérdésre keresi a választ.
A szerzők hosszú évek fáradságos munkájával kutatták az orosz szervezett bűnözés bonyolult történetét.

sgálatokat folytattak mind az anyaországban, mind az Egyesült Állam-)an. Nyomozásaik eredményeként részletesen feltárják az orosz ıözés jellegét, hagyományait; megrajzolják napjaink orosz geng-ereinek profilját; leleplezik az orosz bevándorlók körében terjedő ıözést, a KGB részvételét az amerikai bűnözésben és a két ország bűnszövetkezeteinek kapcsolatait.

szerzők – James O. Finckenauer és Elin J. Waring – egy, a szovjet bevándorlók bűnözését vizsgáló, különleges projekthez csatlakozva rendkívül ékes és bizalmas adatokhoz férhettek hozzá. Elsősorban New York, w Jersey és Pennsylvania állam bűnelkövető hálózatait elemzik, de ekintik az Egyesült Államok főbb bűncselekményeit, melyeket a Cosa)stra támogatásával az oroszok követtek el. Élénk tárják, milyen mód-erekkel dolgoznak a jövedéki adócsalásokkal, olajszőkítéssel foglalkozó bűnszervezetek.

ISBN 963 858988 4

JOKEREX

1790,-

www.jlx.hu

J. O. FINCKENAUER
E. J. WARING

Az orosz maffia
Amerikában

Az orosz maffia Amerikában

JAMES O. FIN
ELIN J. WAR

BEVÁNDORLÁS,
KULTÚRA,
BŰNÖZÉS

VILÁGSIKER

Az orosz maffia Amerikában az első, komoly érdeklődésre számot tartható munka a Szovjetunió felbomlása óta. A feltáró tanulmányból megtudhatjuk, hogyan működnek az orosz, a csecsen, olasz, őrmény, kolumbiai, kínai stb. bűnszervezetek, bűnelkövető hálózatok nem csak Amerikában, hanem az egész világon.

James O. Finckenauer a Rutgers Egyetem kriminológiai tanszékének professzora, Elin J. Waring a Herbert H. Lehman Főiskola szociológiai tanszékének adjunktusa.

J. O. FINCKENAUER
E. J. WARING

Az oro
Ame

Az orosz maffia Amerikában

JAMES O. FINCKENAUER
ELIN J. WARING

BEVÁNDORLÁS,
KULTÚRA,
BŰNÖZÉS

VILÁGSIKER